

Måndagen den 4 juni

Kl. 10.00

Måndagen den
4 juni 1973

-----
*Den ekonomiska
politiken m. m.*

§ 1 Justerades protokollen för den 24 och 25 maj.

§ 2 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 26 och 27.

§ 3 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 25 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Den ekonomiska politiken m. m.

Föredrogs

finansutskottets betänkande nr 29 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1973:125 gjorda framställning rörande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken jämte motioner samt

skatteutskottets betänkande nr 44 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:125 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1973/74, m. m. jämte motioner.

Herr TALMANNEN yttrade:

Finansutskottets betänkande nr 29 och skatteutskottets betänkande nr 44 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Finansutskottets betänkande nr 29

I propositionen 1973:125 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 27 april 1973, föreslagit riksdagen bl. a. att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels följande i anledning av propositionen väckta motioner:

1973:1989 av herr Lidgard m. fl. (m, c, fp) vari hemställt att riksdagen beslutade att postverket skulle erhålla rätt att balansera över den del av överskottet för budgetåret 1972/73 respektive budgetåret 1973/74, som inte erfordrades för att inleverera avkastning inklusive ränta på statsverkslån, till nästföljande budgetår,

1973:1990 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen hos

Måndagen den
4 juni 1973

-----
*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Kungl. Maj:t gav till känna vad som i motionen anförts beträffande riktlinjer för den ekonomiska politiken,

1973:1992 av herr Eriksson i Arvika m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen gav Kungl. Maj:t till känna vad som anförts i motionen angående behov av snabbt verkande åtgärder mot inflationen,

1973:1993 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen beslutade

1. att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande åtgärder i syfte att på sikt kunna upprätthålla full sysselsättning,

2. att särskilt utbildningsstöd till företag som anställde och utbildade arbetslös ungdom i nuvarande sysselsättningssituation fick utgå med upp till 8 kronor per timme,

3. att som sin mening uttala vad som anförts i motionen beträffande frisläpp av oprioriterat byggande,

5. att som sin mening uttala vad som anförts i motionen beträffande ökad användning av medel för beredskapsarbeten till vägändamål,

6. att som sin mening uttala vad som anförts i motionen beträffande angelägenheten i nuvarande konjunkturläge av kraftfulla åtgärder för att främja den regionala balansen,

7. att som sin mening uttala vad som anförts i motionen beträffande kommunernas roll för den regionala sysselsättningsutvecklingen och behovet av en ökad andel beredskapsarbeten i kommunal regi,

8. att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till höstriksdagen beträffande åtgärder för att öka det enskilda sparandet,

9. att som sin mening uttala vad som i övrigt anförts i motionen beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken,

1973:1994 av herr Gustafson i Göteborg m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en plan utarbetades för samordnade åtgärder mot arbetslösheten bland tjänstemän,

1973:1995 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen skulle

2. anhålla hos regeringen att tillämpningen av allmänna prisregleringslagen skulle utvidgas att gälla alla varor och tjänster,

3. hos regeringen anhålla om framläggandet av en långsiktig plan för statliga industriinvesteringar i industriellt mindre utvecklade regioner,

4. hos regeringen begära förslag till samhällsnyttiga arbeten av en sådan omfattning att man gjorde slut på arbetslösheten samt

5. som sin mening uttala vad som i övrigt anförts i motionen om den ekonomiska politiken och finanspolitiken,

1973:1997 av herr Strindberg (m) vari hemställdes att riksdagen beslutade att det i kompletteringspropositionen beräknade beloppet för statsinkomsterna för budgetåret 1973/74 höjdes med 170 miljoner kronor.

1973:1998 av herr Torwald m. fl. (c, fp, vpk) vari hemställda att riksdagen beslutade

1. att postverket skulle få disponera de överskott, som utöver normal avkastning beräknades uppkomma under budgetåren 1972/73 och 1973/74, för resultatutjämnning under de närmaste åren och uppskjutande av nästa portohöjning så länge som möjligt samt

2. att riksdagen i anledning härav i 1973/74 års driftbudget såsom inkomst av Postverkets fond upptog det av postverket föreslagna och av riksrevisionsverket accepterade beloppet 18,8 miljoner (bil. 6, B I-1),

dels följande vid riksdagens början väckta motioner:

1973:242 av herr Hellström m. fl. (s) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en utredning tillsattes med uppgift dels att belysa företagets investeringsbeteende vid konjunkturväxlingar, dels att föreslå styrmedel för att åstadkomma en konjunkturanpassad investeringspolitik, varvid lagerinvesteringarna speciellt borde uppmärksammas, i enlighet med vad i motionen angivits,

1973:549 av herr Helén m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställda

1. att riksdagen begärde att Kungl. Maj:t uppdrog åt en parlamentarisk utredning att lägga fram förslag till förbättrad och utbyggd statlig ekonomisk planering,

2. att riksdagen begärde att Kungl. Maj:t tog initiativet till en samordnad verksamhetsplanering, där väsentliga vinster skulle uppstå genom större satsning på förebyggande åtgärder, bättre hushållning och sparsamhet på områden med gemensamma uppgifter för stat, landsting och primärkommuner,

1973:550 av herrar Olof Johansson i Stockholm (c) och Andersson i Örebro (fp) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att företag med mindre än 500 anställda tillförsäkrades återlån enligt gällande bestämmelser utan begränsning av kreditrestriktioner,

1973:886 av fru Theorin m. fl. (s) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

1. en redovisning av preciserade mål för sysselsättningen i olika sektorer samt målet för höjningen av förvärvsintensitet främst till år 1980,

2. en analys av de samhällsekonomiska konsekvenserna av ökad respektive minskad sysselsättning,

1973:985 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga, hemställda

b. att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t anhålla om tilläggsdirektiv till budgetutredningen beträffande formerna för en långsiktig reformplanering i enlighet med vad som anförts i motionen,

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

1973:989 av herr Olof Johansson i Stockholm (c) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle

1. anhålla om rensad beräkning av bruttonationalprodukten där dess negativa faktorer eliminerats och välförhållandens nettoeffekt framgått på i motionen anförda grunder,

2. anhålla om programförslag angående samhällsåtgärder för främjande av en människoanpassad teknologi och en inre strukturförändring i produktionen med syfte att bryta utvecklingen mot en alltmer uppdelad arbetsmarknad,

3. anhålla att förslag för främjande av en människoanpassad teknologi och inre strukturförändring av produktionen infördes som en del av de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken i nästa års finansplan,

1973:993 av herr Levin m. fl. (fp, c, m) vari hemställt

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en grupp fristående ekonomer med uppgift att utarbeta alternativa konjunkturprognoser i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen anvisade härför erforderliga medel,

1973:994 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. (c) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en allsidig utredning om olika ekonomiska instruments möjligheter att främja de regionalpolitiska, sysselsättningspolitiska och konjunkturpolitiska målen.

Utskottet hemställde

1. beträffande allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1973:1990

b. avslå motionen 1973:1992

c. avslå motionen 1973:1993 momenten 3, 8 och 9

d. avslå motionen 1973:1995 momenten 2 och 5

e. avslå motionen 1973:550

f. med godkännande av vad i propositionen förordats som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde,

2. beträffande de ekonomiska perspektiven på längre sikt

a. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:989

b. att motionerna 1973:242 och 1973:886 – utöver vad utskottet anförde – ej föranledde någon riksdagens åtgärd

c. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1993 moment 1

d. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:994

e. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:549 momenten 1 och 2

f. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:985 moment b)

g. att riksdagen i anledning av vad i propositionen anförts som sin mening skulle ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde,

3. att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1973:1993 moment 2 rörande särskilt utbildningsbidrag

b. avslå motionen 1973:1993 momenten 5 och 7 rörande beredskapsarbeten

c. avslå motionen 1973:1993 moment 6 rörande uttalande om den regionala balansen

d. avslå motionen 1973:1994 rörande arbetslösheten bland tjänstemän

e. avslå motionen 1973:1995 momenten 3 och 4 rörande statliga industriinvesteringar och samhällsnyttiga arbeten

f. avslå motionen 1973:993 rörande alternativa konjunkturprognoser

g. avslå motionen 1973:1997 rörande statsinkomsterna för budgetåret 1973/74

h. avslå motionerna 1973:1989 och 1998 rörande postverkets över-skott.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och de ekonomiska perspektiven på längre sikt m. m. av herrar Löfgren (fp), Kristiansson i Harplinge (c), Burenstam Linder (m), Åsling (c), Möller (fp), Fågelsbo (c) och Brundin (m) som ansett att utskottet under 1, 2 samt 3 a-f och h bort hemställa,

1. beträffande allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1973:1992 samt i anledning av motionen 1973:1990 såvitt nu var i fråga som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande behovet av snabbt verkande åtgärder mot inflationen

b. med bifall till motionen 1973:1993 moment 3 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande frisläpp av prioriterat byggande

c. med bifall till motionen 1973:1993 moment 8 samt i anledning av motionen 1973:1990 såvitt nu var i fråga hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till höstriksdagen beträffande åtgärder för att öka det enskilda sparandet

d. avslå motionen 1973:1995 momenten 2 och 5

e. i anledning av motionen 1973:550 samt i anledning av motionen 1973:1990 såvitt nu var i fråga hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att mindre och medelstora företag tillförsäkrades ökade möjligheter till återlån

f. med bifall till motionerna 1973:1990 och 1973:1993 moment 9 samt i anledning av vad i propositionen förordats som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna i övrigt anfört,

2. beträffande de ekonomiska perspektiven på längre sikt att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1973:1993 moment 1 hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande åtgärder i syfte att på sikt kunna upprätthålla full sysselsättning

b. i anledning av motionen 1973:989 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande behovet av förbättrade mätmetoder rörande välfärdsnivå och välfärdsutveckling

c. i anledning av motionerna 1973:242, 1973:886 och 1973:994 som

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

sin mening ge Kungl. Maj:t till kännä vad reservanternä anförä beträffande analys av lagerförändringarna och konjunkturrörelserna i övrigt

d. i anledning av motionerna 1973:549 momenten 1 och 2 samt motionen 1973:985 moment b) hos Kungl. Maj:t anhälla om skyndsamt parlamentarisk utredning beträffande formerna för den långsiktiga samhällsplaneringen,

3. att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1973:1993 moment 2 besluta att särskilt utbildningsstöd till företag som anställde och utbildade arbetslös ungdom fick utgå med upp till 8 kronor per timme

b. 1) med bifall till motionen 1973:1993 moment 5 som sin mening ge Kungl. Maj:t till kännä vad reservanternä anförä beträffande ökad användning av medel för beredskapsarbeten till vägändamål

2) med bifall till motionen 1973:1993 moment 7 som sin mening ge Kungl. Maj:t till kännä vad reservanternä anförä beträffande kommunernas roll för den regionala sysselsättningsutvecklingen och behovet av en ökad andel beredskapsarbeten i kommunal regi

c. med bifall till motionen 1973:1993 moment 6 som sin mening ge Kungl. Maj:t till kännä vad reservanternä anförä beträffande angelägenheten i nuvarande konjunkturläge av kraftfulla åtgärder för att främja den regionala balansen

d. med bifall till motionen 1973:1994 hos Kungl. Maj:t anhälla om en plan för samordnade åtgärder mot arbetslösheten bland tjänstemän

e. avslå motionen 1973:1995 momenten 3 och 4 rörande statliga industriinvesteringar och samhällsnyttiga arbeten

f. med bifall till motionen 1973:993 hos Kungl. Maj:t anhälla om utarbetande av alternativa konjunkturprognoser i enlighet med vad reservanternä anförä

h. med bifall till motionerna 1973:1989 och 1998 besluta

1) att postverket skulle få disponera de överskott, som utöver normal avkastning beräknades uppkomma under budgetåren 1972/73 och 1973/74, för resultatutjämning under de närmaste åren

2) att i 1973/74 års driftbudget såsom inkomst av Postverkets fond upptogs ett belopp av 18,8 miljoner kronor,

2. beträffande statsinkomsterna för budgetåret 1973/74 av herrar Burenstam Linder (m) och Brundin (m) som ansett att utskottet under 3 g bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1997 som sin mening gav Kungl. Maj:t till kännä vad reservanternä anförä beträffande koncernbidrag inom den statliga företagssektorn.

Skatteutskottets betänkande nr 44

I proposition 1973:125 hade Kungl. Maj:t till den del propositionen hänvisats till skatteutskottet föreslagit riksdagen att besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsågs i 10 § 1 mom. förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt, skulle för budgetåret 1973/74 ingå i preliminär skatt med 100 % av grundbeloppet.

I detta sammanhang hade behandlats

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

dels följande med anledning av propositionen väckta motioner:

1973:1991 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställdts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t vidtog åtgärder enligt följande:

1. Skattepolitiken måste inriktas på att stimulera tillväxttakten på ökat sparande och samhällsekonomisk balans,

2. En fyraårsplan för marginalskattesänkningar borde utarbetas. Omedelbara åtgärder borde vidtas för att lätta barnfamiljernas skatte-situation, ett extra familjeavdrag för enarbetstagarfamiljer borde skapas och begränsad avdragsrätt för faktiska barn tillsynskostnader införas. Folkpensionen borde göras skattefri. Den faktiska sambeskattningen måste upphöra.

3. En plan för avveckling av arbetsgivaravgiften borde fastställas. I avvaktan på en total avveckling borde arbetsgivaravgiften i första hand sänkas inom det allmänna stödområdet. En snabbutredning borde också tillsättas för att undersöka möjligheterna att ge arbetsintensiva företag en lägre arbetsgivaravgift och att ta bort den s. k. egenavgiften.

4. Möjligheterna att differentiera mervärdeskatten genom lägre skatt på vissa livsmedel borde snarast undersökas.,

1973:1993 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:125 beslutade att utgående extra avdrag för investeringar i byggnader inom industri, jordbruk och skogsbruk förlängdes till att avse objekt som påbörjades t. o. m. den 31 mars 1974,

1973:1995 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdts att riksdagen beslutade om i motionen angiven ändring i förordningen (1968:430) om mervärdeskatt, innebärande att mervärdeskatten på livsmedel skulle slopas fr. o. m. den 1 juli 1973,

1973:1996 av herrar Jonsson i Alingsås (fp) och Hörberg (fp),

1973:1999 av herrar Ångström (fp) och Wirmark (fp),

dels den vid riksdagens början väckta motionen 1973:571 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdts att riksdagen beslutade att följande förslag till beskattningsåtgärder skulle vidtas:

a) ändring i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt, innebärande vissa skärpningar av den statliga förmögenhetsskatten,

b) höjning av arvs- och gåvoskatten med i genomsnitt 50 procent,

c) att fr. o. m. inkomståret 1973 och tills vidare togs ut en extra bolagsskatt med 10 % av den beskattningsbara inkomsten,

d) att avskrivningsreglerna vid inkomstbeskattningen för rörelse- och hyresfastigheter återställdes till vad som gällde före de år 1969 beslutade ändringarna, dvs. i överensstämmelse med texten i kommunalskattelagen (1928:370),

e) att den i kommunalskattelagen stadgade avdragsrätten för ränta å gäld begränsades till att gälla skuldbelopp understigande 125 000 kronor,

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

f) sådan förändring i Kungl. Maj:ts förordning (1970:172) om begränsning av skatt i vissa fall, andra stycket 3 §, att angivna procenttal höjdes till 85 respektive 90 %,

g) sådan ändring i kommunalskattelagen att däri stadgades att utgifter för representation och liknande ändamål icke var att hänföra till omkostnader i förvärvskälla,

h) sådan ändring i förordningen om skatt på annonser och reklam att den allmänna reklambeskattningen utformades såsom en omkostnadsavgift med 25 % av beskattningsvärdet,

i) sådan ändring av förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift att denna erlades med belopp motsvarande fyra och en halv procent av summan av vad arbetsgivaren utgivit under året som lön till arbetstagare,

j) införande av en särskild omsättningsskatt på handeln med aktier att utgå med 20 % på försäljningsvärdet.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

A. med bifall till propositionen 1973:125, såvitt den hänvisats till skatteutskottet, besluta att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsågs i 10 § 1 mom. förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt, skulle för budgetåret 1973/74 ingå i preliminär skatt med 100 % av grundbeloppet,

B. avslå

1. motionen 1973:571

2. motionen 1973:1991

3. motionen 1973:1993, såvitt den hänvisats till skatteutskottet,

4. motionen 1973:1995, såvitt den hänvisats till skatteutskottet,

5. motionen 1973:1996

6. motionen 1973:1999.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Hörberg (fp) och Björk i Gävle (c), som ansett att utskottet under B 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1993 och med hänvisning till innehållet i motionen 1973:1990, som hänvisats till finansutskottet, skulle anta av reservanterna framlagt förslag till förordning om ändring i förordningen (1972:718) om särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten,

2. av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) som ansett att utskottet under B 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1991 skulle fatta principbeslut om en fyraårsplan för marginalskattesänkningar med ikraftträdande den 1 januari 1974.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Hörberg (fp) och Björk i Gävle (c).

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Den uppåtgående konjunkturen gör sig fortfarande i första hand gällande på exportsidan. Inom landet är däremot efterfrågan på varor och tjänster svag. Någon avgörande förändring i detta förhållande är inte heller att vänta. Fortsätter exporten att öka, kommer det givetvis att stimulera exportföretagen att investera mera. Mot detta står emellertid fortsatt låg aktivitet på andra områden. Det gäller inte minst bygnadsverksamheten. Den uteblivna förbättringen på arbetsmarknaden gör också hushållen obenägna att ta på sig nya utgifter.

Det finns alltså – som jag ser det – ett klart samband mellan den höga arbetslösheten och den otrygghet som den drar med sig och dröjsmålet med ett mera markant konjunkturuppsving. Men arbetslösheten påverkar också utvecklingen inom den offentliga sektorn. Den långvariga höga arbetslösheten har således lett till att skatteinkomsterna har stagnerat. Stat och kommun måste i det läget, precis som de enskilda hushållen, vinnlägga sig om sparsamhet. Det utgör i sin tur en grogrund för fortsatt arbetslöshet. Någon avgörande förändring till det bättre är omöjlig att uppnå, så länge vi inte kan bryta denna onda cirkel.

Den närmaste tidens utveckling här hemma kommer på så sätt att i stor utsträckning bli beroende av vad som händer utomlands. Förutsättningar bör finnas för att den gynnsamma exportutvecklingen skall bestå och kanske t. o. m. förstärkas. Men samtidigt vet vi att man i många länder oroas av tendenserna till kraftiga prishöjningar. Man har därför också anledning att räkna med åtstrammingsåtgärder i en del av de länder, där vi avsätter våra exportprodukter. En sådan utveckling kommer sannolikt att snabbt påverka den svenska exporten och därmed också hela ekonomin.

Den ekonomiska politiken måste även i fortsättningen först och främst ta sikte på att lösa problemen på arbetsmarknaden. Men även här hemma finns nu också mera påtagliga inflationstendenser. Redan den uppgång som vi hittills haft på exportsidan borde normalt lett till förbättringar i sysselsättningssituationen. Men så har inte blivit fallet. Den minskning av arbetslösheten som ägt rum kan i stor utsträckning hänföras till normal säsonguppgång. Arbetslösheten ligger alltså i verkligheten kvar på samma höga nivå som tidigare. Den något mindre öppna arbetslösheten motsvaras av ökade arbetsmarknadspolitiska insatser i form av beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning. Någon ökad efterfrågan att tala om på den reguljära arbetsmarknaden är det inte fråga om.

Detta innebär att strukturarbetslösheten snarast är av ännu större omfattning än man tidigare haft anledning att befara. De nyanställningar som en del av exportföretagen gör motsvaras av fortsatta friställningar på andra håll, både inom själva produktionen och på kontorssidan. Restarbetslösheten hotar alltså att bli ännu större än vad man tidigare räknat med under den kommande konjunkturfasen, om särskilda åtgärder inte sätts in.

Det råder inte någon tvekan om att dagens sysselsättningssituation i stor utsträckning kan hänföras till tidigare försummelse i den ekonomiska politiken. Sysselsättningsläget skulle i dag kunnat vara betydligt

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ljusare, om man hade satt in mera resoluta åtgärder på ett tidigare stadium. De senaste årens sysselsättningskris hade inte heller behövt bli så allvarlig som den faktiskt blivit. Men regeringen har i stället valt att under de två tre senaste åren föra en sysselsättningspolitik präglad av långt driven försiktighet och återhållsamhet. Det har stått både de enskilda medborgarna och folkhushållet som helhet dyrt.

Redan under 1971 anvisade vi vägar för att möta den allvarliga försämring i sysselsättningen som då började göra sig gällande. Mittpartierna och moderata samlingspartiet redovisade hösten 1971 en gemensam syn i sysselsättningsfrågan. Den politiken har senare följts upp i motioner och gemensamma reservationer i finansutskottet och är väl känd för kammarens ledamöter.

Under dagens lopp kommer en särskild redovisning över ställningstaganden i sysselsättningsfrågorna som under åren 1970–1973 gjorts av de tre partierna att ställas till allmänhetens förfogande. Jag går därför inte in på någon mera utförlig historieskrivning.

I dagens läge måste de ekonomisk-politiska åtgärderna självfallet koncentreras på att komma till rätta med strukturarbetslösheten. Detta måste vara en viktig målsättning både i den allmänna näringspolitiken, regionalpolitiken och arbetsmarknadspolitiken.

Regeringen sätter nu liksom tidigare i första hand sin lit till arbetsmarknadspolitiken. Arbetsmarknadspolitiken och dess olika grenar är givetvis ett ovärderligt instrument i detta sammanhang. Men den har – som jag understrukt vid olika tillfällen – också sina begränsningar. Med arbetsmarknadspolitiska åtgärder löser man i första hand problemen för dem som redan blivit friställda. Men skall man bryta den utveckling som nu pågått under lång tid mot en allt större strukturarbetslöshet oberoende av konjunkturen måste åtgärderna sättas in på ett tidigare stadium. Därför måste näringspolitiken och regionalpolitiken ges en mera framträdande plats än vad de hittills haft.

Centern har under vårriksdagen lagt fram ett paket av åtgärder på det näringspolitiska området, som syftar till att skapa fler varaktiga arbetstillfällen. Målet måste vara att ge alla som vill och kan arbeta möjligheter till sysselsättning på den vanliga öppna arbetsmarknaden. Ger man den ekonomiska politiken mera medvetet den inriktningen, bör det vara möjligt att skapa de 100 000 nya jobb som vi satt upp som en första målsättning. Vi har ju tidigare haft perioder då det tillkommit bortåt 100 000 nya sysselsatta under ett enda år.

De åtgärder vi anvisat tar i första hand sikte på att öka nyetableringar-
na inom industri och servicenäringar. Den näringspolitik som regeringen fört har inte skapat tillfredsställande förutsättningar för produktionen. Därigenom har företagsnedläggningar och driftinskränkningar tvingats fram i allt snabbare takt. De tekniska produktionsförändringar som friställt mänsklig arbetskraft har skett så snabbt, att de inte alltid varit motiverade ur vare sig ekonomisk synpunkt eller allmän välfärdssynpunkt. Etableringen av nya företag har på många viktiga områden helt stannat av.

Men den nödvändiga produktionsökningen i fråga om varor och tjänster kan inte uppnås utan att det fortlöpande kommer till nya företag

och att företag byggs ut. De mindre och medelstora företagens villkor spelar därvid en avgörande roll, inte minst när det gäller sysselsättningen ute i regionerna. Svårigheterna att upprätthålla sysselsättningen måste sålunda i stor utsträckning tillskrivas det förhållandet, att den näringspolitik som regeringen fört de senaste åren direkt missgynnat de mindre företagen.

Det finns många exempel på detta. Kreditrestriktionerna 1969–1970 träffade de mindre företagen särskilt hårt och satte under en period i stort sett stopp för nya investeringar. Det har även under tiden därefter varit svårigheter att tillgodose kreditbehovet. Höjningarna av löneskatten har likaså i första hand gått ut över de mindre företagen. Det hänger just samman med att de företagen är personalintensiva till skillnad från vad förhållandet ofta är i de större. Samtidigt har småföretagen haft mer begränsade möjligheter att utnyttja de extra investeringsavdragen för maskiner och byggnader, eftersom avdragsmöjligheterna redan tidigare har varit uttömda. Den faktiska sambeskattningen innebär orättvisor mot familjer som driver egna företag i annan form än bolagets. Den nyligen beslutade höjningen av lägsta aktiekapitalet i aktiebolag till 50 000 kronor kommer med all säkerhet också att skapa svårigheter för många mindre näringsutövare. Att den kommer att motverka en ökad nyetablering torde stå helt klart. Uppräkningen skulle kunna göras betydligt längre.

Det är de här förhållandena vi måste ändra på. Bättre utvecklingsmöjligheter för de mindre företagen är utan tvivel en av de viktigaste förutsättningarna för att vi skall kunna klara sysselsättningsfrågan. Centerns förslag till åtgärder gäller bl. a.:

1. Bidrag och lån för nyetablering och utvidgning av mindre och medelstora företag. Räntefrihet under tre år när investeringen ger ökad sysselsättning.

2. Befrielse från löneskatten under tre år för alla företag, stora som små, för den del av lönesumman som svarar mot nettoökningen av antalet anställda.

3. Utbyggnad av företagarföreningarna till effektiva regionala näringspolitiska organ och en förstärkning av deras resurser när det gäller uppsökande verksamhet, marknadsundersökningar och exportfrämjande verksamhet.

4. Bidrag som komplement till de extra avdragen vid investeringar i maskiner och byggnader, så att dessa förmåner kan utnyttjas även av företag som inte uppvisar vinst.

5. Ökad överföring av AP-medel till Industrikredit och övriga mellanhandsinstitut, vilka förser de mindre och medelstora företagen med krediter.

6. Omläggning av uttaget av ATP-avgift, så att avgiften inte i lika stor utsträckning som nu belastar äldre arbetskraft.

Till detta kommer bl. a. de åtgärder som vi har föreslagit inom ramen för det regionalpolitiska stödet och som diskuterades här i kammaren för bara några dagar sedan.

Det är klart att åtgärder av det här slaget ställer ökade ekonomiska anspråk på staten. I första hand rör det sig dock om lånemedel. Man bör

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

också komma ihåg, att det här rör sig om insatser som snabbt ger utdelning i form av ökade skatteintäkter. När det rör sig om sådana offensiva investeringar kommer alltså pengarna fort tillbaka. Det ur samhällsekonomisk synpunkt klart sämsta alternativet är utan tvivel att inte göra någonting alls -- då ökar arbetslösheten och då sjunker skatteintäkterna för både stat och kommun. Det bör inte minst de senaste åren ha lärt oss.

När det gäller de regionala problemen vill jag i övrigt inskränka mig till att än en gång understryka att de av finansministern angivna riktlinjerna i den reviderade finansplanen beträffande arbetsmarknadspolitiken för oss är helt oantagbara.

De regionala politiska aspekterna avfärdas mycket snabbt av utskotts-majoriteten. I majoritetens skrivning finns ingen invändning mot vad finansministern säger i den reviderade finansplanen. Det står alltså enligt majoriteten fast att "åtgärder för en ökad yrkesmässig och geografisk rörlighet framstår som ett särskilt angeläget inslag i den aktuella arbetsmarknadspolitiken". Den socialdemokratiska majoriteten har heller ingen invändning mot finansministerns åsikt att "särskilt för ungdom som söker sitt första arbete bör en geografisk rörlighet vara naturlig". I och med att socialdemokraterna sluter upp bakom dessa formuleringar framstår den politiska inriktningen på detta område helt klar. Flyttningspolitik med åtföljande utglesning i en del områden och koncentration till andra områden är socialdemokraternas linje. Särskilt den unga arbetskraften vill man flytta. Om socialdemokraterna får fortsätta att regera kommer centraliseringsutvecklingen att fortsätta. De regionalpolitiska målsättningarna blir självfallet ingenting värda, om man än en gång försöker lösa problemen i en uppåtgående konjunktur genom att flytta folk i stor skala. Det är nödvändigt att i stället försöka utnyttja de bättre möjligheter som uppgången i konjunkturen ger till att söka få till stånd nyetableringar av företag inom de områden som har ett mer eller mindre permanent arbetskraftsöverskott.

Under senare tid har också skattefrågorna på nytt kommit i centrum för den ekonomiska debatten. Framför allt har ju intresset inriktats på möjligheterna att göra en skatteomläggning i anslutning till den kommande lönerörelsen. Tanken har därvid varit att ta i anspråk en del av löneutrymmet för en sänkning av den direkta skatten. Statskassan skulle i stället kompenseras genom en höjning av arbetsgivaravgiften. Företagen skulle på det sättet få vidkännas samma kostnadsökning som om hela utrymmet hade tagits i anspråk för höjda löner.

Den direkta beskattningen ändrades så sent som för ett år sedan, och ändringen trädde i kraft vid årsskiftet. Men den vändning som skattedebatten tagit under senare tid får ändå tas som ett tecken på att den justeringen inte löste några avgörande problem. Det förhållandet att finansministern själv har tagit initiativet till en fortsatt skattedebatt är, som jag ser det, ett uttryck för att även han är medveten om detta.

Förra årets omläggning skedde i stor hast. Den ursprungliga tanken var som bekant att finansiera den sänkta direktskatten med höjd mervärdesskatt, och totalt sett skulle man öka skatteuttaget. Omständigheterna tvingade finansministern och socialdemokraterna här i riksdagen att i

stället dubbla kommunisternas förslag och ta ut den behövliga summan genom höjd arbetsgivaravgift. Reellt sett innebar detta knappast någon större förändring. Den höjda arbetsgivaravgiften har dock utan tvivel bidragit till att ytterligare öka arbetslösheten och sätter också sina spår i priserna.

Inte minst efter den senaste omläggningen bör det stå klart att möjligheterna att genomföra verkliga skattereformer i hög grad hänger samman med att det finns ett ekonomiskt utrymme till förfogande. Med det skattetryck som vi nu har får en ren omläggning mycket begränsade fördelningspolitiska verkningar. Flertalet skattebetalare uppfattar i stället omläggningen så att finansministern ger med den ena handen och tar tillbaka med den andra, och man har svårt att förstå nyttan av detta.

Detta innebär inte att jag helt vill utesluta en omläggning av det slag som nu diskuteras. Däremot tror jag mindre på en omläggning såsom en lösning nu omedelbart och på kort sikt, för verkningarna av en sådan omläggning är svåra att överblicka. Enbart de senaste dagarnas pressdebatt tycker jag har visat att det finns betydligt fler faktorer att ta hänsyn till än vad de ursprungliga förslagsställarna kanske har tänkt på. Ty om de allra lägsta inkomsttagarna skall avstå en betydande del av sin möjliga löneökning utan att få minst en motsvarande skattesänkning kommer de ju bevisligen att förlora på arrangemanget. Vi vet också att kommunernas ekonomi påverkas. Det försvinner ett skatteunderlag både för kommunerna och för landstingen, men de får ju ökade utgifter genom att själva betala löneskatt.

Därför finns det enligt min uppfattning all anledning att ge den sittande skatteutredningen tid att analysera alla de problem som är förenade med en sådan här omläggning. Det är också viktigt att det material som utredningen får fram fortlöpande ställs till förfogande för den offentliga debatten. Det vill säkert till att alla med kunskaper och erfarenheter på detta område får belysa effekter på olika håll som underlag för ett eventuellt beslut i ärendet. Vad man nu i första hand bör diskutera är i stället förändringar som är av mera begränsad räckvidd men som ändå har stor betydelse för stora grupper av inkomsttagare.

En sådan fråga är samordningen mellan skatter och bidrag. Kritiken mot det nuvarande skattesystemet riktar sig i hög grad mot de s. k. marginaleffekterna. Men de mest stötande marginaleffekterna finns inte i själva skattesystemet utan i kombinationen av ökad skatt och avtrappningsregler för bostadsbidrag och andra inkomstprövade förmåner. Här bör det gå att med relativt begränsade ekonomiska insatser åstadkomma en lösning på ett problem som otvivelaktigt utgör en mycket påtaglig skevhet i skatte- och bidragssystemet.

En annan skönhetsfläck i det nuvarande skattesystemet är den s. k. faktiska sambeskattningen. Den berör ett ganska litet antal inkomsttagare. Men för dessa företagarfamiljer, där bägge makarna arbetar i det egna företaget, innebär de nuvarande skattereglerna en direkt straffbeskattnings.

När det gäller förändringar i skattesystemet tror jag också att man nu mer på allvar måste diskutera möjligheterna att få bort en del av mervärdeskattens fördyrande verkan på viktiga livsmedel. En sådan

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

åtgärd skulle dessutom ha betydelse för prisstabiliteten. Vi förde fram tanken på ett sådant konsumtionsstöd i början av förra året. Det avvisades då kategoriskt av regeringen, bl. a. med motivet att det skulle strida mot jordbruksavtalet. Men nu är det ju fullt klart att en sådan påverkan på jordbruksavtalet har inte den åtgärden; det framgick också klart när regeringen strax före jul införde det ännu gällande prisstoppet. De belopp som jordbruket inte får ut i form av höjda priser överförs nu till regleringskassorna på samma sätt som om det gällt ett avlyft av moms.

Prisstoppet är i kraft under hela det här året. Det måste sedan antingen avlösas av fortsatta tillskott till regleringskassorna eller av ett engångslyft av priserna, som svarar mot den prisökning som normalt skulle ha tagits ut under hela 1973. En sådan höjning av priserna i början av 1974 är enligt min mening otänkbar. I stället bör man, som vi har föreslagit från mittenpartierna, avlösa det nuvarande prisstoppet med ett mera permanent system med återbetalning, där slutmålet bör vara att ta bort momsbelastningen på de viktigaste livsmedlen.

Herr talman! Vi har under denna vårriksdag fattat många viktiga beslut, som kommer att få betydelse för medborgarna. Det sista stora beslutet för våren fattas i morgon eller på onsdag, då den nya grundlagen antas. Det är glädjande att till sist en stor enighet på viktiga punkter har kunnat uppnås i denna fråga i utskottet.

Det beklagliga med årets vårriksdag, liksom med de senaste årens riksdagar, är bl. a. de beslut som inte har blivit fattade inom den ekonomiska politiken, inom näringspolitiken och inom regionalpolitiken. Värdefulla förslag har på grund av majoritetsförhållandena inte lett till positiva beslut. Frånvaron av viktiga beslut på dessa områden gör att vi inte kommer till rätta med näringslivets problem, med den bristande sysselsättningen och med den regionala obalansen.

Tidigare försummelser spelar givetvis en stor roll. Under de senaste åren har inte socialdemokraterna varit sig lika. Det är säkert många med mig som erinrar sig socialdemokraternas arbete på 1950-talet för sysselsättningen och för den ekonomiska stabiliteten. Om man jämför den inställning till sysselsättningspolitiken, som socialdemokraterna hade på 1930-talet, med den som har präglat de senaste åren, så blir man också besviken. På 1930-talet grep man sig med kraft an sysselsättningsproblemen tillsammans med centerpartiets föregångare. År 1971 däremot fick man uppleva att socialdemokraterna stod tveksamma och räddhågsna när det gällde att ställa sig i främsta ledet för att skapa sysselsättning.

Tvehågsenhet och hoppande mellan ståndpunkter utan konsekvens är ingen bra grund att bygga politik på. Framläggandet av förslag som sedan tas tillbaka har ju inte varit ovanligt hos regeringen under de senaste åren. Vi behöver här bara nämna skattepolitiken, kyrka—stat-frågan och inställningen till brottsbekämpningen.

Vi ser allvarligt på situationen med bl. a. bristande investeringsvilja inom näringslivet, stor arbetslöshet trots högkonjunktur och stark prisstegring och bristande regional balans. Resurserna är otillräckliga när det gäller att tillgodose angelägna reformbehov.

För vår del kommer vi att fortsätta arbetet för att få till stånd en större aktivitet inom näringslivet, att skaffa fram sysselsättningstillfällen

– i första hand 100 000 nya jobb – samt att skapa ett decentraliserat samhälle som ger de bästa livsmiljöerna för medborgarna.

I detta anförande instämde herrar Fågelsbo och Boo, fru Hambræus samt herrar Bengtsson i Göteborg, Olsson i Sundsvall, Gernandt, Johansson i Holmgården, Hansson i Skegrie, Josefson i Arrie, Karlsson i Mariefred, Grebäck, Eriksson i Ulfaby, Dahlgren, Polstam och Gustafsson i Byske (samtliga c).

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Jag tror inte det är överdrivet att säga att det i nästan alla demokratier finns en misstro mot det etablerade partiväsendet som går vida utöver tillfälliga opinionsförskjutningar och popularitetsmätningar. Detta är ett problem som de demokratiska partierna har gemensamt. De danska partier som ser fenomenet Glistrup som ett allvarligt symptom på en sådan misstro gör säkert rätt, särskilt de partier som bestämt sig för att försöka gå till roten med problemet och ta itu med vad som ligger under symptomen.

Vi har sluppit en Glistrup hittills i Sverige – ingen vet hur länge vi gör det. Särskilt allvarlig blir en sådan här misstro när äldre människors personligt färgade missnöje slår sig samman med unga människors heta känslor för att de seriöst och litet tungt arbetande partierna inte skulle ha kraft att möta framtidens faror och enorma ovisshet. Därför är det viktigt att partierna ger sig i kast med de viktiga framtidsuppgifterna, i vårt fall sysselsättningen, de sociala bristerna, miljön och inte minst hur ett litet land som Sverige, starkt beroende av utlandet, skall kunna hävda sitt oberoende i internationell samverkan.

Folkpartiet har i sitt nya partiprogram stakat ut en enligt vår mening verkligt bra social-liberal väg mot framtiden. Lika viktigt som det är att partierna i program anger sina framtidslinjer, lika naturligt är det att väljarna genom debatten verkligen får en möjlighet att bedöma hur program och löften förverkligas. Därför är det naturligt att denna sista riksdagsdebatt före valet om den ekonomiska politiken i stor utsträckning måste handla om hur den socialdemokratiska regeringen har svarat mot sina löften och hur den skött sitt fögderi under de tre senaste åren.

Då måste man starta i Kramfors den 11 augusti 1970, då löftena ställdes ut. Så här lät det då:

- sänkt skatt för två tredjedelar av inkomsttagarna
- full sysselsättning
- snabb ekonomisk utveckling
- begränsade prisstegringar
- de nya näringspolitiska instrumenten skall få full verkningskraft
- ökad jämlikhet och omfattande sociala reformer.

Jag tror detta är en korrekt redovisning av Kramforsmanifestet av den 11 augusti 1970.

På dessa löften fick socialdemokraterna ett knappt förtroende att, stödda på kommunisterna, regera fram till 1973 års val. Nu har de tre åren gått. Då finns det skäl att fråga sig: Hur har löftena infriats? Väljarna har rätt att få den frågan besvarad innan de lyssnar till nya

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

socialdemokratiska löften.

Låt oss starta med skattesänkningen, som finansministern satte in hela sitt förtroendekapital på med orden: "Vi kräver att bli trodda på vårt ord." Går två tredjedelar av svenska folket i dag omkring och känner att de fått skatten sänkt sedan 1970? Nej, tyvärr inte.

Marginalskatterna steg snabbt med över 13 procentenheter i vanliga inkomstlägen, och kommunalskatterna sköt i höjden. Barnfamiljerna kunde i vissa lägen bli av med 90 kronor av en nytjänad hundralapp. Detta orimliga förhållande avfärdade finansministern hösten 1971 med orden: "Det är fasligt sterilt och intetsägande att exercera en detalj i ett stort skattesystem." Varken för barnfamiljer eller för ensamstående var det någon betydelslös detalj att de litet eller ingenting fick över när inkomsten ökade.

Regeringen tvingades så småningom att vända om, och just nu kanske den håller på att vända på nytt. Men i stället för att låta den stora skatteutredningen förbereda en genomtänkt skattereform valde den i fjol att i största hemlighet arbeta ut ett eget förslag, som riksdagen överrumplades med förra våren. Efter just den våren med starka prisstegringar skulle momsens höjas för att regeringen skulle kunna genomföra ett dåligt skatteförslag. Det var regeringens bud. Till det sade vi nej. Så kom förslaget om den andra finansieringsformen -- den fördubblade löneskatten. Nu har skatteprovisoriet verkat i några månader. Även om det inneburit en tillfällig verkande skattejustering -- till priset av en högre arbetslöshet, som delvis framkallats av den fördubblade löneskatten -- har den omläggningen inte på något sätt löst problemen.

Om man skulle tro regeringen sänktes skatten för två tredjedelar av inkomsttagarna 1970 och har sedan sänkts ytterligare en gång. Verkligheten är att skatten höjs i smyg varje år genom inflationen. Om det håller finansministern tyst. Däremot stiger han fram med något års mellanrum och framställer sig själv som skattesänkare då han lägger fram dåligt genomarbetade skatteförslag. Vilken perfekt ordning är det inte vi har i dag -- för den som är finansminister. Om skatterna sänks för några sker det med pukor och trumpeter. När skatterna höjs för alla sker det i tysthet, för inflationen verkar även när vi sover. De äldre kommer säkert ihåg Vita Tvättbjörn, som arbetar medan du sover. Herr Sträng har tydligen anställt honom sedan han försvann ur den allmänna marknaden.

Hur har det gått med priserna sedan socialdemokraterna lovade begränsa prisstegringarna med stram ekonomi och dessutom införde prisstopp mitt i förra valrörelsen? På de tre åren 1970--1972 steg priserna med 22 procent. Priserna på mat har skjutit än snabbare i höjden. Livsmedelspriserna har under perioden mars 1970 -- mars 1973 stigit med över 25 procent. Diagrammet som jag visar på TV-skärmen belyser det. I själva verket har penningvärdet raserats snabbare under de första åren av 1970-talet än under 1960-talet -- detta trots extremt låg aktivitet i ekonomin 1971 och 1972. Diagrammet visar prisutvecklingen från 1968 och framåt, och det visar också klart hur mycket livsmedelspriserna har stigit snabbare än andra priser just under de allra senaste åren.

utvecklingen, givet år 1970? Alla vet att det i stället för snabb ekonomisk utveckling blev två förlorade år i ekonomin. Hur mycket herr Sträng de senaste veckorna än har putsat och putsat i efterhand på siffrorna för 1972 finns verkligheten ändå kvar. Välfärdsförlusten går inte helt att reparera. Den enda glädje en kvarsittande socialdemokratisk regering skulle ha av de två förlorade åren är att alla beräkningar för resten av 1970-talet, som tar året 1972 som utgångspunkt, skulle ge en ljusare bild av en tänkt uppgång än andra jämförelser.

I stället för den fulla sysselsättningen, som socialdemokraterna lovade 1970, har det blivit en rekordhög oacceptabel arbetslöshet. Regeringen stramade åt ekonomin när den behövde stimuleras 1971. Regeringen valde att köpa sig en förbättring av valutareserven till priset av en hög och oacceptabel arbetslöshet. Regeringen drev igenom en fördubbling av löneskatten när det var som mest ont om arbete. Tidpunkten kunde inte ha valts sämre. Det parti som förde fram parollen om full sysselsättning stod inte längre i främsta frontlinjen i kampen mot arbetslösheten. Det är, som herr Fälldin påpekat, det nya i den politiska situationen. Och den nya näringspolitik som enligt Kramforsmanifestet skulle blomma ut till "full verkningskraft" vissnade i stället.

Det är då inte att förvåna sig över att parollen "ökad jämlikhet", som spelade en så central roll i 1970 års valrörelse nu liksom smugglats undan från den socialdemokratiska plattformen. Regeringens egen arbetsgrupp i låginkomstfrågor slog fast att ingenting skapar så stora klyftor i samhället som hög arbetslöshet. Och hur har inte den ekonomiska stagnationen de senaste åren drabbat just det sociala reformarbetet!

Den socialdemokratiska väljaren 1970 måste rimligen ha trott att han röstade för full sysselsättning, men han fick alltså rekordhög arbetslöshet. Han trodde på stabila priser men fick snabba prisstegringar. Han väntade sig sänkt skatt för två tredjedelar av inkomsttagarna men fick uppleva höjd skatt för nästan alla. Han räknade med snabb ekonomisk utveckling men fick två förlorade år. Han trodde sig rösta för framgångsrik näringspolitik och ökad jämlikhet men har fått en havererad näringspolitik och ökade klyftor.

Det kanske låter hårt, negativt och tillbakablickande att konstatera detta, men det är av flera skäl viktigt att göra det.

Det första skälet att konstatera det är det demokratiska, som jag nämnde i mina allra första meningar. Det är ett grundläggande krav att en regering inte skall kunna svika givna löften hur som helst utan att det utkrävs ansvar av den för det. Den här debatten är det naturliga tillfället att ställa regeringen till svars, och sedan är det väljarna som faller utslaget.

Det är dessutom så, att regeringens missgrepp under de gångna åren skapar svårigheter allttjämt och in i framtiden.

I den reviderade finansplanen har regeringen lagt fram sin egen bedömning. Den är präglad av precis den optimism som nu börjar verka gamla vanan. Optimismen är befogad när det gäller exportefterfrågan; där finns det belägg för den. Däremot är hemmamarknaden, såsom herr Fälldin påpekade, fortfarande alldeles för svag. Det gäller särskilt den viktiga byggnadssektorn, men också den privata konsumtionen har en

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

påfallande svag utveckling. Och de offensiva investeringarna, som skulle ha behövts för att ta emot de positiva verkningarna av högkonjunkturen när ordena kommer utifrån, har i stor utsträckning uteblivit, och därför slår många företag för snabbt huvudet i taket; de har inte kapacitet.

Arbetslösheten, prisstegringarna och marginaleffekterna kvarstår som tre huvudproblem för medborgarna.

Ingenting har hänt med arbetslösheten som gör att vi nu kan slå oss till ro. Konjunkturläget är annorlunda – det är sant. Det sätter gränser för generella stimulansåtgärder. Men egentligen är det ännu allvarigare att arbetslösheten *trots* konjunkturuppgång envist håller sig kvar på samma höga nivå. Antalet nyanmällda lediga platser har inte ökat jämfört med samma tid i fjol. Precis lika många står också utanför den reguljära arbetsmarknaden.

Men antalet sysselsatta har ju ändå ökat sedan högkonjunkturen på 1960-talet, försöker regeringen – och då i synnerhet statsminister Palme – trösta sig med. Ja, det är verkligen en sanning med modifikationer. Just i dagarna har statistiska centralbyrån fått fram definitiva uppgifter för hela landet från 1970 års folk- och bostadsräkning, avseende hela antalet förvärvsarbetande. Enligt de uppgifterna har den förvärvsarbetande befolkningen, dvs. de som i jämförelsemomentet år 1965 arbetade minst halv normal arbetstid och år 1970 minst 20 timmar per vecka, minskat med 23 152 personer mellan 1965 och 1970 trots folkökningen. Arbetskraftsundersökningarna från 1971, 1972 och 1973 ger inget underlag för regeringens påstående att antalet sysselsatta har ökat just de två senaste åren. Mätt i antalet arbetade timmar har det skett en nedgång med nära 5 procent under åren 1970–1972.

Folkpartiet har under de gångna åren och hela denna vår begärt ytterligare åtgärder för att klara sysselsättningen. Dit hör förslag om ökat småhusbyggande och en utsträckning av saneringarna av gamla bostäder så att de omfattar också småhusen. Dit hör krav på att möta de stigande svårigheterna för tjänstemännen på arbetsmarknaden, bl. a. i form av bidrag till utbildning i företagen och en upprustning av arbetsförmedlingarna såsom nu senaste TCO kräver i ett förslag till nytt arbetsmarknadspolitiskt program.

Men det värsta är att också sysselsättningen på sikt inger oro. Genom det dåliga utgångsläget finns risken för att vi aldrig tar oss upp till en rimlig nivå på sysselsättningen med hjälp av högkonjunkturen. Det är då inte säkert att det hjälper särskilt mycket, om industrin någon gång år 1974 skulle börja satsa på mer offensiva investeringar. Det är redan nu i senaste laget att bygga ut den kapacitet som behövs för att ta emot högkonjunkturen. Inte minst därför är det så allvarligt att de mindre och de medelstora företagen inte i tid fick det långfristiga kapital de frågat efter.

Enligt den reviderade långtidsutredningen måste den offentliga sektorn öka med ungefär 40 000 anställda varje år de närmaste fem åren för att det skall bli full sysselsättning. De redan hårt ekonomiskt trängda kommunerna beräknas svara för tre fjärdedelar av de nya jobben inom den offentliga sektorn. Det finns angelägna behov – t. ex. inom sjukvården och skolan – som det skulle betyda mycket om man kunde

tillgodose. Ändå är den utveckling långtidsutredningen anger knappast realistisk. Man har inte tagit hänsyn till att kommunerna redan kraftigt justerat ned sina utbyggnadsplaner för att slippa höja skatten trots en svag ökning av skatteunderlaget.

Slutsatsen är klar: Skall vi utan skattehöjningar kunna klara sysselsättningen under 1970-talet krävs en snabb utbyggnad av industrin, som gör dels att fler får arbete där, dels att stat och kommun *utan* höjda skatter får möjlighet att på den offentliga sidan bygga ut där det är angeläget. Här finns ingen ödesbestämd utveckling. De som tror att vi är låsta har fel. Riskerna kan bli verklighet och möjligheterna inte utnyttjade – om det förs en felaktig regeringspolitik. Men det går att vrida utvecklingen rätt. Man kan väja för blindskären och ta vara på möjligheterna. En konsekvent och rätt utformad satsning på näringslivets utbyggnad är grunden för långsiktig framgång. Regeringens politik de senaste åren har bara gjort framgången svårare att nå och de negativa efterverkningarna så mycket större.

Sverige har haft en inflation på sex – sju procent under de år då efterfrågan ändå var låg, alltså 1971 och 1972. Det bådar inte gott för ett läge där vi i stället har stark efterfrågan och dessutom betydande internationella prisstegringar. Det faktum att näringslivets kapacitet inte har byggts ut tillräckligt snabbt gör att vi snabbare kan drabbas av en efterfrågeinflation. Inflationen är en godtycklig omfördelare av ekonomiska tillgångar, det måste slås fast. Den drabbar de sämst ställda hårdast; småsparare vilkas tillgångar minskar i värde, pensionärer som lever på smala marginaler, barnfamiljer som får barnbidragen urholkade, ensamstående och andra löntagare i vanliga inkomstlägen som får skatten höjd i smyg. Inflationen ökar också kostnaderna för företagen och utlöser naturliga kompensationskrav som drabbar sysselsättningen.

Av alla dessa skäl är det nu viktigt att på allvar ta itu med den snabba försämring av penningvärdet som avtecknar sig. Vi har i folkpartiet nyligen lagt fram ett program mot inflationen. Där ingår bl. a. krav på sparstimulerande åtgärder att sättas in om konjunkturen längre fram skulle bli överhettad. Att stimulera det enskilda sparandet är betydligt mer sympatiskt än att låta staten tvångsspara via höjda skatter.

Det vore bra om finansministern ville berätta här om Ni planerar några åtgärder för att stimulera det enskilda sparandet, t. ex. i form av höjd gräns för skattefri ränteavkastning och särskilda förmåner vid bostadssparande. Det senare skulle ju också stimulera byggandet.

Mot bakgrund av de starka matprisstegringar som jag har berört och som även herr Fälldin var inne på vill jag fråga: Är ni i regeringen beredda att gå med på vårt förslag att man successivt avvecklar momsbelastningen på de viktiga livsmedel som nu ligger under prisstoppet?

Det tredje centrala problem som kvarstår med oförminskad styrka är alltså skatterna – återverkningarna från ett felaktigt skattesystem. Här finns ett nära samband med de snabba prisstegringarna. Inför avtalsrörelsen säger löntagarorganisationerna nästan samstämmigt: Det går inte att fortsätta så här; det måste bli en ändring av skatte- och bidragssystemet så att inte hela eller nästan hela den löneökning som vi förhandlar oss till försvinner i höga marginalskatter, bidrag som faller bort och priser som

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

stiger. Det angelägna i deras och våra – oppositionens – krav styrks i den intressanta doktorsavhandling som ekonomen Lars Mathiessen presenterat i dagarna. Den visar hur litet det blir över och hur lätt det t. o. m. är att hamna på minus för barnfamiljer i vanliga inkomstlägen.

Mathiessen konstaterar: "Beräkningarna visar, att med nuvarande skatte- och bidragssystem och rådande inflationstakt ligger det utom möjligheternas gräns för en betydande del av barnfamiljerna med låga eller mellanstora inkomster att för egen maskin uppnå en realinkomstförbättring."

Detta är vad vi genom åren har sagt i kanske litet enklare former och som vi upprepar och sammanfattar i kravet: Det måste löna sig att arbeta.

Mathiessen fortsätter: "Om man indexreglerar skatter och bidrag skulle inkomstökningar som motsvaras av prisstegringar inte medföra en automatisk minskning av barnfamiljernas andel av den totala inkomsten. Indexregleringen skulle med andra ord hindra att inflationen via skattesystemet leder till ändringar i inkomstfördelningen som missgynnar barnfamiljer utan höga inkomster."

Vad säger finansministern? Anser han också i dag att de höga marginaleffekterna är en "detalj" i skattesystemet som det är "fasligt sterilt och intetsägande" att diskutera? Eller anser finansministern att regeringens skatteprovisorium som började verka vid årsskiftet löst problemen som det framställs i de socialdemokratiska skatteannonserna? Varför ägnar då LO, TCO, SR, SACO – ja alla arbetsmarknadens organisationer – så stort intresse just nu åt de våra marginaleffekterna?

Erfarenheterna av regeringens trollkonster och provisorier på skatteområdet är inte goda. När skatteförslag arbetas fram i hemlighet och i största hast blir många verkningar förbisedda. Därför måste vi få veta: Skall det bli ett tredje ogenomtänkt provisorium som läggs fram sedan riksdagen gått till sommarferier? Eller skall skatteutredningen – där alla partier och representanter för löntagarorganisationerna sitter – få i uppdrag att arbeta fram mer genomtänkta förslag?

Det är beklagligt att finansdepartementet trots flera uppmaningar inte velat tillföra den allmänna debatt man sagt sig vilja ha ett bättre grundmaterial. Den debatt som förts visar att den Larsson-Edinska modellen med höjd arbetsgivaravgift som avräknas från löneutrymmet inte saknar komplikationer. Byggnadsarbetareförbundets ordförande Knut Johansson pekade häromdagen på två verkningar som är svåra att acceptera:

Den ena är att löntagarorganisationernas frihet att göra egna avvägningar av vad löneutrymmet skall användas till skulle beskäras. Skall staten gå in och pressa på alla en viss användning av det utrymme som kan finnas?

Den andra är att löntagarna får bekosta skattesänkningar också för en del andra grupper, bl. a. sådana med kapitalinkomster.

Jag kan inte, herr talman, godta allt vad min bankkamrat Knut Johansson säger, men den här gången är det svårt att konstatera annat än att han har träffat ganska rätt.

Andra har konstaterat hur illa en sådan här omläggning slår för kommunerna, som bl. a. får sämre skatteunderlag. Enligt en dagsfräsk

beräkning ger varje bortfallen procent för kommunerna ett bortfall av 200 miljoner kronor. Därutöver kommer de högre kostnaderna för barn tillägg och lägre inkomster bl. a. från daghemsavgifter.

Folkpartiets vice ordförande Cecilia Nettelbrandt har i ett medlemsförslag till Nordiska rådet visat hur snett en sådan här lösning kan slå för personer som bor i ett land men arbetar i ett annat.

Andra skatteexperter har visat andra svårigheter. De har också visat att man inte kan lyfta sig själv i håret och åstadkomma några underverk genom trollkonster. Det går bara inte.

En helt avgörande fråga gäller riksdagens roll. Skall riksdagen tvingas passivt godta ett skatteförslag som regeringen förhandlar sig fram till med organisationer på arbetsmarknaden utan att innebörden i praktiken har öppet redovisats? Skall riksdagen utan att ha kunnat påverka en sådan skatteomläggning tvingas avstå från att ändra andra skatter under avtalsperioden? Beslut om skatter är en hela folkets angelägenhet. Därför sägs det också i den grundlag som vi skall diskutera i morgon: "Riksdagen är folkets främsta företrädare. Den stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel skall användas." Tänker regeringen omedelbart efter det att riksdagen har tagit sitt första beslut om den nya grundlagen gå ifrån dess intentioner på ett verkligt centralt område?

Folkpartiet har tillsammans med centerpartiet, som herr Fälldin utförligt utvecklade, pekat på fyra konkreta saker som skatteutredningen snabbt kan ta fram och där verkningarna i stort sett kan överblickas.

1. Successiv avveckling av momsbelastningen på viktiga livsmedel.
2. Bättre samordning av skatter och bidrag och sådan sänkning av marginalskatterna att de samlade marginaleffekterna väsentligt mildras i vanliga inkomstlagen.
3. Inflationsskydd i skattesystemet så att inte inflationen automatiskt knuffar upp folk i högre skatteklass.
4. Avskaffande av den faktiska sambeskattningen för rörelseidkare och jordbrukare.

Erfarenheterna från de senaste åren säger åtskilligt om hur det kan gå med det långsiktiga och konsekventa handlandet för en regering som söker samla på sig ständigt ökad makt, besluta allt fler viktiga saker i isolering från den offentliga debattens öppna prövning, skaffa sig ständigt nya möjligheter att centralstyra. En sådan regering kan bli improvisationernas och de egna PR-makarnas fånge. Det är i viss utsträckning vad som har hänt socialdemokratin. I stället för att effektivt använda de instrument den har till sitt förfogande har regeringen i takt med de egna misslyckandena kastat sig på ständigt nya områden och kommit med ständigt nya hugskott.

Ta t. ex. frågan om en sammanslagning av Kreditbanken och Postbanken. Hårt pressad av kraven på banksocialisering meddelade finansministern på partikongressen i höstas att regeringen tänkte föreslå att de båda bankerna skulle gå samman till en ny storbank. De anställda och deras organisationer har protesterat. Postbankens styrelse slår fast att en sammanslagning medför flera nackdelar. Allmänheten har frågat sig hur det t. ex. går med servicen. Finansministern tiger still nu när partikongressen är över. Några sakskalet för en sammanslagning har han inte kunnat

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

anföra. Men det fanns och finns förstås ett internt politiskt behov, och fördenskull går nu många – däribland Postbankens ledning – och undrar hur det skall bli: Kan man investera i den egna verksamheten eller skall det bli en besvärlig sammanslagning till föga nytta?

Så ser vad jag vill kalla dagsländeolitiken ut. När det förestår val kommer regeringen med utspel efter utspel för att ge intryck av handlingskraft. Då försöker man med diverse finter och provisorier skjuta problem till efter valet. Det finns gott om exempel på mindre publikknipande och vardagsnära frågor som kommer i kläm, därför att dagsländeolitiken inte ger regeringen tid och rum att sköta det som skall skötas. Jag skall ta tre sådana exempel.

Det första gäller trafikpolitiken. Jag är ledsen över att kommunikationsministern inte längre är inne i kammaren, men han kanske finns i närheten. Mot alla sakkunnigas protester minskades avståndet för parkering av bil före övergångsställe och vid gatukorsning från tio till fem meter. I riksdagen begärde vi att beslutet skulle ändras. Det viktiga nu är att öka trafiksäkerheten – inte att minska den. Men herr Norling sade nej. I författningen infördes femmetersgränsen. I trafiksäkerhetsverkets informationstidning – upplaga 1,5 miljoner – meddelades ändringen och i städerna flyttades skyltarna. Plötsligt – några dagar före ikraftträdandet – ändrade sig herr Norling och anslöt sig till vår linje. Visst är det bra med syndare som omvänder sig, men hur mycket kostade denna försening? Nu riskerar samma sak att hända med det cykelfientliga beslutet att införa förbud mot cyklists deltagande i filkörning. Snabbtågen som skulle halvera restiderna mellan viktiga fätorter – har tydligen lagts på is i kommunikationsdepartementet. Och Gotlands kommunikationsproblem skall det tydligen inte göras någonting åt, förrän gotlänningarna behagar nalkas kommunikationsministern "under solenna former". Man frågar sig hur många gånger de egentligen skall bocka. Måste de gå baklänges ut ur kommunikationsdepartementet? Eller tror kommunikationsministern att man kan meritera sig för finansministerposten bara genom att använda konstiga, fina och utländska ord?

Det andra exemplet berör planeringen. Finansministern brukar alltid säga: Skall man fylla era krav på planering, måste man nästan vara rysk av sig. Men det finns en massa saker ni själva planerar, och då är det rimligt att fråga: Hur går det med dem? Jag skall ta exemplet med Stockholms universitet. 1959 beslöt riksdagen att Stockholm skulle få landets fjärde universitet och att en samlad universitetsanläggning skulle stå klar inom tio år i Frescati. Nu har det gått 14 år sedan riksdagen fattade beslutet och fortfarande saknas helt den centrumanläggning som är nödvändig för universitetsområdet. Regeringen har varit tyst i ett och ett halvt år om det reviderade byggnadsprogram som överlämnades i oktober 1971. Nu kräver alla, rektor, studenter, lärare och annan personal, att få ett besked om centrumanläggningen. Kan regeringen samla sig till ett beslut, kommer anläggningen att vara klar i maj 1977, alltså 18 år efter riksdagsbeslutet. Är det en rätt skött planering?

Det tredje exemplet gäller idrotten. Få verksamheter här i landet har så stor betydelse för att förebygga missanpassning bland ungdom som just idrotten. De pengar stat och kommun satsar för att stötta upp de

engagerade frivilliga ansträngningarna har man mångdubbelt igen i minskad brottslighet och mindre alkoholmissbruk etc. Ändå har regeringen genomdrivit den ena dåligt genomtänkta åtgärden efter den andra utan att se efter hur de slår på idrotten. Jag kan bara nämna aktivitetsstödet med idrotten i strykclass, bingobeskattningen med en sådan inriktning att den slår hårt också när idrottsklubbar själva står för arrangemangen, den höjda arbetsgivaravgiften för vilken idrottsklubbar lika litet som andra ideella organisationer kan kompensera sig och till sist den bokstavligen oberäkneliga reklamskatten.

Men denna regering, som alltså haft så svårt att planera sitt eget arbete och på ett fullgott sätt sköta de många vardagsfrågor den har i sin hand, har en väldig tilltro till att just den och ingen annan skulle bättre kunna styra och ställa in näringslivet än de som nu är beslutsfattare, att få ta på sig allt fler och alltmer detaljerade beslut, som i dag fattas av andra personer. Om den dagslände- och improvisationspolitik som förts på trafikområdet och som jag nyss gav exempel på överfördes till hela vårt näringsliv – ja, då blir det verkligen ett hot mot sysselsättningen och den ekonomiska utvecklingen.

Det går att ta fram en annan, mera generell politik. Folkpartiet, centern och moderata samlingspartiet har i dag redovisat grundlinjer för en mera sysselsättningsfrämjande politik än dagsländepolitiken. Denna annorlunda uppläggning av den ekonomiska politiken går framför allt ut på att med stimulanser ta bättre vara på den initiativkraft och det kunnande som finns hos det svenska folket och därmed också skapa bättre förutsättningar för fortsatt reformarbete.

En bedömning av socialdemokratiens ekonomiska politik som den hittills förts och tydligen skall föras måste bli starkt kritisk. Det finns andra sidor av regeringspolitiken som man kan se mera positivt på. För oss i folkpartiet är det glädjande att socialdemokratin givit upp sitt gamla motstånd mot löntagarnas representation i företagens styrelser liksom mot lagskydd mot obefogad uppsägning. Jag är övertygad om att det i framtiden skall visa sig möjligt att nå ett rätt samförstånd när det gäller att skapa förutsättningar för de anställdas medbestämmande i arbetslivet och för en bättre och mänskligare arbetsmiljö. Jag är mera osäker på om det går att vinna socialdemokratin för kraven på inte bara sänkt utan också rörlig pensionsålder. För allt fler människor framstår det som orimligt att alla skall sluta sin yrkesaktiva period vid en och samma ålder, oberoende av hur man orkar med arbetet. Här finns utrymme för en stor social reform, men ännu tycks socialdemokratin tveka.

Det går en viktig skiljelinje mellan en liberal och en socialdemokratisk samhällssyn i inställningen till makt och maktspridning. För socialdemokratin tycks det vara en självklarhet att allt fler beslut skall fattas på central nivå. Ni sticker käppar i hjulet för en mera direkt när demokrati och en mera utvecklad läns demokrati. Ni hindrar viktiga reformkrav för fördjupad kommunal demokrati. I stället driver ni samman kommunerna med tvång, också när besluten går rakt över huvudet på lokala opinioner. Ta fallet Bjurholm, där hela kommunblocket ansåg att den kommunen borde få förbli självständig. Regeringen kräver vittgående fullmakter av riksdagen, t. ex. för att bestämma om AP-fondernas aktieköp men säger

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

nej till att riksdagen skall få bättre insyn och kontroll över förvaltningen genom offentliga utskottsutfrågningar. Socialdemokraterna driver på centraliseringen inom näringslivet och gör allt fler företag beroende av beslut som fattas i kanslihuset. Och ni har tyvärr föga förståelse för kravet att medborgarna måste skyddas också mot en mäktig stat, t. ex. när det gäller missbruk av datauppgifter.

När vi pekar på att man måste ge människorna chans att säga sin mening, hänvisar ni bara till partierna och i synnerhet det socialdemokratiska. Det skulle vara den enda vägen att få inflytande. Det svaret räcker inte. Vi måste göra klart för oss att många människor inte har ork och tid och lust att engagera sig så aktivt i politiken att de verkligen genom partierna kan få ett eget inflytande. Vi måste hålla hela det politiska beslutsmaskineriet öppet för inflytande också från andra håll, ha en generös attityd till ett friare föreningsarbete, också till byalag och aktionsgrupper. Vi måste bekämpa både enskild och statlig maktkoncentration och inse att statsmakten har sina gränser, att den inte får överta så många uppgifter och beslut i samhället att mångfalden vissnar bort. Vi måste envetet hävda den enskildes rätt till integritet, sätta bestämda gränser mot den makt som utövas av stora företag eller stora organisationer och inte bygga in politikerna i det system som de skall kontrollera utifrån. Allt detta är bjudande liberala uppgifter.

Det sociala ansvaret, omsorgen om de svaga i samhället är en lika omistlig del av den liberala politiken. Det ställer också krav på tolerans och generositet. Men då måste det samtidigt finnas en uppskattning av det individuella, både i prestationen och i ansvaret. När vi säger "det måste löna sig att arbeta" är det sannerligen inte för att vi skulle satsa på ett egoistiskt grupptänkande. Det är för att kunna stärka gemenskapen i samhället. En politik som pressar ner vanliga inkomsttagares möjligheter att genom egna insatser förbättra sin standard leder ofelbart till hårda bakslag. Människor skall stimuleras, inte kommenderas. Då först får den sociala samkänslan en djup och äkta förankring.

I detta anförande instämde herr Hamrin (fp).

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Socialdemokratiska uttalanden och den reviderade finansplanen ger uttryck för tillförsikt inför framtiden. De enskilda medborgarnas konsumtionsutrymme kommer att vidgas. Vi kan med optimism se mot morgondagen. Allting är bra.

Visst pekar allting emot bättre tider. Men många av de problem som har kännetecknat tillvaron under de senaste åren och vilka inte beror på den internationella konjunkturen kommer att stå kvar, de goda tiderna till trots. Det är fråga om problem, som måste angripas. Men just de problemen saknas eller tonas ner i regeringspartiets aktuella analyser. Dem talar man inte om. Man talar helst om någonting annat.

I kompletteringspropositionen redovisar man framtiden i storformat. Man studerar den totala produktionens utveckling, den totala sysselsättningen, den totala konsumtionen och fördelningen mellan olika sektorer i ekonomin. Den redovisningen är förvisso intressant. Men ännu mer

intressanta borde de slutsatser vara som man kan dra för de enskilda människornas vidkommande, om man bryter ner det här materialet och ger det mera hanterliga proportioner.

Och det är just vad jag vill göra, föra ner diskussionen till den enskilde inkomsttagarens egen nivå. Hur har han det i dag? Hur ter sig framtidsutsikterna för honom och familjernas ekonomi? Vilka förväntningar vågar han hysa inför morgondagen?

En genomsnittlig heltidsarbetande inkomsttagare tjänar i dag omkring 35 000 kronor. Familjeinkomsten är ofta högre, därför att båda makarna har förvärvsarbete eller – för att uttrycka sig mera precist – har tvingats att ta förvärvsarbete. Familjeinkomsten skulle annars inte ha räckt till för att ge barnfamiljerna en hygglig tillvaro. Av dessa 35 000 kronor går mer än 30 procent bort i direkta skatter. Och familjen måste som bekant också betala mervärdesskatt och erlägga åtskilliga andra indirekta skatter. Ju större familjen är, desto mer måste den avstå. Det blir, om man tar hänsyn till de årliga prisstegringarna, till sist inte så mycket kvar att leva på ens av en i kronor och ören räknat förhållandevis hög lön.

Men det är inte det totala skattetrycket som – om man blickar mot framtiden, är det värsta. Visserligen har finansminister Gunnar Sträng upprepade gånger påstått, att marginals-katten – skatten på löneökningar – är betydelselös och att det är den sammanlagda skattebelastningen som är helt avgörande. Övertygelsen i finansministerns argumentering har emellertid under de senaste åren dämpats. Man hör numera inte så mycket av det här resonemanget som man hörde tidigare. Och det är nog klokt av finansminister Gunnar Sträng. Skatten på löneökningar slår direkt på människornas förhoppningar om att få det bättre, att kunna höja sin standard, att kunna planera för framtiden. Eller att åtminstone inte få det sämre när året är slut än vad de hade när året började. Och då blir två faktorer helt avgörande, å ena sidan inflationen – penningvärdeförsämringen – och å andra sidan marginals-katterna.

När vi möttes i debatt – finansministern och jag -- för några veckor sedan här i kammaren, visade jag ett diagram som redovisade inkomstutvecklingen för en industriarbetare under de senaste åren. Vi fick alla klart för oss – om vi nu inte visste det förut – att löntagarna i det angivna inkomstläget under de senaste åtta åren inte fått sin verkliga lön, reallön, förbättrad. Lönerna har visserligen stigit från under 20 000 om året till över 30 000 kronor om året. Men lönens verkliga köpkraft har varit i stort sett oförändrad eller rent av försämrats. Prisökningarna och marginals-katterna har lagt beslag på de förbättringar som löntagarna trodde sig ha fått. Och tar vi sedan hänsyn till de lägre bostadstillägg och de högre daghemsavgifter som ofta följer med den nominella, formella lönehöjningen, då tvingas vi konstera att stora grupper t. o. m. har fått uppleva en försämring. En annan statistik som redovisades häromdagen visar att utvecklingen varit ännu sämre för stora tjänstemannagrupper. De har inte fått någon verklig inkomstförbättring under de senaste tio åren. Vad arbetar vi för? frågar de sig. Med rätta.

Jag har här ett annat diagram än det jag visade senast. Och det bekräftar att marginals-katteproblemet är lokaliserat just till de grupper i samhället – folk med inkomster mellan 20 000 och 40 000 kronor –

vilkas levnadsstandard utgör ett mått på om vi har det bra eller inte. De representerar tvärsnittet av våra medborgare. Det är de människorna som skall klättra upp för den branta marginalskattestegen men som inte kan detta och inte kan få det bättre.

Och dessa vanliga inkomsttagare har under de tre senaste åren fått uppleva en arbetslöshet av helt andra proportioner än vad Sverige räknat med under de senaste decennierna. En hundraprocentig sysselsättningsgrad kan ett land aldrig uppnå. Förändringar inom ekonomi och näringsliv har alltid skapat och kommer alltid att skapa sysselsättnings-svårigheter för olika branscher, företag och regioner och drabbar ytterst enskilda människor. Men normalt skall det vara frågan om övergångs-svårigheter, tillfälliga svårigheter, inte om ett permanent osäkerhetstillstånd. Och det måste vara en gemensam uppgift att solidariskt verka för att sådana perioder blir så korta som möjligt och att de som ställs utan arbete får allt det stöd de kan behöva från samhällets sida.

Den arbetslöshet som vi haft under de senaste åren, den är av ett annat slag. Den beror inte bara på en internationell konjunkturfas, som vi inte kunnat styra - på inflytelser från omvärlden - utan i stor utsträckning på den politik som den socialdemokratiska regeringen valt att föra. En politik som inriktas på en hårdhänt och snabb rationalisering av näringslivet med åtföljande snabb utslagning av företag och svårigheter framför allt för de äldre arbetstagarna att finna nya jobb. Och samtidigt har den ekonomiska politiken och den allmänna företagspolitiken lett till lägre lönsamhet, försämrade självfinansieringsmöjligheter och därav föranlett minskat investeringsintresse. Möjligheterna har alltså minskat drastiskt för progressiva företag - för att använda herr Strängs egna ord - att expandera och att bygga ut nya arbetsplatser för att ta hand om alla de människor som friställts. De balansproblem som man inriktat sig på har alltså inte kunnat lösas. Detta, som i den vanliga debatten förskönande brukar kallas för "strukturrationaliseringar", är den avgörande orsaken till den sysselsättningskris som drabbat vårt land under de senaste åren, en kris som - de goda tiderna till trots - fortfarande består.

Tycker inte finansministern att det är besynnerligt - för att använda ett mjukt ord - att vi i dag har en högre total arbetslöshet än vad vi hade förra året vid samma tid och väsentligt högre arbetslöshet än vad vi hade 1971, det år då konjunkturerna nådde sitt bottenläge?

Bakom arbetslöshetssiffrorna döljer sig tragedier inte bara för äldre arbetstagare. Arbetslöshetssiffrorna är högre för den yngre arbetskraften. Tjänstemän och akademiker drabbas nu av den alltför låga aktiviteten i den svenska ekonomin på ett helt annat sätt än tidigare. Och dessa grupper har det svårare än andra att finna nya arbetsuppgifter - i varje fall arbetsuppgifter som motsvarar vederbörandes kunskaper och studier. Det är bl. a. sådant som ligger bakom den "nya otrygghet" i välfärdssamhället som jag har talat om. Vill man kalla detta för något annat än ny otrygghet, må det vara vederbörandes ensak. Men att de som drabbas upplever det som otrygghet går aldrig att fördölja.

Nu har regeringen gjort försök att bagatellisera arbetslösheten, att tala om något annat. Man har gjort gällande att vårt land har den högsta sysselsättningen i Europa i dag - att vi är världsbäst här som i många

andra hänseenden. Man talar om någonting annat än det stora antal människor som i dag inte kan ges meningsfyllda uppgifter i arbetslivet. Men det här påståendet om ökningen av antalet sysselsatta är inte riktigt; herr Helén påvisade det för en stund sedan. Om man i det här sysselsättningsstalet räknar in alla dem som är under beredskapsarbete eller i omskolning, som fått deltidsarbete för att dryga ut inkomsten eller därför att heltidsarbete inte stått att få, då - men bara då -- har vi i dag, kanske, flera människor i arbete än vad vi hade år 1970. Om man däremot - vilket måste vara det enda riktiga, om man skall göra jämförelser av det här slaget - drar av beredskapsarbeten och omskolningsverksamhet och räknar om deltidsarbetet i helårsarbete, då har vi i dag *färre* människor i arbete än vad vi hade 1970. Trots att antalet i offentlig tjänst anställda sedan dess ökat med betydligt mer än hundra tusen personer, trots förkortad arbetstid, trots utflyttning av folk.

Den sammanlagda verkliga arbetslösheten uppgick under första kvartalet 1971 till 4,5 procent, första kvartalet 1972 till 5,8 procent och motsvarande kvartal i år till 5,7 procent, allt i procent av arbetskraften. Det är det som är sanningen bakom de försök att förminska sysselsättningskrisen som man ständigt möter från regeringens sida.

Vi står nu, herr talman, inför nya avtalsförhandlingar. Utgångspunkten från löntagarorganisationernas sida måste naturligtvis vara att det nya avtalet skall ge kompensation för den inflation, den minskning i köpkraft, som inträffat och därutöver en viss verklig lönehöjning. Men så finner löntagarna - innan förhandlingarna ens börjat - att inte ens en tioprocentig lönehöjning ger ett enda öre kvar i verklig köpkraft. 10 procent av genomsnittslönen 35 000 kronor är som bekant 3 500 kronor. Marginalskatterna tar 60 procent, dvs. 2 100 kronor. Kvar blir 1 400 kronor. Om priserna ökar med 6 procent - det är ju det finansministern optimistiskt räknar med för i år - motsvarar det att levnadskostnaderna stiger med 1 400 kronor. Av en lönestegring på 3 500 kronor blir det alltså icke ett enda öre kvar. Samtidigt minskar bostadstillägget. Daghemsavgiften kan stiga. Slutresultatet blir en försämring. Men en 10-procentig löneökning leder till ytterligare prisstegringar. Och därmed är cirkeln sluten. Högre löner - högre skatter - högre priser. Och så rullar det vidare på det här sättet.

Det är därför inte alls besynnerligt att löntagarorganisationerna är djupt bekymrade. Hur skall en lönerörelse egentligen drivas för att ge organisationernas medlemmar något utbyte? Hur skall de krav egentligen se ut som ger resultat utan förödande verkningar för kostnader och konkurrenskraft för de företag som ytterst skall garantera sysselsättningen? Ekvationen går inte ihop. Det är naturligtvis mot den bakgrunden som vi skall bedöma de spekulationer som har gjorts och de skatteresonemang som har förts under de senaste månaderna.

I debatten med mig för några veckor sedan framhöll herr Sträng, att avvägningen mellan vad det offentliga tar i anspråk av enskilda människors arbetsersättning och vad vederbörande själva fritt får förfoga över var av *politisk-ideologisk* natur. Det är naturligtvis riktigt. Vi moderater och ni socialdemokrater har här helt olika utgångspunkter. Starkt förenklat - jag stryker under det - menar socialdemokratin, att

Måndagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

det offentliga skall ta hand om och fördela så mycket som möjligt av den enskildes inkomster, medan vi menar att det offentliga inte skall ta hand om mer än vad som är absolut nödvändigt.

Vi anser nämligen att det -- för den enskildes egen ekonomi, för hans möjligheter att ta ansvar för sig och sin familj och att planera för framtiden, göra nya arbetsinsatser, ta nya initiativ -- är betydelsefullt att samhällsutvecklingen låter medborgarna själva förfoga över en växande del av resultatet av sitt arbete. Och det här är inte bara en *ekonomisk* fråga, en fråga som gäller expansionen i samhället och ytterst tryggheten och välståndet för oss alla. Det är också en *ideologisk* fråga, nämligen problemet om frihet och om ansvar för den enskilde gentemot samhället. I sista hand kan det komma att gälla den demokratiska friheten och demokratins livskraft. Driver det s. k. samhället sina krav alltför hårt, kan långtgående motreaktioner utlösas, reaktioner som skulle kunna sammanfattas i begreppet "Glistrup".

För oss moderater är den här saken klar. Den enskilde måste ges större möjligheter än han har i dag att själv förfoga över sina pengar, att göra av med dem eller spara för sin framtid. Genom en sänkning av skatterna -- en marginalsattesänkning i första hand -- måste en del av det ökade konsumtionsutrymme, som långtidsutredningen nu räknar med, ställas till familjernas förfogande. De senaste årens utveckling måste alltså på något sätt brytas. Det går inte att hålla på längre på det här sättet.

Vi har just därför som bekant begärt att skatteutredningen skall utarbeta en fyraårig skattesänkingsplan. Genom att göra en sådan långsiktig plan öppnar man möjligheter att samordna skattesänkningar med besparings- och rationaliseringsåtgärder inom den offentliga sektorn.

Av vissa uttalanden att döma har regeringen äntligen själv blivit medveten om skattetrötthetens stora problem. För avtalsrörelsen måste man nu ha fått klart för sig hur orimlig situationen är. Och detta har tydligen utlöst en febril verksamhet -- om man skall tro på skvaller -- innanför finansdepartementets slutna dörrar för att hitta några slags finurligheter som i varje fall över valet skall kunna dölja för löntagarna de ekonomiska realiteter som det här ytterst är fråga om.

Men det går inte att nå en verklig lösning genom att man manipulerar med skattetekniken. Skatterna måste, hur man än lägger upp det, ytterst betalas av enskilda företagares och enskilda löntagares arbetsinsatser. Visst är det tekniskt möjligt att låta arbetsgivaren svara för själva inbetalningen. Men de pengar som han betalar in får löntagarna själva betala på ett eller annat sätt.

De senaste åren borde väl ha klarlagt att inte ens en regering kan trolja med knäna. Dagens helt oacceptabla marginalsattesituation -- skatten på lönökningar -- har åstadkommit genom den "skattereform" som regeringen lade fram lagom till 1970 års val. Då återopade regeringen jämlikheten. Två tredjedelar av landets inkomstagare skulle få sänkta skatter. Skattesänkningen skulle betalas av en tredjedel av löntagarna. Ensamma av alla partier gick vi emot det förslaget. Vi gjorde det därför att det var lätt att räkna ut att förslaget bara skulle göra skatteproblemen svårare, att det var en Döbelnsmedicin, som jag sade i debatten. Prisstegringar, höjda kommunalskattesatser och höjda löner skulle leda

Måndagen den
4 juni 1973*Den ekonomiska
politiken m. m.*

till att skatterna steg för nästan alla inkomstagare. Och delvis samma resonemang låg bakom vårt motstånd mot förra årets s. k. skattereform. Det kallas ju alltid för "reformer", även om det blir sämre efter något år.

I finansutskottet har nu de tre borgerliga partierna i sin reservation till kompletteringspropositionen gemensamt kritiserat den socialdemokratiska skattepolitiken. Alla tre är ense i sin bedömning, liksom de – vilket framgår av en i dag lämnad redovisning – också är helt eniga om metoderna att angripa arbetslösheten och om riktlinjerna för näringspolitiken. Trots socialdemokraternas prat om borgerlig splittring föreligger alltså en klar icke-socialistisk enighet i denna för vårt lands ekonomi, för vår välståndsutveckling och vår sysselsättning utomordentligt viktiga fråga. Det är värt att understryka detta. Mot den enigheten framstår socialdemokraternas prat om oenighet som bara betydelselösa, politiskt taktiska nålsting.

Jag skall be att få anföra ett citat: "Jag har fått lära mig av erfarenhet att människornas medfödda benägenhet att se sig och de sina som det centrala i tillvaron tvingar oss som politiker att acceptera att en toleransgräns i fråga om beskattningens tyngd är en fysisk realitet. Respekten för skattelagarna spelar också en roll vid denna avvägning."

Det var 1969 som finansministern gjorde detta uttalande. Ett förnuftigt uttalande – min komplimang! Sedan dess har den här toleransgränsen förskjutits uppåt. Skattetrycket har skärpts, och i dag framstår det som ännu klarare än det gjorde för fyra år sedan att löneökningar inte lönar sig. Finansminister Gunnar Sträng kommer antagligen att nu som tidigare opponera mot det påståendet. Visst lönar det sig alltid att arbeta, brukar herr Sträng säga. Statens skatteinkomster ger oss bättre sjukvård, bättre vägar, bättre skolor, mera bidrag av olika slag – visst lönar det sig att arbeta in mera skatter.

Och att vi får något för skattepengarna har jag ingalunda bestritt. Men jag kan med precis lika stor rätt som finansministern åberopa "människornas medfödda benägenhet att se sig och de sina som det centrala i tillvaron". Och jag vet att de människor inte är många som kan förmås till nya arbetsinsatser, till att omsätta initiativ i produktiv verksamhet, om de därmed *bara* kan skrapa ihop mera pengar åt staten, pengar för ytterligare statsbidrag -- de må vara hur angelägna som helst – eller till löner för flera byrådirektörer eller departementssekreterare, de må vara hur flitiga och duktiga och intelligenta som helst.

Världens högsta beskattning har, påstår jag, bidragit till att dämpa den ekonomiska utvecklingen i vårt land. De höga skatterna har som bekant lett till kompensationskrav från löntagarnas sida. Kostnaderna i näringslivet har stigit, priserna i motsvarande mån. Konkurrenskraften har begränsats. Lönsamheten har nedgått. Intresset att investera i ny expansion och ny sysselsättning har gått ned. Allt detta utgör en förklaring till att tillväxten i vår ekonomi har varit långsammare än i Västeuropa i övrigt. "De förlorade åren" är en realitet. Och de blir inte mindre reella därför att finansminister Gunnar Sträng tycker illa om dem. Vi har under dessa år gått miste om i runt tal 10 miljarder kronor därför att regeringens politik inte har byggt på dessa realiteter.

Och indirekt har finansminister Gunnar Sträng själv erkänt detta – jag

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

citerar än en gång:

”Vi måste ha något att fördela, om fördelningspolitiken skall ge önskat resultat. Ser vi realistiskt på problemet är det endast i en lugn och säker tillväxt av samhällets resurser som en omfördelningspolitik kan bedrivas med framgång.”

Innebär inte det uttalandet ett sådant erkännande? *Har* vi haft en lugn och säker tillväxt? 0 procent ena året, något över 2 procent andra året vittnar måhända om ”lugn” men inte om en ”säker” tillväxt.

Jag fortsätter att citera:

”Jag nämnde tidigare att med det nuvarande uttaget på skattesidan i form av direkt stats- och kommunalskatt, tvekar jag inte att personligen deklarerar, att vi i dag lever i en atmosfär med hårda påfrestningar på skattemorale. Jag gör här inte någon skattemoraleisk värdering mellan löntagare och egna företagare och inte heller mellan lågavlönade och högavlönade. Våra skattesamveten är i denna del tämligen uniformerade.”

När finansministern gjorde detta uttalande var vårt skattetryck betydligt lägre än det är i dag. Vi har förstärkt samhällets resurser till förekommande av skattefiffel, och det är riktigt. Men inget kontrollsystem – hur effektivt det än byggs upp – kan komma till rätta med människors uppfinningsrikedom när det gäller att komma undan skatter, om de anser att skatterna är helt orimliga och orättvisa. Då fungerar inte längre deras rättsmedvetande på rätt sätt. Att konstatera detta innebär inte – för att använda finansministerns egna ord – någon skattemoraleisk värdering.

Och 1969 framhöll finansministern också att han ”med detta velat säga att någon effekt i inkomstöverflyttning genom skärpt progressivitet inte är praktisk politik”. ”Ett program av innebörden att de bättre betalda skall ta en direkt standardsänkning av märkbar betydelse för ett relativt snabbare avancemang för de lågavlönade torde inte vara praktisk politik.”

Men redan året därefter skärpte finansministern icke desto mindre progressiviteten. Och genom inflationen och genom den skattehöjningsautomatik som vi år efter år angripit har marginalskattesärpningarna fortsatt att ta en allt större del av lönerna. I dag är det inte bara de välavlönade som får se hur skattesystemet undan för undan urholkar deras inkomster och omöjliggör inkomstförbättringar. Verkligheten är ju den -- och det har framgått av det diagram som jag visat -- att det är *normalinkomsttagarna* som i dag drabbas hårdast.

Det finns bara en enda slutsats som man med någon rimlig logik kan dra av dessa finansminister Gunnar Strängs fyra år gamla uttalanden, nämligen att finansministern borde ha lagt ner sin väl dokumenterade energi, arbetsförmåga och fantasi på en genomgripande reform av skattesystemet för att komma åt de olägenheter och missförhållanden som han själv påtalade för fyra år sedan, i stället för att ständigt lappa på det gamla täcket -- om vi skall gå tillbaka några år i terminologin.

Men den slutsatsen har finansministern alltså inte dragit. Tanken var riktig. Men den fullföljdes inte. Eller fick kanske inte fullföljas för andra i regeringen, vad vet jag om vad som händer innanför kanslihusets dörrar?

Det offentligas utgifter har i stället fortsatt att öka snabbare än andra utgifter. Skattetrycket har blivit hårdare. Vi tar i dag in betydligt mera pengar från den enskilde än vad vi gjorde 1969. Då betalade industriarbetaren 6 390 kronor i skatt. Nu 9 120. Då gick 27 procent av hans inkomster bort. Nu 30,8 procent. Och då har ändå ingen hänsyn tagits till vare sig den 50-procentiga höjningen av mervärdeskatten eller tredubblingen av löneskatten.

Vad har vi moderater själva gjort? frågar finansministern kanhända. Han och regeringens andra talesmän brukar göra gällande – det kommer vi säkert att få höra i dag också – att oppositionen visserligen *talat* om sänkta skatter men kommer samtidigt med överbud av olika slag i form av nya statliga utgifter, vilket gör ekvationen helt olöslig. Det kommer nog att sägas också här om en stund. Och jag ger samma svar nu som tidigare och påminner om följande.

För det *första* har vi konsekvent och ihärdigt pekat på riskerna för en alltför snabbt växande offentlig sektor. Om inte det offentligas utgifter och det offentligas krav på skatteinkomster successivt anpassas efter det allmänna i samhället, så blir andra sektorer lidande, t. ex. industrins kapacitetsutnyttjande och investeringar samt den enskildes egna och fria konsumtion.

Därför har vi – det vet ju finansministern – för det *andra* krävt att vi i vårt land liksom man gör i andra länder borde fatta ett principbeslut i riksdagen med den innebörden att den offentliga sektorn icke borde tillåtas öka snabbare än bruttonationalprodukten, att vi skall rätta munnen efter matsäcken, för att tala vanlig hederlig svenska. Självfallet skulle det ha begränsat vår handlingsfrihet, och det hade framtingat återhållsamhet med nya åtaganden, men ett sådant principbeslut hade varit bra för regeringen att stödja sig på och bra för oppositionen att ha varskap om, när man där kommer med sina krav.

Bl. a. av det skälet, bristen på handlingsfrihet, har vi för det *tredje* yrkat att en särskild besparings- och rationaliseringsutredning skulle tillsättas för att överse statsförvaltningen och framlägga förslag till omprioritering och besparingar. Vi har yrkat att riksrevisionsverket, med den sakkunskap verket har, skulle kopplas in i detta utredningsarbete. Och kravet har naturligtvis byggt på vetskapen om att det är svårt för ett enda parti att ensamt framlägga konkreta förslag till förändringar i ett bestående utgiftsmönster, hur angeläget och nödvändigt det än kan vara att skapa utrymme för andra ännu mera angelägna utgifter och ett rimligt skattetryck.

För det *fjärde* har vi därutöver faktiskt föreslagit konkreta besparingar och liknande åtgärder för att dämpa utgiftsexpansionen.

För det *femte* har vi pekat på den dyrbara planlöshet som främst under de senaste åren har kännetecknat den socialdemokratiska politiken. Improviserade, illa genomtänkta och kostbara experiment har genomförts utan tillräckligt underlag och utan ens försök att bedöma den totala kostnadsbelastningen på sikt – för staten, för kommunerna och för de enskilda.

Vad har exempelvis allt hattande på skolpolitikens område kostat i form av för stora och för dyra skolbyggen, icke utnyttjade klassrum och

illa använd undervisningsmateriel? Vad har den stora kommunsammansläggningen dragit med sig i form av slöseri? Vad blev det ekonomiska utfallet av den statliga företagspolitikens skördeår för ett par år sedan? Var de mellan en halv och en miljard kronor som läropengarna för Marviken utgjorde värda sitt pris? Och alla den nya datateknikens improvisationer! Vi minns ju här i riksdagen debatten om den nya fastighetsregistreringen och de nästan tiodubblade kostnader som den skulle föra med sig. Och vad kostar inte utflyttningen av nya ämbetsverk i form av dyra byggen, omställningskostnader och höga driftsutgifter?

Nej, finansminister Sträng, kom inte och påstå att man inte kan spara inom den offentliga sektorn, om man *vill* angripa detta problem!

Kammarens ledamöter minns hur sådana här förslag och deklARATIONER har bemötts av regeringen. Vi har blivit avhånade. Man har sagt nej. Man har hela tiden talat om "det starka samhället". Man har menat att i stället för att ge samhället *mindre*, borde samhället få *mera* i form av högre skatter, i form av flera anställda – allt för att lösa kvarvarande bristproblem. Och samhället har fått mera och den enskilde mindre, och det är därför vi står där vi står i dag.

Vi har hamnat i en omöjlig situation. Skall någon klandras, är det verkligen inte vi. Om regeringen hade accepterat våra förslag, skulle utgångsläget inför löneförhandlingarna i dag varit avsevärt bättre. Inflationen skulle ha varit lägre. Den enskilde skulle ha haft mera pengar att röra sig med. "Den nya otryggheten" skulle inte ha varit lika omfattande. Vi skulle ha haft flera människor i arbete.

Jag vet inte om kammarens ledamöter haft tillfälle att studera hur de norska socialdemokraterna i dag betraktar skattefrågan. I Norge har en normalinkomsttagare marginalskatter eller – för att använda den norska benämningen, som är rätt träffande – "övertidsskatter" i storleksordningen 43 procent. Det tycker de norska socialdemokraterna är för mycket. Vi har som bekant 60 procent i samma skikt. De norska socialdemokraterna har nu presenterat ett förslag att sänka skatterna för inkomster upp till 100 000 kronor. De har också begärt att barn tillsynskostnaderna skall få dras av. Jag vet inte om de sett våra förslag eller vad det beror på – kanske sunt förnuft. De har föreslagit en differentiering av mervärdeskatten på livsmedel. Det statliga inkomstbortfallet skall främst täckas – hör och häpna, herr Sträng – genom de kommande årens tillväxt i ekonomin och genom en begränsning av den offentliga utgiftsstegringen.

I Sverige betraktas sådana synpunkter, i varje fall när de förs fram från vårt håll, som nära nog reaktionära. Även om det norska förslaget innehåller också andra, för mig inte lika aptitliga beståndsdelar, skiljer sig tankegångarna generellt sett helt och hållet från den svenska regeringens skattefilosofi.

Den svenska regeringen kan inte tänka sig någon skattesänkning. Skall det göras något – och någonting kommer tydligen att ske före valet – så måste arbetsgivaravgiften, "löneskatten" alltså, eller mervärdeskatten höjas. Hur ekvationen skall gå ihop när man fått alla siffrorna inkopplade i den är svårt att tänka sig, inte minst i ett land med redan förut höga prisstegringar och stor arbetslöshet. Inga tekniska manipulationer kan

Måndagen den
4 juni 1973*Den ekonomiska
politiken m. m.*

lösa ett lands skatteproblem. Genom koppling med löneskatten kan man möjligen dämpa lönestegringen på vissa områden — men bara vissa områden, och löneglidningen kommer man inte åt — men med risk i så fall för prisstegringar och ökade sysselsättningsvårigheter. Och på sikt vinner den enskilde löntagaren inte ett dugg på det. Samhällsekonomin förlorar på det. Vad som krävs är i stället en sänkning av skattetrycket och ett stopp för den automatiska skattechöjningen.

En skattesänkning måste — jag upprepar det — sättas in som ett led i en långsiktig skattereform. Den fyraåriga skattesänkingsplan som vi har begärt skall även ta hänsyn till statsverksamhetens utgiftssida — de offentliga utgifterna. Om man gör det, går det att sänka skatten, om viljan finns. Den har hittills saknats, även om det ibland *talats* väldigt mycket om politisk vilja.

Ett av de ord som mest brukats och missbrukats i den valdebatt som redan börjat är begreppet "svartmålning". När jag försökte skildra "den nya otrygghetens" verklighet — att det är en verklighet vet alla kammarens ledamöter — som människorna lever med i vårt välfärdssamhälle, påstås jag "svartmåla" Sverige. De som framför sådana beskyllningar mot mig underkänner samtidigt i sina anföranden oppositionspartierna och deras ledare, de underkänner partiernas vilja och förmåga att bedriva en konstruktiv politik till människornas bästa. Men sådant kallas som bekant inte för "svartmålning".

Ett annat slags svartmålning, som av uppgifter att döma börjat bedrivas i en växande omfattning, är försåtliga antydningar och öppna uttalanden från socialdemokratiskt håll gentemot den moderata politiken. Medan vi av regeringen kräver en aktiv reformpolitik och en ekonomisk politik som ger det här landet resurser att skänka människorna verklig trygghet, medan vi visar att det här hos oss mitt i all välfärd råder ett nytt slags otrygghet, som vi solidariskt måste komma till rätta med på olika sätt, då får vi höra socialdemokratiska valarbetare och sympatisörer på sjukhus och ålderdomshem försöka övertyga gamla människor om att om moderaterna kommer till makten, då kommer sjukförsäkringen och pensionerna att tas bort.

En sådan svartmålning är helt ovärdig vår svenska demokrati, finansminister Gunnar Sträng. Beskyllningarna är så orimligt befängda, att man egentligen borde skratta åt dem. Men de framförs till gamla människor, som ofta står utanför det politiska livet. Det är människor som tror på vad folk säger och har svårt att tänka sig att någon avsiktligt skulle kunna så beljuga verkligheten.

Anklagelserna är helt otroliga, först och främst därför att inget politiskt parti — det vågar jag påstå — som har någon självaktning eller någon lust att leva kvar, skulle kunna tänka sig att beröva den generation människor som lagt grunden till vårt välstånd möjligheterna till en tryggad ålderdom. Något så kvalificerat omoraliskt som det skulle vara är helt otänkbart.

Men beskyllningarna blir ännu mer anstötliga, om man erinrar sig att det var det moderata partiets föregångare — det gamla högerpartiet — som en gång tog initiativet till folkpensionens införande. Det var den Lindmanska regeringen som redan 1907 tillsatte den s. k. ålderdoms-

försäkringsutredningen, vars förslag sedan lades till grund för 1913 års lagförslag. När pensionerna sedan skulle ses över tillsattes 1927 en kommitté. I den satt en högerman, landshövdingen Linnér, som ordförande. Det var samma högerparti som på 1940-talet fick socialdemokraterna och de andra partierna att acceptera att folkpensionen inte skulle vara behovsprövad, utan att den skulle utgå med lika belopp för alla.

I ATP-frågan hade vi visserligen ett eget förslag, som vi tyckte var bättre än det socialdemokratiska. Men efter det att ATP-systemet genomförts gick dåvarande högerpartiet ut år 1964 och krävde att systemet skulle byggas ut – det fanns resurser för det, menade vi – så att även grupper som ursprungligen ställts utanför skulle få sina pensionsförhållanden förbättrade. De övriga partierna gick emot oss på den punkten. Men genom pensionsförsäkringskommitténs sedermera framlagda förslag gjordes den komplettering av ATP-systemet som vi hade begärt. Vi har kritiserat den orättvisa samordningen mellan allmänpension – ATP och folkpension – och statlig eller kommunal pension. Vi har uttalat oss för sänkt pensionsålder. Vi har begärt att folkpensionen skulle göras skattefri.

Då det gäller tryggheten för gamla människor på deras ålderdom har vi verkligen ett förflutet, som är så positivt att de beskyllningar som jag här berört borde framstå som helt otroliga. Och jag tycker, herr talman, att anständigheten borde kräva att socialdemokraterna upphör med det här slaget av falskt politiskt krypskytte. Det är oärligt. Det är ohederligt. Det är ovärdigt vår demokrati. Även om socialdemokraterna känner sig trängda får ändamålet inte helga sådana medel.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr Werner i Malmö, fru Sundberg, herrar Nilsson i Trobro, Söderström och Åkerlind, fröken Ljungberg samt herrar Regnéll, Leuchovius, Turesson, Winberg, Wennerfors, Hernelius, Hovhammar, Strindberg och Nilsson i Agnäs (samtliga m).

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Vi har från vårt partis sida tidigare i partimotioner till årets riksdag utförligt gett vår bedömning av det ekonomiska läget och av den ekonomiska politik som regeringen har fört. Vi har också utförligt argumenterat för vilka åtgärder man i stället för den politik som har förts enligt vår mening borde ha vidtagit när det gäller att bekämpa arbetslösheten och prisstegringarna. Jag behöver därför inte upprepa allt detta.

Under de år som hittills har gått av 1970-talet har den ekonomiska utvecklingen varit långt svagare än den var under 1960-talet. Fram t. o. m. 1960-talets första hälft accelererade den ekonomiska tillväxttakten. För perioden 1961–1965 beräknades bruttonationalproduktens årliga volymförändring till hela 7,9 procent. Därefter steg bruttonationalprodukten 1965–1970 årligen med i genomsnitt 4 procent. Motsvarande siffra för åren 1970–1972 var 1,1 procent.

Även om man betraktar den mera långsiktiga utvecklingen, gäller den här nedgången i tillväxttakt. I avstämningen av 1970 års långtidsutredning kalkyleras med en årlig bruttonationalproduktförändring på 3,1 procent under perioden 1970–1975.

Det är flera faktorer som har bidragit till denna utveckling. En avgörande orsak är att finna i de starka koncentrations- och monopoliserings-tendenser som slagit igenom i synnerhet under 1960-talets senare hälft. Över hälften av företagsammanslagningarna och fusionerna under efterkrigstiden har ägt rum sedan 1965. Denna kapitalkoncentrations betydelse för den ekonomiska tillväxten är mångsidig. Dels leder den till att nyetableringar av företag oftast blir förenade med mycket höga kapitalinsatser, varför nyanläggningsverksamheten hämmas. Monopolen håller ute annat kapital, vilket måste ses som en av orsakerna till att antalet arbetsställen minskar. Dels leder den stora ansvällningen av kapital till vissa företag till att dessas kapitalexport ökar mycket kraftigt. Detta har visat sig vara fallet framför allt under senare år. Enbart under åren 1969–1972 uppgick kapitalöverskottet till mer än 6 miljarder kronor.

De strukturella problem som det här handlar om visar att tillbakagången i den svenska ekonomins tillväxttakt är ett långsiktigt problem. Detta är i själva verket ett utslag av det kapitalistiska systemets allmänna kris, som yttrar sig i ett ökat spänningsförhållande mellan en fortsatt tillväxt och de kapitalistiska ägande- och maktförhållandena.

Från borgerligt håll accepterar man naturligtvis inte den här beskrivningen av det ekonomiska system man från de partierna önskar bevara, utan man hävdar att alla dessa problem är ett resultat av den socialdemokratiska regeringens politik. Men till det skall sägas att vi ju ingalunda lever i ett socialdemokratiskt samhälle, utan vi lever i ett kapitalistiskt samhälle. Orsaken till den höga arbetslösheten, utslagningen av arbetskraft, den dåliga arbetsmiljön är det ekonomiska system som vi lever i och som innebär att penningpåsen och profithungern får styra samhällsutvecklingen. Vår kritik av socialdemokratin är att den avstår från åtgärder som syftar till att rasera detta system och att man i stället begränsar sig till att förvalta det. Från borgerligt håll sysslar man i det här fallet med dubbel bokföring. Å ena sidan ger man en i stort sett riktig beskrivning av den ekonomiska verkligheten, men man drar å andra sidan naturligtvis inte riktiga slutsatser därav, eftersom man slår vakt om samma system. Huvudlinjen är att man skall öka företagens lönsamhet, dvs. kapitalets profiter skall öka. Men det är ju eftergifter för de synpunkterna som har varit vägledande i den politik som regeringen med er hjälp har bedrivit under denna ekonomiska kris.

Det är naturligtvis besvärande för regeringen att efter många års propaganda om att arbetslösheten tillhör en förgången tid få uppleva den envishet med vilken arbetslösheten hänger kvar trots alla försök att med den s. k. blandekonomins medel komma till rätta med problemen. Lika besvärande måste det vara att kostnaderna för människornas viktigaste livsfrönödenheter och bostäder ständigt stiger i höjden i en omfattning som undergräver löntagarnas levnadsstandard.

När det gäller sysselsättningen bygger man hela sin framtidstro, både i

statsverkspropositionen och i kompletteringspropositionen, på förhoppningen om en internationell konjunkturuppgång – alltså på en tilltro till den kapitalistiska ekonomins möjligheter. Man redovisar hela florán av de s. k. stimulansåtgärder för företagen som man har vidtagit under senare år och förutsätter en fortsättning på den linjen. I finansplanen sade man:

”Mot bakgrund av de stimulansåtgärder som vidtagits, av likviditetsläget inom industrin och av den allmänna konjunkturbilden, bedöms industriinvesteringarna öka med ca 8 % mellan 1972 och 1973.”

Men nu är det väl ändå ett faktum att likviditetsläget inom industrin inte alls har varit så dåligt, trots att man från det hållet har jämrat sig över den höga arbetsgivaravgiften. Inte ens under de senaste årens betydande arbetslöshet har det saknats kapital – jag behöver bara hänvisa till den betydande kapitalexport som har ägt rum. Det är inte på grund av att företagen saknat pengar som folk har blivit arbetslösa. En konjunkturuppgång och ökade investeringar leder heller inte självklart till ökad sysselsättning. Det har visat sig i olika internationella sammanhang att en upphämtning efter en tids nedgång ofta tagit sig uttryck i investeringar av det slag som inte alltid har givit nya arbetstillfällen.

När det gäller arbetslöshetsproblemet – eller, som det rätteligen borde betecknas, problemet med rätten till arbete – har man under en följd av år rundhänt talat om Sverige som den fulla sysselsättningens samhälle. Man har givit rosor åt regeringen, vars politik har betecknats som positiv. Men så har det hela förbytt i för alla och envar påtagliga skröpligheter i detta ekonomiska system. Eftersom den politik som har förts inte har varit riktad mot monopolkapitalet har i verkningarna kunnat avläsas en allvarlig sysselsättningskris, speciellt för skogslänen.

Arbetslösheten minskade från januari till mars 1973 från 84 676 till 77 527 människor, men under samma tid ökade antalet beredskapsarbetande från 35 452 till 45 857 och antalet i AMS-utbildning från 18 512 till 20 322. I skogslänen har arbetslösheten under första kvartalet i år ökat med 3 300 personer. En annan sida är det ökade antalet deltidsarbetande, som i vissa sammanhang vårdslöst nog brukar noteras som om det rörde sig om heltidsarbetande.

Över huvud taget har under de gångna åren egenskaperna i det ekonomiska system som vi lever i på ett avslöjande sätt visats, vilket vi noterar i vår motion i anslutning till den proposition som vi i dag diskuterar. Vissa tillväxtaspekter ändrar inte den långsiktiga bilden av en sysselsättningskris. Produktionstillväxten var större 1972 än 1971, men redovisningen i den reviderade nationalbudgeten noterar att den utvecklingen inte fått någon motsvarighet med avseende på sysselsättningsvolymens utveckling under samma tid. Sysselsättningsvolymen sjönk mellan 1971 och 1972 med 3,1 procent i antalet arbetade timmar, men produktivitetöknings ger utslag i ökad bruttonationalprodukt.

Vänsterpartiet kommunisternas slutsatser är att det behövs ett industripolitiskt program. I den nyss förda debatten här i kammaren om aktieköp med medel ur AP-fonderna utvecklade vi vårt partis syn på de åtgärder som måste vidtas. Vi tog upp invändningarna om vad för slags basindustrier det är som kommunisterna vill skall byggas och på vilka marknader de skall säljas. Vi betonade att det handlar om en inriktning

på en vidgad statlig industri med avancerad teknologi och framtidsinriktning. Anknytning gavs till behoven inom det egna landet och att en utbyggnad av den nationella marknaden kommer att minska det ensidiga exportberoendet. Samma tankegångar utvecklades och konkretiserades i debatten om den regionalpolitiska stödverksamheten för en vecka sedan, då vi bl. a. knöt an till opinionen för ostkustbanans förlängning, till den fackliga opinionen i inlandet för en förbättring av inlandsbanan och att en teknologisk upprustning inom SJ-området behövs. Dessa och andra anknytningar behöver jag därför inte upprepa. Vi har också pekat på behoven inom vårdsektorn, för en bättre samhällelig barnomsorg osv. Vi pekar på att det av sociala skäl behövs en sänkning av arbetstiden och ett lugnare arbetstempo, vilket som biverkningar skulle få ett ökat arbetskraftsbehov.

En långsiktig plan för statliga industriinvesteringar i industriellt mindre utvecklade regioner, förslag till samhällsnyttiga arbeten av det slag som vi i dag har antytt och som vår motion om ett sysselsättningspolitiskt handlingsprogram reser utgör grundelement i den politik riktad mot arbetslösheten och för en ekonomisk politik i lönearbetarnas intresse som vårt parti företräder.

Herr talman! Länge hävdades från regeringens sida att prisstegringarna var det pris vi fick betala för den fulla sysselsättningen. Under senare år har vi haft hög arbetslöshet och ändå kraftiga prisstegringar. Prisstegringarna har t. o. m. ökat i takt jämsides med arbetslösheten. Under 1960-talet steg konsumentpriserna med drygt 4 procent per år. Under 1970-talet har prisstegringarna hittills uppgått till ungefär 6 procent per år.

Det är främst livsmedelspriserna och boendekostnaderna som stigit kraftigt. Livsmedelspriserna har stigit med i runt tal 10 procent per år. Man kan räkna med att livsmedelspriserna ligger ungefär 30 procent högre valåret 1973 än valåret 1970. Det var väl knappast den utveckling väljarna väntade sig efter att 1970 ha hört alla löften om kamp mot prisstegringarna.

De stigande priserna får särskilt kraftigt genomslag när mervärdeskatt lägges ovanpå den egentliga prisstegringen. Det orimliga förhållandet att konsumenten tvingas betala skatt också på prisstegringarna har gett vårt partis krav om slopad moms på maten ökad aktualitet. Varje höjning av matpriserna är kännbar för låginkomsttagarna och drabbar ännu hårdare genom att mervärdeskatten läggs på som en extra börda.

Vi har som bekant vid upprepade tillfällen ställt kravet att livsmedel befrias från mervärdeskatt och även krävt detta i anslutning till kompletteringspropositionen. Trots den även i dag från regeringens sida avvisande hållningen kommer man inte förbi att kravet om slopad matmoms fått ökad anslutning hos en bred allmänhet. I olika varianter också här i dag dyker tanken om lättnader i beskattningen av livsmedel upp även i andra partiers skattediskussioner. Vi kommer från vårt partis sida att driva denna fråga med största kraft även i fortsättningen.

Trots prisstoppet på vissa livsmedel har priserna på dagligvaror stigit med nära 3 procent från januari till april i år. Vi kräver att prisstoppet utvidgas. Genom att ta bort momsens från maten skulle man också kunna

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

åstadkomma direkta prissänkningar och bryta den ogynnsamma utvecklingen av levnadskostnaderna.

Vpk har tidigare anvisat hur pengarna skall anskaffas för att ta bort livsmedelsmomsen. Vi har sagt att det kan ske genom en skärpt beskattning av kapitalvinster. Därigenom åstadkommer man också en rättvisare fördelning av skattebördorna.

Den debatt i skattefrågan som nu har blossat upp är enligt vår mening i långa stycken en skendebatt, eftersom man där mera för ett tekniskt resonemang än en diskussion om hur man skall omfördela skattestrycket. När vi har ställt förslag om slopande av momsen på maten för att i stället ta in detta skattebortfall genom hårdare beskattning av dem som har råd att betala, ingår detta som ett led i en demokratisk skattepolitik. Omfördelningen måste främst bestå i att minska de mest orättvisa skatterna, nämligen de indirekta, och öka det direkta skatteuttaget. Därför är den viktigaste skattefrågan av alla att ta bort momsen på maten.

Jag anser det viktigt att hålla detta i minnet, när man nu på borgerligt och socialdemokratiskt håll laddar upp för en ny skattedebatt inför valet. Visst är det riktigt att inflationen medfört att också vanliga löntagare börjar resonera om vad som är verklig lönehöjning i de avtalsuppgörelser som sker. Men de problemen kan inte lösas enbart med ändrade skatteskalor och marginaler bl. a. därför att man konsekvent i dessa resonemang tycks glömma bort den kommunala skatten – den skatt som hårdast drabbar de lägre inkomsttagarna.

Alla vet hur det var inför förra valet – finansministern och socialdemokraterna talade mycket och länge om att den skattereform som då genomfördes och som i huvudsak var en förändring av skatteskalorna skulle innebära sänkt skatt för två tredjedelar av skattebetalarna. Stegringen av kommunalskatterna ledde i stället till att de flesta fick höjd skatt. För att få den utlovade effekten måste reformen senare kompletteras.

Den oroande stegringen av kommunalskatterna har man sökt stoppa med en överenskommelse mellan regeringen och kommun- och landstingsförbunden. Men det är något märkligt, att samtidigt som den överenskommelsen träffades, lades nya uppgifter på kommunerna. Den tänkta momshöjningen förra året skulle belasta kommunerna utan kompensation. När det blev höjd arbetsgivaravgift fick kommunerna kompensation endast för mellanskillnaden mellan vad detta kostade och vad momshöjningen skulle ha kostat.

Vänsterpartiet kommunisterna har hävdat att kommuner och landsting helt borde befrias från arbetsgivaravgiften som en omedelbar åtgärd för att ändra kostnadsfördelningen. Det är därför anmärkningsvärt att man från borgerligt håll nu agerar för fortsatt skattestopp, om bara regeringen lovar att inga nya kostnadskrävande reformer kommer. Vi tycker nog att staten måste befria kommunerna från en del kostnader som redan lagts på dem. Detta är en förutsättning för att kommunalskatterna skall kunna hållas nere.

I dag drabbas löntagarna hårt av den nuvarande utvecklingen. Vid varje löneökning ställs frågan hur mycket de får behålla inför trycket av stigande priser och hyror. Därför kan de frågorna inte kopplas bort från

skattedebatten, vilket man uppenbarligen vill göra både från borgerligt och socialdemokratiskt håll. De tingen hör hemma i den debatten och måste därför föras in i sammanhanget. Det är ganska meningslöst att diskutera enbart tekniska förändringar av skatteuttaget, om det hela inte syftar till en omfördelning av skattetrycket. Vad tjänar marginella sänkningar till om höjda priser och hyror tar lika mycket eller mer än det man vinner? Därför kan skattepolitiken inte diskuteras fristående från kraven på prisstopp och hyresstopp.

I den debatt som nu förs har diskuterats ökade avgifter på företagen i stället för direkt skatt på löntagarnas inkomster. Man kan naturligtvis ta ut mer från företagen, men vi hävdar att diskussionen måste handla om en omfördelning och inte begränsas till ett tekniskt resonemang. Det får heller inte införas ett system som begränsar och låser löntagarnas och de fackliga organisationernas lönepolitiska handlande. Jag tycker att det finns anledning att säga det därför att i den hittillsvarande debatten har funnits mycket oroväckande dragningar just åt det hållet.

Resonemanget att vissa sänkningar av den direkta statsskatten skulle kunna bytas mot höjda arbetsgivaravgifter, att skattesänkningen skall betraktas som lönehöjning och ett slags garanti mot annan lönestegring, det resonemanget kan vi inte godkänna. Det skulle ofelbart leda till sänkt standard under trycket av höjda kommunalskatter, priser och hyror.

I hela debatten om marginalskatternas effekt vill man glömma bort att orättvisorna i det gällande skattesystemet grundas på den politik som regeringen och de borgerliga partierna gemensamt bär ansvar för. Man kan inte diskutera skatteorättvisorna utan att ta med andra viktiga problem. Det gäller skattelagstiftningens utformning, som ger särskilt de stora bolagen favörer. Det gäller slappheten mot skattefusk och skatteflykt, och det gäller framför allt inriktningen på indirekt beskattning, som hårt drabbar låginkomsttagarna. Vi menar att till allt resonemang om olika utredningar räcker det väl med att hänvisa till att det nyligen tillsatts en skatteutredning. Det är naturligt att frågorna diskuteras i den.

Herr talman! Till sist: De omedelbara uppgifter som måste ställas i centrum för den ekonomiska politiken är enligt vår mening följande. Arbetslösheten måste effektivt bekämpas med målsättningen att infria löften om full sysselsättning. Till det har vi från vårt partis sida ställt olika förslag, som vi vid olika tillfällen har redovisat. Priserna måste sänkas, framför allt på viktiga livsmedel. Våra förslag är att utvidga prisstoppet och slopa moms på maten. Hyror och andra bostadskostnader måste ner, i första hand i nyproduktionen. Vi har därför ställt förslag om införande av temporärt hyresstopp.

Det är bara genom en politik i den här riktningen som löntagarnas levnadsvillkor kan förbättras, deras positioner flyttas fram och deras självklara rättighet till ett meningsfullt arbete kan garanteras.

Herr talman! Beträffande yrkandena begränsar jag mig till att nu yrka bifall till motionen 1995, punkterna 2, 3, 4 och 5, vilka berörs i finansutskottets betänkande. Beträffande skatteutskottets betänkande nr 44 avser jag att återkomma och yrka i mera preciserad form vad som anförts i motionen 571.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag skulle kanske vilja inleda med att säga att jag är delvis förvånad över den måttlighet och försiktighet som oppositionens borgerliga partiledare har visat i anslaget till dagens debatt. Men jag skall väl inte klaga över det i och för sig – vi har ju inte slutat debatten ännu. Jag vill egentligen börja mitt inlägg med att referera vad en tidigare oppositionsledare i riksdagen sade i ett anförande förra onsdagen på Norrlands skogsägares stämma under rubriken "1973 blir ett bra år och 1974 blir ännu bättre".

Jag tror, herr talman, att Gunnar Hedlund har rätt i denna sin analys, och han kan i stort sett stödja sig på följande siffermässiga fakta.

Produktionsökningen under första kvartalet i år ligger 7 procent högre än under motsvarande tid i fjol. Vi har under första kvartalet i år ett exportvärde som ligger 32 procent högre än under första kvartalet 1972, och exportvolymen ökade under motsvarande tid med 25 procent. Handelsbalansen visade under tiden januari–april i år ett överskott på 2 200 miljoner kronor mot 380 miljoner kronor motsvarande tid 1972. Valutareservens ställning ultimo april var 10,3 miljarder kronor mot 6,5 för ett år sedan, och går jag tillbaka till 1970 – man brukar ju gärna ta det året som utgångspunkt – låg den t. o. m. under 4 miljarder.

Industrins leveransvärde låg under första kvartalet i år 10 procent högre än under motsvarande tid för ett år sedan, industrins orderingång låg 30 procent högre och orderstocken 24 procent högre än 1972, räknat på perioden januari–mars. Industrins investeringar, som man kan avläsa också av industrins beställningar och leveranserna från maskin- och metallvaruindustrin, låg 14 procent högre i år än i fjol, mätt under perioden januari–mars.

Som av kompletteringspropositionen framgår har konjunkturinstitutet räknat med en investeringsuppgång för industrin under 1973 på 11 procent. Jag har försiktigtvis tagit ner den till 8 procent. Av de siffermässiga redovisningar man kan få första kvartalet i år kan man hoppas på att konjunkturinstitutet får mera rätt än finansministern.

Denna bastanta uppgång bestyrks ju runt omkring oss, när vi öppnar våra dagstidningar och när vi läser verksamhetsberättelserna eller delrapporterna från den svenska industrin. Jag utgår från att det är just dessa fakta som har gjort att de borgerliga partiledarna i sin egenskap av traditonellt-professionella gråterskor har tagit det litet lugnare denna gång än tidigare. Det är litet svårt att få den rätta reliefen till sin klagan, när man varje morgon ändå måste öppna tidningarna och se vad som sägs.

Jag klippte ur några tidningsuttalanden från två tidningar – den 19 respektive 30 maj i år. – "Läget är bättre för sågverken. Den under senare år låga lönsamheten genomgår en glädjande förbättring genom de prisökningar som nu noteras. Under resten av 1973 kommer efterfrågan att fortsätta och överstiga tillgången, och det kommer att påverka priserna. Den internationella trävarumarknaden är osedvanligt stark just nu och försäljningen för 1974 har redan börjat komma i gång. Sverige kommer för överskådlig framtid att behålla sin ställning som huvudleverantör på den europeiska marknaden."

En tidningsuppgift säger: "Orderingången upp 44 procent för företa-

get Alfa-Laval.”

Jag tar en annan uppgift: ”Stålverken höjer. De svenska handelsstålverken höjer på torsdagen sina priser på ett flertal produkter.” Det gäller stångstål, MP-balk, grovplåt, mediumplåt, universalstål, armeringsstål och valsplåt. Ja, sedan finns det väl egentligen ingenting mer man kan höja.

Vi kan vidare läsa om en faktureringshöjning med 15 procent för Uddeholm och för Saléngruppen. Även ICA – som väl inte har så mycket med den internationella konjunkturen att göra – ökar med 17 procent enligt sina prognoser.

”Ännu ett pangår för Electrolux”, är en rubrik som talar sitt särskilda språk.

”Bättre i år för AGA-koncernen. – Sveriges export på England är fördubblad. – Boliden bygger ut för 55 miljoner. Snabb ökning i vår handel till Finland. – KF:s industrier ökar försäljningen. – Rekordvinst för Gränges. – Korsnäsinsten upp med 10 procent. – SKF ökar sitt resultat med 22 procent.”

Veckans Affärer försöker göra en sammanställning av allt detta genom att säga att högkonjunkturen i Sverige fortsätter att accelerera och att orderingången i industrin gjorde ett kraftigt ryck uppåt i april i år jämfört med 1972.

Jag har tidigare bara hänvisat till perioden ultimo mars, och här kommer nu även april.

Massindustrin toppar orderfångstligan. Branschen tog hem 62 procent mer order i april än i april i fjol. Även järn-, stål- och metallbruken gjorde stora kap. Orderingången steg med 45 procent.

För övriga branscher redovisar man följande procentuella höjning i orderingången under april månad: Papper och papp 24 procent, kemi, gummi och plast 17, metallvaror 18, maskiner 21, elektroindustri 13 och transport 18 procent.

Jag skulle, herr talman, kunna fortsätta med denna uppräknning mycket längre. Det här tog jag bara ur ett par tidningar, därför att det kan ingen undgå att läsa.

Om jag sätter mig ner och ambitiöst försöker analysera och examinera hela den svenska industrin, kan jag ta fram praktiskt taget alla företag av betydelse. Sandvikens vinst fördubblas, Iggesundskoncernen visar en stark återhämtning, Astra ökar med 25 procent, Billman-Regulator, Balken, Holmens Bruk, Esab, Hofors, Boliden, Perstorp, Billerud, Tretorn, Upsala-Ekeby, AEG, Volvo -- som redovisar en 43-procentig uppgång i år gentemot tidigare år – Tändsticksbolaget, L M Ericsson, KemaNord, Höganäs, Kockum – som befinner sig i en extraordinär vinstökningsperiod – Alfa-Laval, Bulten, Kanthal, Uddeholm, Fortiakoncernen – och jag kunde fortsätta vidare.

Med denna uppgång såsom ett faktum är det självfallet, herr talman, rätt svårt att som gråterskor vid klagomuren fortsätta tala om det dystra förhållandet för den svenska industrin och företagsamheten. Gunnar Hedlund – som den sansade man han är – har rätt: 1973 blir ett bra år – ett förhållande som de borgerliga partiledarnas klagan inte kan rubba, och det är väl inte heller avsikten eftersom den borgerliga kritiken och svartmålningen – jag envisas med att använda det uttrycket, herr

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Bohman – bottnar i det rena och skära partipolitiska nitet att framställa vårt läge och vår utveckling så dystert som möjligt för att med detta som bakgrund få anledning att klaga på regeringen, på den ekonomiska politiken – och naturligtvis på finansministern.

Herr Bohman var försiktig i dag om jag jämför med andra framträdanden av honom under de senare månaderna. Men han tog så där en passant upp sin sedvanliga klagan: "Det offentliga skall ta hand om så mycket som möjligt om socialdemokratins politik får råda." Han kommer ständigt tillbaka till denna nya och moderna otrygghet. Det är ett försök från herr Bohmans sida att försvara friheten, att ta ansvar, som man säger. Det är, tillägger man, ett tecken på demokratins livskraft. För om partierna inte tar detta ansvar, har man en Glistrup bakom knuten.

Herr Bohman har exponerat sig i ett Jönköpingstal, som är så pass intressant, att jag inte kan uraktlåta att låta kammarens ledamöter ta del av vissa inslag i det talet. Nu förstår vi naturligtvis vilka bekymmer det kan innebära att vara i en långvarig opposition. Det är detta som herr Bohman klagar över, när han möter sin stämman och sina partivänner. Jag har väl också fått den uppfattningen att det kan ha sina risker, därför att oppositionen på något underligt sätt i hela sitt politiska budskap kommer in i en orimlig och uppförstorad negativism och inte får några möjligheter att bedöma en situation med den objektivitet som man skulle önska.

Den här långvariga oppositionen avsätter sig också många gånger i originella tankegångar. I sitt stora tal på Jönköpingsstämman för några veckor sedan tar Gösta Bohman upp detta som ett problem för demokratin. Han säger: En hel generation har levt under socialdemokratins styre, och det är inte bra för demokratin.

En hel generation ställs utanför politiskt inflytande. Demokratin blir lidande, säger Gösta Bohman.

Ja, herr talman! Vad är nu detta för grumligt, rörigt och illa genomtänkt prat? Socialdemokratin har under fyra decennier haft ledningen av samhällets politik, ställt denna politik under allmänhetens prövning i täta, demokratiska val, tidigare vartannat år, numera vart tredje år. Socialdemokratin har följaktligen alltid haft en folklig majoritet bakom sina beslut, tidvis ensam, tidvis i samråd med andra partier. Att under sådana förhållanden stämpla en hel generation som ställd vid sidan om det politiska skeendet, är ju att avsiktligt missleda sina åhörare. Det är väl i all rimlighets namn logiskt och matematiskt på det sättet att det är en minoritet av den generation herr Bohman talar om som har ställts utanför. Enligt demokratins gängse spelregler får minoriteten finna sig i att öva ett litet inflytande på de politiska besluten men arbeta för att så småningom komma i majoritet och bli den beslutsförande. Den generation herr Bohman talar om har enligt demokratins spelregler utövat sitt inflytande och gjort det i allt väsentligt och i huvudsak via socialdemokratin. Den omständigheten att herr Bohman och hans anhängare varit i minoritet har naturligtvis ingenting med demokratin som styrelseform att skaffa.

Om nu herr Bohman efter de öronbedövande applåder, som vi läste om i pressen att han hälsades med vid sitt framträdande, blev tillfälligt sinnesförvirrad, hoppas jag att han kommer tillbaka till sunda vätskor då

han nästa gång försöker analysera demokratins problem och innehåll. Inget samhälle blir naturligtvis fullkomligt. De lycksaligas Eden är inte uppnåeligt – ingen tror på det. Men vi kan ta itu med människornas dagsproblem, göra livet drägligare och successivt mer innehållsrikt för alla. Det är det som har varit socialdemokratins framgångslinje och politik genom de fyra decennier i fråga om vilka herr Bohman nu går ut och försöker presentera tidsperioden som något slags system, där generationerna har blivit ställda vid sidan.

Jag återkommer, herr talman, vidare till herr Bohmans tal. Det är mycket intressant. Han låter en "socialdemokratisk" folkhögskolelärare – jag sätter ordet socialdemokratisk inom dubbla citationstecken – som heter Melker Johnsson rubricera våra riksdagsval som en "menlös sammansvärjning för att välja representanter som bestämmer över väljarnas huvuden". Han anser att riksdagens ledamöter – det är nu Melker Johnsson som talar via herr Bohman – hängiver sig åt missbruk av sin makt, smussel och likgiltighet i utövande av sitt ämbete.

Dessa beskyllningar från en för de flesta av oss okänd figur förs nu fram till offentligheten av herr Gösta Bohman. Varför det? Det är den första fråga man ställer sig. Är det ett uttryck för herr Bohmans egna tankar, som endast via ombud kan presenteras i mera offentliga former? Är det däremot så att Gösta Bohman ogillar beskrivningen av såväl valhandlingens innebörd som karakteristiken av riksdagens ledamöter, borde han tagit det lysande tillfälle som stämman innebar för att vederlägga den socialdemokratiska folkhögskolelärarens beskyllningar. På den punkten blir vi besvikna hur noga vi än läser talet. Melker Johnsson slutar med en stillsam undran – allt noga återgivet av herr Bohman. Melker Johnssons undran är, "om det möjligen skulle gå att handplocka en annan grupp människor i landet som i viktiga framtidsfrågor har visat mindre omdöme än regeringen".

Jag utgår från att vad herr Bohmans hjärta är fullt av därom talar hans mun, även om han åberopar annan källa.

För denna intelligenta reflexion – i detta fall från Melker Johnsson och förd till offentligheten av herr Gösta Bohman – belönas herr Bohman av sin stämma med en extra varm applåd.

Det är inte utan att man efter denna exponering av folkhögskoleläraren Melker Johnsson – som här talar genom Gösta Bohman – får ett visst intresse för detta högst utvecklade utslag av politisk schizofreni; att vara socialdemokrat och bli framförd som ideologisk tänkare av sådant format att moderaternas partiordförande och riksstämma visar sin höga uppskattning, torde vara en ganska unik händelse.

Men herr Bohman tar också en hel del ur egen fatatur, producerat med egen tankekraft och egen tankeskärpa. När han presenterar vårt samhälle, karakteriserar han det på detta sätt: Det är vårdkoer, det är ensamhet, det är våld och brott. Det är företagare som förlorat framtidstron.

Detta är enligt herr Bohman det karakteristiska för Sverige av i dag. Enligt herr Bohman blir svenska folket och individerna *fall*, där man visserligen har friheten att välja mellan att bli socialfall, vårdfall, kriminalfall och olycksfall – det sista var litet originellt! Men därutöver

tycks valfriheten begränsa sig. Vi är, säger herr Bohman – han var inne litet på detta också i sitt tal här i dag – nummer i datamaskinen och har köbrickan som mål och medel i vår tillvaro.

Om jag skulle använda herr Bohmans egen vokabulär är det tydligt att han fått ett återfall i 1950-talets högerpropaganda, som präglades av antiinställningen gentemot samhället, försöken att sätta individen mot kollektivet, försöken att väcka aggressiviteten mot samhällets förpliktelser och omsorg om de behövande. Det framfördes i finurliga vändningar i både detta budskap och det som var karakteristiskt på 1950-talet. Något av den gamla satsen "Hjälp dig själv så hjälper dig Gud" skulle således vara och bli ledstjärna för landets folk och individer.

Det är möjligt, i varje fall inte alldeles uteslutet, att herr Bohman tar en del poäng på detta. Det finns rätt många människor som ser en samhällsbetonad solidaritetspolitik som i första hand en attack emot den egna plånboken och som restriktion på realiserandet av egna, många gånger egoistiskt betonade önskemål.

De här tongångarna mötte en viss genklang, som jag sade på 1950-talet. Den politiska författarfirman Jarl Hjalmarson och Gunnar Svärd utnyttjade den mycket framgångsrikt. Högern blev det största oppositionspartiet. Och det kan väl gå ett tag nu också för herr Bohman, om han till skillnad mot sina företrädare på 1950-talet förstår att sluta i tid.

Herr Bohman slutar sina utläggningar med en önskan om en öppen, hederlig och ärlig valkampanj. Vidhåller han detta behövs det en ganska utförlig kompletterande redovisning gentemot allmänheten – medborgarna och väljarna.

Den skall bl. a. innehålla det faktum att vi har en social trygghet och omsorg om människorna i det här landet, som man har svårt att finna motsvarighet till på andra håll; att vi har en fri utbildning för alla, oavsett föräldrarnas ekonomi – vi är ganska ensamma om detta – att vi har en sjukvård som är alla medborgares rättighet och som inte bara de som har pengar kan anlita, att vi har en ålderdomstrygghet för alla och därmed också i allt väsentligt har eliminerat fattigdomen i dess klassiska form.

Vi har en ambitiös arbetsmarknadspolitik – så ambitiös att antalet människor i arbete i relation till den arbetsföra befolkningen är större hos oss än i andra länder – det är obestridligt.

Allt detta är saker och ting som inte gärna kan förnekas. När dessa reformer och framsteg redovisas offentligt, brukar det i oppositionens politiska budskap heta, att det här tar vi inte avstånd ifrån, för det har egentligen oppositionen drivit fram. Och man antyder att man i själva verket är beredd att gå ännu längre. Vi har ju sett prov på det i år med krav på omedelbar sänkning av den allmänna pensionsåldern och vissa långtgående krav på ökat engagemang när det gäller arbetslöshetsförsäkringen.

Det är emellertid en sak som oppositionen sorgfälligt uraktlåter att redovisa när den ständigt predikar individens frihet och rätt att bestämma över egna pengar, men också vill framstå såsom socialt progressiv. Det är att tala om vad detta kräver för tribut av skattepengar till stat och kommun. Man kan antyda det så där i förbigående, men ute i den

allmänna diskussionen hör man inte någonting av det.

I den praktiska politiska verklighet som borgerligheten har att konfronteras med — bl. a. i kommuner och landsting — är man betydligt försiktigare i sina offentliga framträdanden än vad man är i den rikspolitiska diskussionen.

Hur många har uppmärksammat att i våra 24 landsting har i år glädjande nog skattehöjningarna begränsats till endast två landsting, båda med borgerlig majoritet. Förmodligen finns plausibla skäl för dessa höjningar, och jag anför dem uteslutande som ett belägg för skillnaden i vad man kan kosta på sig i löftespolitik då man slipper ta politiskt ansvar, och vad man är tvingad att göra då det politiska ansvaret föreligger.

Men, säger oppositionen, att vi inte nu kan få allt detta goda och mer till utan egna individuella prestationer som skattebetalare, det har sin enkla förklaring i att socialdemokratin i regeringsställning visat prov på en demonstrativ inkompetens och oförmåga.

Man kan kosta på sig dessa påståenden om man är blind och döv för hur läget är i vår nation och i den omvärld vi har att jämföra oss med. Man kan möjligen kosta på sig detta argument om man anser att det är en naturlag att socialdemokratin i regeringsställning har en absolut skyldighet att inte bara vara bättre än alla andra politiska meningsriktningar i regeringsställning, utan också väsentligt och radikalt mycket bättre.

Frågan om arbetslösheten och sysselsättningen har ju stått i förgrunden under nedgången i konjunkturen de senaste åren. Den har också stått i förgrunden i de inlägg som har framförts av oppositionsledarna här i dag.

Jag har redan anfört att vi i vårt land odiskutabelt har en högre sysselsättning, relaterad till den arbetsföra befolkningen, än vad andra länder har. Vi har dessutom en sysselsättningsfrekvens bland kvinnorna som är alldeles påtagligt större än vad västvärldens industrinationer kan redovisa.

Jag vill säga något närmare om denna väsentliga och viktiga fråga, eftersom den väl kommer att prägla årets valdebatt och allmänna offentliga debatt, även om jag personligen tror att den aktuella situationen inte precis kommer att ge så mycket av argument för den debatten, utan det blir mer en debatt om vad som har varit.

Vi har alltså att räkna med, när vi har att möta oppositionen, att man söker förstora upp besvärigheterna och minska ner det fördelaktiga i utvecklingen.

Vi har allesammans, herr talman, för några månader sedan läst stora rubriker i alla våra tidningar om 30 000 värnpliktiga som stod utan arbete och sysselsättning på utryckningsdagen. Det var referat som gick över hela dagstidningssidorna, med fotografier och intervjuer av dessa värnpliktiga. Detta har upprepats år efter år, men det blir aldrig någon avslutning på den här versen. De dramatiska tidningsrubrikerna om den arbetslöshet som väntar vid utryckningen sitter följaktligen kvar på näthinnan hos varje läsare. Vad som sedermera händer är det få som kan uppmärksamma.

Jag har sett en liten rubrik — jag tror det var i Dagens Nyheter — där man meddelade att det inte blev på det här sättet. Nej, det blev det inte.

Pojkarna går ut i det civila och får jobb. Därför återstår det här bara för kritikerna att ställa undan målarpytsen med de svarta färgerna.

Den här gången har AMS, till skillnad mot tidigare, gjort en undersökning om hur det gick för de här 30 000 ynglingarna som enligt tidningarnas rubriker bara hade arbetslöshet att se fram emot när de kom ut. En månad, fyra veckor, efter uttryckningen var det 29 100 som hade gått i arbete, och de 900 som var kvar bör rimligtvis kunna räkna med placering i en snar framtid. Det är fråga om ung och prima arbetskraft, och den behöver inte se mörkt på situationen. Jag har, som sagt, bara sett en liten notis om det här senare resultatet.

Detta utspel upprepas varje år. Det kommer att upprepas också 1974, 1975 och 1976, naturligtvis, herr talman, under den bestämda förutsättningen att socialdemokratien sitter i regeringsställning. Skulle det bli någonting annat, är det möjligt att vi inte får en sådan här ensidig presentation. Men det finns anledning att säga någonting om detta, i varje fall till kammarens protokoll.

Vi har i dag, herr talman, 60 000 arbetslösa enligt räkningen i mitten av maj månad. AKU visar i dag högre sysselsättning än tidigare. Jag tyckte mig finna ett inslag i herr Heléns inlägg där han menade att man kunde bestrida detta mot bakgrund av en statistisk undersökning som har blivit offentlig de senaste dagarna. Den skulle enligt herr Heléns mening ha visat att under perioden 1965–1970 skulle antalet sysselsatta ha sjunkit med, om jag lyssnade rätt på herr Helén, 25 000 à 30 000 eller någonting däromkring. Nu är det väl knappast den perioden som står i förgrunden när vi diskuterar dessa frågor, utan det är ju perioden från 1970 fram till 1973. Där visar AKU - arbetskraftsundersökningarna - ovedersägligt en högre sysselsättning 1973 än 1970, trots den högkonjunktur som vi alla avläste 1970.

Nu finns det naturligtvis, om man funderar litet närmare på herr Heléns siffror, vissa förklaringsgrunder. De statistiska redovisningarna skall alltid tas med många reservationer om man inte är beredd att göra dem fullständiga. Mellan åren 1965 och 1970 ökade ungdomarna i utbildningsorganisationen med 85 000 personer. Det var ungdomar som tidigare gick ut och anmälde sig på arbetsmarknaden men som nu genom skolans utbyggnad på gymnasieplanet och den starka tillströmningen till den högre utbildningen inte längre stod till arbetsmarknadens förfogande. Där har vi en förklaring eller i varje fall en detalj i den här statistiska undersökningen som man också bör titta på när man drar sina slutsatser.

Av de här 60 000 arbetslösa, som inräknades vid arbetsförmedlingarna såsom villiga att ta arbete i mitten på maj, var en fjärdedel över 60 år. Vi är medvetna om att arbetslösa människor som är över 60 år har svårigheter att bli placerade, även om det finns arbetsplatser, i den situation vi lever i när det gäller industrins behov av folk och även när det gäller den offentliga sektorns behov av folk. Drygt en fjärdedel av de här 60 000 människorna var gifta kvinnor. Man kanske således kan säga att hälften av de anmälda var speciellt svårplacerade.

Det här bestyrks av AMS:s specialundersökningar som gjordes på vissa bestämda platser här och var ute i landet. De är för få för att jag skulle vilja dra en allmän slutsats av dem, men de visar en ganska god konsistens

och samstämmighet med den grova beräkning som jag nu gjorde. Hälften av de anmälda är, som det brukar heta på det här språket, funktionshindrade. Åldern är ett hinder för dem att ta ett jobb som erbjuds. Ortsbundenheten till mannens arbetsplats är ett hinder för den gifta kvinnan att ta jobb som erbjuds. Handikapp av ett eller annat slag är också sådana hinder. Man anser i en del fall att det arbete som bjuds ut inte passar för ens egna ambitioner.

Jag är rätt flitig talare ute på lokala möten, och eftersom man i allmänhet har för sig att det är finansministern som har skulden till att man inte har arbete, blir jag ofta interPELLERAD. Jag brukar då fråga den här eventuellt arbetslöse interpellanten: Har du inte lyckats få något som helst arbete? Jag har i flera fall fått beskedet: Jo, jag har fått både två och tre och fyra erbjudanden, men det har varit arbeten som jag inte vill acceptera, för jag har en utbildning av den eller den karaktären, och då väntar jag till dess jag kan få ett sådant jobb.

Det tjänar inte mycket till att gå omkring och säga: Det där är en felaktig inställning. Den är ett faktum på en del håll. Jag brukar tala om för vederbörande: Det är mycket mycket bättre för dig och för samhället om du tar det jobb du blir erbjuden, för du förlorar inte dina chanser framöver om du har någonting att göra medan du väntar på det jobb som du anser att din utbildning ger dig rätt att kräva.

Jag vet inte om den här inställningen har någon större omfattning, jag hoppas att den inte har det, men när jag tar upp de här funktionshindren vill jag också peka på vad som blivit bestyrkt av arbetsmarknadsutredningen, nämligen att man tar inte vilket jobb som helst. Man har vissa anspråk på att det skall passa bl. a. ens utbildning. Även om man inte skall klaga på de ambitionerna tycker jag att även en sådan synpunkt skall vägas in i en arbetslöshets- och sysselsättningsdebatt, som i annat fall blir alltför onyanserad.

Jag tror att vi får leva med registrerade arbetslösa trots att företagare inte kan tillgodose sitt behov av folk. Det förhållandet börjar tyvärr bli mer och mer märkbart på sina håll i landet. Det finns län i vårt land som uppenbarligen har brist på arbetskraft. Man har behov av att anställa folk men kan inte fylla detta behov. Det finns en specialundersökning över denna företeelse, och förhållandet framgår också av arbetsmarknadsverkets undersökningar.

Låt mig som exempel ta en speciell industriort i Småland – jag skall inte namnge den men jag kan göra det om det behövs – som i dag redovisar 173 lediga platser inom industrin. Det är en typisk småindustriort. Jag tror inte att det finns någon storindustri där. Arbetsförmedlingen har till förfogande sju anmälda arbetslösa. Jag vet, eftersom jag har talat med ifrågavarande företagare, att dessa försökt skaffa folk genom hänvändelse till andra närliggande arbetsförmedlingar men misslyckats. Det är möjligt att de skulle kunna fylla sina platser, om arbetstagare flyttade ner från Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland för att ta dessa jobb. Men detta är ett speciellt problem, som vi inte precis gjort lättare genom engagemanget för regionalpolitiken.

Företagarna kan således inte utnyttja befintligt anläggnings- och maskinkapital. Det går inte att rekrytera folk på orten, och det är

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

onekligen ett problem. Vi får inte vara så fångade av den regionalpolitiska debattens väg och högkonjunktur att folk på grund av härav betingade föreställningar får gå utan jobb på ett ställe medan produktionsmaskineriet är illa utnyttjat på andra ställen.

Vi har en stor och effektiv arbetsförmedling. Den är till för att brygga över klyftan mellan arbetslösa och arbetstillfällen. En rörlighet på arbetsmarknaden är fortfarande önskvärd. Jag vågar säga detta trots att jag känner tyngden av den regionalpolitiska debatten, sådan den har förts under de senaste månaderna. En stimulans till en sådan rörlighet är också befogad, eftersom det är ett av inslagen i vår traditionella arbetsmarknadspolitik, vilken ändå bl. a. har medverkat till att vårt samhälle har kunnat redovisa en ekonomisk tillväxt som vi självfallet allesammans har ett behov och en utomordentlig nytta av.

Vår regionalpolitiska ambition som vi har redovisat och fattat beslut om i riksdagen skall vi fullfölja, men det får inte bli ambitioner över alla gränser, så att en i övrigt önskvärd och normal anpassning av arbetsplatser och arbetskraft kan äga rum.

Våra ambitioner i fråga om en hög sysselsättning kommer permanent, oberoende av konjunkturerna, att kräva en aktiv arbetsmarknadspolitik. Beredskapsarbeten av olika slag och en stark insats i omskolningsverksamheten, betingad av en industriell strukturomvandling, fortgår ständigt. Jag är medveten om att det industriella perspektivet, som det presenteras i långtidsutredningen, får många att med oro fundera över framtiden. Just det inslaget har ju karakteriserat bl. a. de senaste veckornas näringspolitiska och regionalpolitiska debatter.

Finansutskottet återger i sitt välskrivna betänkande på s. 26 en tabell från finansplanens långtidsbedömning. Enligt denna tabell kan vi under perioden 1972–1977 visserligen räkna med en total uppgång i efterfrågan på arbetskraft med ungefär 110 000 personer, trots en reduktion på industriområdet, här skisserad till mellan 25 000 och 30 000 personer. Nu är naturligtvis alla de här beräkningarna till ytterlighet osäkra. Om någon är beredd att göra reservationer för det, så är det jag. Vi har lagt fram långtidsutredningar tidigare, och vi har fått se hur utvecklingen har desavuerat även de bästa prognoser. Det betyder inte att långtidsutredningarna är dåligt gjorda - de är gjorda av de mest kvalificerade personer vi har på området - men förutsättningarna kan ju ändras, och om förutsättningarna vet vi alla fasligt litet, då vi skall omsätta dem i en obestämmd framtid.

Just i den här frågan har man redan börjat kunna avläsa tvivel. En ekonomie doktor, herr Wohlin, publicerade häromdagen en synpunkt på den: Det kommer att krävas 10 000 flera i industrin fram till 1977 och inte 25 000 färre. - Det är en sving på 35 000 i beräkningarna, och ingen vet egentligen vem som träffar rätt.

Jag tror man står säkrast på marken, om man säger som så: Det väsentliga är att svensk industri behåller sin konkurrenskraft i den omvärld som för varje år i allt större utsträckning blir vårt salutorg. För det behöver vi storindustri, vi behöver medelstora företag och vi behöver mindre företag. De senare fungerar i stor utsträckning som underleverantörer till de stora. Vi har ju storföretag i vårt land som har inte mindre än

Måndagen den
4 juni 1973*Den ekonomiska
politiken m. m.*

600 underleverantörer. Jag har ibland förvånat mig över debatten, där man i sitt engagemang för de små företagen försöker göra gällande att det finns en motsättning mellan stora och små företag. Sanningen är ju tvärtom. I det här industriella samarbetet hävdar vi oss gott i den internationella konkurrensen. Mina inledande bemärkningar, där jag talade om utvecklingen under 1973, är ju en klar verifikation på detta.

Vi har en organisation här i landet som heter Svenska företagens riksförbund och som även är representerad direkt här i kammaren. Under täcknamnet intresseorganisation för småföretagen har man spämt sig för den borgerliga valkärnan och driver en ohöljd politisk propaganda mot socialdemokratin. Man går ut med reklamtryck i fickformat och ber att detta skall spridas runt om i landet. Det här reklamtrycket är så intressant att jag har tagit med mig en lapp:

”Vet du att svensk export förlorar marknadsandelar överallt i världen.” – Det är fel.

”Våra företags kostnader är så höga att utlandet inte har råd att köpa av oss längre.” – Jag har ju redovisat en siffermässig sammanställning över hur det hänger ihop.

”Ha det här kortet på dig. Sprid dess information vidare — —.” — Det är en propaganda i text och bild. Bilden visar två småföretagare som spelar golf. Nu är jag inte sakkunnig i den ädla sporten, men så mycket lär jag ändå kunna säga som att bara utrustningen är så pass dyr att är man alltför fattig småföretagare, får man välja andra aktiviteter som fritidssysselsättning. Den här propagandan är ju lögn, förtal och falskt vittnesbörd.

Nu hävdar vi oss gott, som jag nyss sade. En del ekonomiskt sakkunniga säger att det är risk för att vi hävdar oss för gott. För min egen del tror jag på en bestående slagkraft i svensk industri för framtiden — och när jag talar om svensk industri menar jag stora och medelstora och små företag. Då bör också sysselsättningsperspektivet ses från dessa utgångspunkter. Klarar vi bytesbalans och utrikeshandel, bibehåller vi en god valutareserv, då skaffar vi oss först och främst förtroende för vår ekonomi i det internationella umgänget. Då har vi också råd att med en riktad och medveten arbetsmarknadspolitik ta hand om dem som vill arbeta, även om det naturligtvis i själva överslussningen kommer att te sig som redovisning av tusentals och tiotusentals arbetslösa.

Naturligtvis blir ett av inslagen i det här perspektivet också en näringspolitik som inriktas på vad framtiden kräver. Riksdagsbeslutet om AP-fondens tillgångar för utbyggnad av svenskt näringsliv är en klart positiv faktor i det avseendet.

Efter debatten för en vecka sedan har ju frågan om AP-fondens användning för finansiell riskfinansiering inte varit så särdeles intressant längre. Trots utspelet från herr Heléns sida om den största socialiseringsaktionen i historien har hela den borgerliga pressen nu fått munhäfta sedan centerpartiet avslöjade sig som socialiseringsanhängare — det gäller väl bara i den här speciella frågan. Det är inte jag — det vill jag säga — som betecknar herr Fällidin som socialiseringsanhängare, ej heller herr Antons-son. Det är herr Helén som har betecknat er som så.

Kvar i det politiska ammunitionsförrådet finns väl förutom diskussio-

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

nen om arbetslösheten frågan om prisutvecklingen och naturligtvis skatterna. Jag vill säga några ord om prisdebatten, och jag gör det utifrån vad jag sade tidigare. Det finns ju förklaringsgrunder även till prisstegringarna, om man nu inte har den mycket bestämda uppfattningen att en socialdemokratisk regering skall, till skillnad från alla andra regeringar oavsett partitillhörighet, kunna lyfta sig själv i håret -- acceptera lönchöjningar, acceptera inkomstförbättringar, acceptera prishöjningar utifrån, men hålla något slags prisstopp här hemma i Sverige.

Om jag ser på utvecklingen både i år och under de senaste åren, så skäms inte utvecklingen i vårt land för sig i jämförelse med förhållandena hos andra likartade nationer. Vi har i år haft en prisstegring på 2,7 procent från januari till ultimo maj. En del av detta, närmare 1 procent, är en följd av att vi i den här kammaren har tagit beslut om höjda varuskatter på öl, vin, sprit, tobak och personbilar; det slår igenom i prisbildningen. När jag jämför med utvecklingen i världen, så visar det sig överraskande nog, om jag tar perioden från 1971 fram till december 1972, att av länderna Sverige, Danmark, Norge, Finland, Storbritannien, Västtyskland, Frankrike, Holland och USA så har USA lägre prisstegringstakt än Sverige, medan alla de andra har högre prisstegringstakt. Jag kan gå närmare i tiden och ta december 1971 till mars 1973, som är den senaste fullständigt redovisade månaden, och bilden är densamma. Amerikanerna har haft en något lugnare prisstegring, Sverige ligger därefter, och alla de andra har haft större prisstegringar. Gör jag ett försök att ta med april i den här jämförelsen, får jag visserligen utesluta Finland och Frankrike, där siffrorna inte är tillgängliga. Men då visar det sig att prisstegringstakten i Amerika och Sverige är på tiondelen likartad och lägst, medan de andra länderna ligger högre.

Detta föranleder en folkpartistisk tidning att säga: "Man vill helst inte diskutera prisstegringar ifrån regeringens sida. Det har t. o. m. gått så långt att Gunnar Sträng inte vill medge att Sverige i jämförelse med andra länder skulle vara särskilt missgynnat när det gäller prisernas höjning."

Nu finns det en och annan tidning även på oppositionssidan som – jag höll på att säga av misstag, men det kanske jag inte skall säga, för det kunde vara orättvist – skriver som så:

"Sveriges största konkurrenter leder starkt inflationslistan. — — För Sveriges del tycks det ovanliga inträffa, att vi kommer ganska långt ner på inflationslistan. Sedan början av 1972 fram till mars i år har Sverige haft en inflation på 7,7 procent medan resten av Norden legat på "ca 10 procent liksom de större länderna på kontinenten."

Det är Svenska Dagbladet som ger denna sanningsenliga beskrivning. Har man varit ärlig och hyfsad i sin redovisning skall man självfallet även från finansministerns sida ha ett erkännande för detta.

Det kan också vara rimligt att med några allmänna kommentarer se på prisutvecklingen som ett problem. Vi har dragits med den här prisutvecklingen under hela efterkrigstiden helt enkelt därför att ingen nation är beredd att genomlida den svältkur som en depression, en massarbetslöshet och en standardsänkning skulle innebära. Är man beredd att ta det, då får man som en följd därav också prissänkningar.

Prisstegringsskurvan kan ibland gå i febertopp. Det skedde under

Koreakrisen i början av 1950-talet. Under 1960-talet hade vi en prisstegring som var ett par, tre procent lugnare än den internationella. Jag tillät mig att i en offentlig debatt på Nationalekonomiska föreningen säga att kan vi hålla oss i en normal prisstegringstakt på mellan 2 och 3 procent, med de ambitioner vi har i fråga om sysselsättning och med den fria lönebildning som vi accepterar, vilket smittar av sig i form av kostnadsstegringar och prishöjningar, så får vi vara nöjda. Det blev ett förskräckligt liv efter det uttalandet. Jag skändades i den gamla riksdagen, för jag skulle gubevars ha sagt ifrån att här skall det sannerligen inte bli någon prisstegring, alldeles oavsett vad som händer med kompensation till jordbrukarna över livsmedelspriserna eller med lönehöjningar för livsmedelsarbetare, transportarbetare och servicepersonal.

Som sagt kan prisstegringskurvan ibland gå i febertopp, och den gjorde det alltså i början av 1950-talet. Nu är vi inne i 1970-talet, och 1970-talets prisstegringar visar ganska dystra perspektiv. Jag redovisade det här nyss i det internationella sammanhanget. Vi har talat om fem à sex procents prisstegring hos oss, och ändå ligger vi i den absoluta botten vid en internationell jämförelse.

Det här oroar alla nationer, och många ordinationer – i regel av ganska dubiös karaktär – ser dagens ljus. Jag har under de senaste veckorna, när jag talat och debatterat offentligt, fått en del rekommendationer. Tyvärr har jag inte fått någon som jag anser vara sådan att man egentligen kunnat allvarligt fundera över den.

En rekommendation som nu gärna framförs, framför allt bland de skolade ekonomerna, är att vi skall tänka efter om vi inte skulle vara framme vid en revalvering. På det sättet skulle man ta ner prisstegringen över importen men vi skulle naturligtvis också försämra exportindustrins möjligheter, försämra dess vinster och inkomster som de i dag ter sig. Det här tror jag är lätt att säga men rätt svårt att genomföra. Jag är alldeles övertygad om att hur lätt man vid skrivbordet och i studerkammaren än kan sitta och konstruera program för en revalvering, så torde det inte vara särdeles många som blir entusiastiska inför tanken på vad en revalvering egentligen innebär – dvs. att man skulle ta av företagen en del av de exportvinster som de för närvarande har. Om vi skulle få en viss, billigare import som självfallet skulle vara hälsosam för konsumenterna, blev nog inte vår oskyddade hemmamarknadsindustri – jag tänker här på t. ex. textil- och beklädnadsindustrin – så särskilt glad över att möta ännu hårdare konkurrens utifrån. Vi har ju inga tullar längre. Vi laborerar inte med dem utan är i färd med att i rask takt avveckla alla sådana handelshinder. I en del offentliga debatter som jag deltagit i, där en och annan nationalekonom av facket har lanserat tanken på revalvering, har vederbörande snabbt och hårdhänt återförts till ordningen av de närvarande industrirepresentanterna. Tro därför inte att det är någon lysande genväg att komma till rätta med problemen.

Då kan man säga: Låt statskassan ta kostnadsökningarna. Låt statskassan betala matpriser och vad det kan vara fråga om. Krav har som bekant också framförts om att statskassan skulle betala hyresstegringarna. Jag tror inte på den lösningen heller. Eller någon kanske säger slopa moms på matvaror. Det har sagts från denna talarstol i dag. Även den

Måndagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

tanken är jag emellertid klar motståndare till. Jag tror det var herr Fälldin som sade att vi för närvarande subventionerar mjölkprodukter och vissa andra livsmedel från jordbruket. Ja, det är en given följd av att vi har infört ett prisstopp, som hindrar jordbrukarna från att ta ut sitt avtalsenliga tillskott via prisförbättringar. Följaktligen har det inte varit något annat att välja på än att låta statskassan betala.

Skall vi fortsätta med det? Ja, vi har en utredning som nu håller på att fundera på den saken, och där har man i sina direktiv i uppgift att överväga om vi skall slå in på något av en partiell eller mera dominant lågprislinje, som – det skall vi vara på det klara med – betyder mera subventioner och större utgifter för statskassan. Jag föredrar tveklöst den vägen där vi subventionerar bort en del av prisgenomslaget på matvaror framför det s. k. partiella slopandet av momsen, därför att slopande av momsen för med sig en alldeles omöjlig organisatorisk situation både för handlare och andra. Det skulle komma att medföra att vi öppnar dörrarna för att köra sönder det i och för sig riktiga skattesystem som momsen innebär.

Nu räcker statskassan precis så långt som svenska folket är berett att förstärka den. I ett konjunkturläge där all sakkunskap på ekonomins område börjar tala om inflationsrisken som ett spöke som knacker på dörren, en och annan talar också om att Koreainflationen står bakom knuten, torde ingen med känsla för logik och med kännedom om ekonomiska sammanhang rekommendera en svag finanspolitik. Med en statsupplåning på 7,2 miljarder innevarande år och 5,7 miljarder nästa budgetår – utan hänsyn till de extra påslag som regelmässigt blir ofrånkomliga; vi har ju erfarenhet av att siffran för upplåning som redovisas för kommande budgetår alltid brukar vara i underkant – torde finanspolitiken inte ge utrymme för några vidlyftigheter. Med den statsupplåning som jag här angivit och med allt starkare krav på ökade upplåningsmöjligheter för svensk företagsamhet, enkannerligen de små företagen – vi diskuterar ju dem praktiskt taget var och varannan vecka här i riksdagen – går det helt enkelt inte ihop att låta den statliga upplåningen breda ut sig ytterligare.

Jag återkommer sedan till herr Bohmans tal på årsstämman. Vi behöver politisk ärlighet och hederlighet i debatten, sade herr Bohman, och han var inne på det i dag också. Ja, följ upp den sentensen! Det kommer att kräva återhållsamhet i oppositionens publikfriande utdelningsverksamhet, som även herr Bohman och hans parti är med om att bedriva. Svarare är inte dagens problem än att slutsatserna är ganska givna.

För några dagar sedan fick vi här ett skatteutspel från mittenpartierna. Jag läste med stort intresse vad den presumtive ledaren för regeringsalternativet, dvs. herr Fälldin, sade till svenska folket.

Först och främst skulle man ta bort momsen på baslivsmedlen. Momsen på livsmedlen ger för närvarande 4,4 miljarder i skatteinkomster. Låt säga att man behåller momsen på allt det där som inte är så viktigt. Det är till att börja med rätt svårt att hitta allt det där som inte är så viktigt – det kan vara speciella konserver och liknande. Jag vill gå så långt att jag säger att 75 procent av alla livsmedel är viktiga: potatis, bröd,

kött, fläsk, korv, mjölk, smör, margarin, osv. Ett slopande av momsens på baslivsmedlen — alltså på tre fjärdedelar av livsmedelssektorn — kostar då 3 miljarder kronor.

Vidare, säger herr Fälldin, skall vi införa ett inflationsskydd i skattesystemet. Diskuterar vi en prisstegring på 5 procent — och det torde vara ganska realistiskt — betyder det 1,1 miljarder i skattebortfall för statskassan.

Vi skall ha en väsentlig lindring av marginalskatten, säger herr Fälldin, och då talar han självfallet även för herr Heléns räkning. Skall man göra en väsentlig sänkning av marginalskatten — jag har haft anledning att fundera på det 1970, 1971, 1972 och 1973 — torde man få vara beredd att satsa omkring 3 miljarder.

Här ställer man alltså ogenerat ut skattesänkingslöften som vid ett enkelt överslag visar sig kosta 7 å 8 miljarder. Och när reportern frågar hur det här skall täckas, svarar den presumtive statsministern: Det är klart att i det långa perspektivet måste man tänka på att skaffa inkomster, men i det korta perspektivet har vi inte ansett det nödvändigt att nu anvisa några finansieringsställen. — Ett statsmannauttalande som på sätt och vis sätter betyg på det kommande alternativet till den socialdemokratiska regeringen!

Ytterligare några ord om den så intressanta skattefrågan. Jag är övertygad om att den kommer att diskuteras i dagens debatt, och jag bör väl rimligtvis säga något om den, även om jag blir mycket återhållsam på den punkten.

I den interpellationsdebatt vi hade för några veckor sedan sade jag att uppslaget från löntagarkåll att växla löneprocent till skattesänkning via arbetsgivaravgiften är intressant. Det är så intressant att det finns anledning att diskutera det, när nu löntagarna framfört det — detta är nämligen inte finansministerns påhitt utan frågan har aktualiserats från löntagarkåll. Uppslaget bygger, kan man säga, på samma premisser som det beslut denna riksdag fattade för ett år sedan, men med den väsentliga skillnaden att företagarna den gången var avtalsbundna: nu är avsikten från löntagarnas sida att man skulle ta upp denna diskussion i samband med avtalsrörelsen och följaktligen ha möjlighet att växla löneprocent mot skattesänkning.

Det måste, mot bakgrund av vad jag nyss har sagt, i allt väsentligt bli en fråga om omläggning och växling inom ramen för en oförändrad finanspolitik. Jag lade märke till att herr Fälldin i sitt inlägg gav en antydning om — låt vara att han gjorde det försiktigt — att det är möjligt att detta förslag är något att diskutera. Och jag märkte i dag inte samma irritation och upphetsning från herr Heléns och herr Bohmans sida som när vi diskuterade denna fråga vid interpellationsdebatten för några veckor sedan.

En internationell högkonjunktur lever vi i och har framför oss. Skall jag tro Gunnar Hedlund, som sade att 1973 blir ett bra år och 1974 ännu bättre, så har väl han bedömt det hela så, att den här högkonjunkturen räcker ett par år framöver och måhända accentueras mot slutet av 1973 och under 1974.

Vi har under denna tid att avläsa en internationell prisstegring — i alla

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

de länder där vi säljer och köper – som ligger på mellan 5 och 10 procent. De fackliga förhandlarna för naturligtvis sitt resonemang från dessa utgångspunkter. De kommer att säga att en del av vår lönehöjning går bort på grund av prisstegringarna. Visserligen skulle man, om man var riktigt noga, säga: Om schejkerna i Kuwait och Saudi-Arabien tar hem stora pengar på sina oljeleveranser är det sakligt förtvivlat svårt för oss att kompensera oss för det bortfall i vår ekonomi som det innebär. Men jag är inte alls överraskad om förhandlarna anser att löntagarna bör ha kompensation för prisstegringarna. Eftersom finansministern har lagt fram en kompletteringsproposition med ett ganska optimistiskt antagande om den ekonomiska tillväxten bör väl löntagarna få del av den också. Sedan är det på det sättet att skatten tar en del av lönehöjningen. En enkel addition av dessa faktorer visar att det finns risk för att utbud och utspel blir höga, onyanserat höga, i själva förhandlingsläget.

Jag skall inte utveckla det hela vidare, men när jag har lyssnat på de fackliga företrädare som fört fram dessa krav har jag gjort den reflexionen att en sådan här omväxling bl. a. skulle ha den fördelen med sig att utspelet rent lönemässigt skulle kunna tas ned icke oväsentligt, även om – det är jag beredd att erkänna oreserverat – priset effekten är densamma och kostnadseffekten för företagen i själva verket skulle vara densamma eller oförändrad.

Jag skall inte utveckla det här längre, men jag anser att det vore fel av en finansminister att avvisa ett sådant här förslag när det tas upp. Jag sade i interpellationsdebatten: Får jag här en enig löntagarfront som är beredd att växla om löneprocent till arbetsgivarprocent och därifrån få en skattesänkning så är själva utspelet så intressant att man bör fundera över det och diskutera det. Jag tillät mig att säga: Jag vill se den regering som skulle avvisa en sådan diskussion.

De uttalanden jag gjorde i den debatten har därefter föranlett en mycket onyanserad debatt i pressen. Där heter det: Vad är det för hemlighetsmakeri som försiggår i finansdepartementet? -- Det försiggår inget hemlighetsmakeri alls. Jag gör följande reflexion: Sedan oppositiomens företrädare i många år har ropat på stabiliseringskonferenser och inkopplande av arbetsmarknadsorganisationerna i en diskussion om den framtida ekonomiska utvecklingen i avseende på skatter, löner och priser är de nu av den uppfattningen att det här är något mystiskt, hemligt på gång. De som bett härom har faktiskt blivit delvis tillgodosedda i och med den helt förutsättningslösa diskussion om dessa frågor som skall äga rum på torsdag med arbetsmarknadsorganisationerna och näringslivets organisationer.

Fru andre vice talmannen Cecilia Nettelbrandt har skrivit ett offentligt brev till mig, som hon snabbt sprang till tidningarna och publicerade. Jag läste det först i tidningarna och fick det sedermera till mig själv. I det brevet frågar hon om inte finansministern vill släppa ut de siffror på eventuella förslag som finns i finansdepartementet i avseende på tänkta skattesänkingsalternativ.

Jag skulle gärna vid det här tillfället vilja svara fru Nettelbrandt med att säga att det inte finns några alternativa skatteförslag i finansdepartementet. De kan bli aktuella först när finansministern -- och regeringen

bakom honom – har kommit fram till ett ståndpunktstagande i själva principfrågan. Frågan är ju så till ytterlighet preliminär i dag att jag inte vet om det över huvud taget finns enighet bland fackorganisationerna och mellan de olika intresseorganisationerna. Detta är en av förutsättningarna. Om det råder enighet och föreligger en sådan önskan, kan det göras upp ett förslag. Det förslaget måste då ha finansministerns och regeringens accept, innan det kan presenteras – annars är det ju helt meningslöst.

Jag har en viss erfarenhet från fjolåret. När det lades ett förslag om en skattereform på riksdagens bord beställde fru vice talmannen ett eget förslag på egna förutsättningar, som jag tyckte var helt uppåt väggarna. Lojala och tjänstvilliga som vi är fick emellertid finansdepartementets tjänstemän utarbeta ett förslag enligt fru talmannens förutsättningar. När detta förslag sedan blev offentligt gav jag ut ett TT-meddelande, där jag påpekade att det inte var något förslag som hade auktoriserats av finansministern och regeringen, utan att detta var ett beställningsarbete som fru Cecilia Nettelbrandt hade beställt och som stod för hennes räkning. Detta uteslöt dock inte att vi under månader därefter fick läsa fru Cecilia Nettelbrandts siffror såsom "finansdepartementets siffermaterial"! Jag vet inte om det bakom ett sådant här agerande kan ligga någon speciellt politisk tanke på att man skall ta poäng. Det finns inga skatteförslag förrän den dagen då regeringen och finansministern ställer sig bakom ett skatteförslag. – Detta är följaktligen mitt svar till fru Cecilia Nettelbrandt på hennes brev.

När jag nu har presenterat hur den finanspolitiska situationen ser ut, hur den statliga upplåningen ser ut, hur konjunkturperspektivet ser ut, vill jag, herr talman, i medvetande om att riksdagen ogillar hårdare ingrepp på kreditpolitikens och penningpolitikens område, till detta lägga ytterligare en omständighet som jag anser tillhöra det mest orimliga som oppositionen har presterat i en politisk debatt – det är oppositionens motförslag till årets budget.

Jag har denna gång ställt hela denna sammanställning till förfogande för oppositionspartiernas kanslier. Tyvärr gick det inte att göra detta förrän i går eftermiddag, eftersom jag inte själv förrän under gårdagen hade haft tillfälle att gå igenom materialet. Här ligger det överbud på regeringsförslaget som varierar från 2,5 och upp till nära 4 miljarder kronor. Och inte nog med det; det är förslag som skulle drabba kommunerna med väsentliga skatteförluster. Herr Bohmans eleganta skattesänkingsförslag skulle ta ifrån kommunerna 860 miljoner i skatteinkomster. Något sådant går ju inte, om man inte är beredd att från statskassan kompensera kommunerna.

När jag talar om dessa belopp: från 2,5 miljarder och upp till nära 4 miljarder – herr Bohman ligger dess bättre i botten, herr Fälldin ligger i toppen, och herr Helén ligger sin vana trogen där mitt emellan – har jag tagit med även förutsättningen, dvs. statskompensation till kommunerna för ett bortfall av skatteinkomster.

Detta är de sedvanliga överbuderna som skall läggas till det sprängande nya skatteutspilet. Herr Fälldin gör sig visserligen bara till tolk för mittenpartierna, men det är ju mittenpartiernas politik som är

Måndagen den
4 juni 1973

-----
*Den ekonomiska
politiken m. m.*

alternativet - herr Bohman får vara med och rösta för detta alternativ men har föga, om ens något, inflytande på utformningen.

När man nu ser hur ni krampaktigt försöker ena er om allmänna, till intet förpliktande uttalanden skulle man kunna ta upp bara en fråga sådan som den här: I herr Bohmans och hans partis skatteutspel tar man i allt väsentligt på skattensidan bort inkomsterna från statskassan och de kommunala kassorna. På mittensidan är det överbud i fråga om reformer. Det blir intressant att se hur ni skall kunna förena er i denna konkreta fråga, som inte bara är ett allmänt tal av den karaktär som presteras på tre eller fyra sidor i er dagsaktuella gemensamma deklaration.

Vi har, ärade kammarledamöter, en fullkomlig verifikation på det fullkomliga statsfinansiella vansinne - det är ett hårt ord - som har gripit oppositionen, när den eggad av gallup känner vittringen av regeringsinnehavet i näsborrarna. Nu skall man inte önska någon människa något ont, inte ens sina politiska motståndare, men nog har man en känsla av att det värsta som skulle kunna hända er vore om ni tvingades äta upp den soppa som ni håller på att spotta ihop i era offentligt utgivna förslag.

Jag är ledsen, herr talman, att jag har hållit på så länge, men det är kanske ytterligare några synpunkter i de tidigare inläggen som jag borde kommentera. Det fanns väl inte särdeles mycket nytt i dem - det var mera en repetition på vad vi har hört många gånger tidigare.

För att inte ta upp tiden för den kommande debatten i kammaren skall jag rekommendera er att läsa den nya tidskriften Ekonomisk Debatt nr 3, där en professor i nationalekonomi utförligt redovisar vad som har hänt under de gångna åren 1971 och 1972. Att han i långa stycken kommer på samma linje som jag gjort mig till tolk för i mina inlägg i de ekonomiska debatterna menar jag inte gör artikeln mindre läsvärd. Men vill man ha en vetenskapligt underbyggd redovisning har man den faktiskt där. Går ni hem och läser den på er kammare får kanske - men det är väl att hoppas på för mycket - de två förlorade åren inte samma utrymme i de kommande debatterna som de har haft hittills.

Jag nämnde kanske att det var ett intressant medgivande av herr Fälldin när han nu tycks vara inne på att det där med att växla om löneprocent och arbetsgivarprocent ändå är värt att undersöka. Han har slutit upp på min sida ungefär på samma sätt som när det gällde AP-fonderna. Och det har väl sina särskilda förklaringar. Vi skall titta på detta helt förutsättningslöst. Är det klokt, skall vi vara med om att genomföra det; går det inte är det bara att konstatera att det inte blev någonting av det.

Men låt mig göra klart på en enda punkt: Det kan aldrig bli fråga om att ställa den svenska riksdagen vid sidan om beslut. Detta har insinuerats i den borgerliga pressen under de senaste veckorna. När ett förslag läggs fram för riksdagen är riksdagen suverän att ta det eller förkasta det. Även här har man demokratins spelregler. Jag kan inte inbjuda varenda riksdagsman till finansdepartementet för att diskutera med mig hur ett skatteförslag skall utformas. Bli det ett skatteförslag - jag resonerar från den hypotesen, men jag kan också resonera från hypotesen att det inte blir något förslag - måste det ändå utformas i departementet under

ledning av den minister som har ansvaret för detta och sedan underställas regeringen. Sedermera är det riksdagen som har att ta ställning till förslaget.

Jag erinrar mig att när jag och Gunnar Hedlund en gång på 1960-talet på tu man hand kom fram till en skatteuppgörelse serverade jag denna uppgörelse för mina partivänner och herr Hedlund för sina. Mina och herr Hedlunds partivänner tyckte att det var ett bra och klokt förslag och sade att detta kommer vi att rösta för i riksdagen. Följaktligen genomfördes det. Skulle vi komma fram till ett förslag, där man har anledning tro att det finns riksdagsmän som är överens med och står bakom dem som gör upp förslaget, så blir det också ett riksdagsbifall. Så enkelt fungerar det. Det är bara löst prat allt detta om hemliga funderingar, hemliga konspirationer, hemliga siffror som kastas över riksdagen och att riksdagen är maktlös och ställs utanför. Den här riksdagen avgör hur skatten skall se ut i dag och hur den skall se ut framöver. Det kommer den alltid att göra. Den har ju, som det har sagts tidigare, de möjligheterna enligt grundlagen, och ingen människa har ifrågasatt något annat.

Jag tror att det var herr Fälldin som tillät sig att säga att när det gäller arbetsmarknadspolitiken var det en annan socialdemokrati på 1930-talet. Då angrep man sysselsättningsvärigheterna för att tillsammans med bondeförbundet reda upp dem. Visst gjorde vi det. Vi lyckades i en överenskommelse mellan det socialdemokratiska partiet och bondeförbundet ta ner arbetslösheten från i medeltal 20 procent i början på 1930-talet till 10 procent i slutet på 1930-talet. Den arbetslöshet vi talar om nu håller sig på 2,5 procent under det sämsta året 1971/72 mot 1,5 procent under högkonjunkturen. Det är en helt annan situation. Att vi redovisar arbetslöshet beror helt enkelt på att vi nu tar hand om människor som vill arbeta på ett sätt som ingen under 1930-talet ett ögonblick kunde föreställa sig. Sådana enkla klyschor i det historiska perspektivet bör följlaktligen herr Fälldin avhålla sig från.

Herr Helén följer med herr Bohman en bit på vägen och tar upp frågan om partiernas kris och säger: Har vi en Glistrup som står och väntar även på oss? Hur var det i Kramfors – vad lovade ni då, och vad har ni genomfört? Om herr Helén sätter sig ned och tittar efter vad socialdemokratin sade i Kramfors och vad som har genomförts, blir han överraskad över den trohet mot Kramforsmanifestet som den sittande regeringen och socialdemokratin har iakttagit. I Kramforsmanifestet ligger naturligtvis diskussionen om största möjliga prisstabilitet och en hög sysselsättning. Det är det vi har realiserat inom möjligheternas ram.

Två tredjedelar av svenska folket skulle få skattesänkning – hur gick det? Det är ett argument som vi har hört till leda. Jag vidhåller att två tredjedelar av svenska folket har fått en statsskattesänkning. Något annat kunde inte regeringen utlova vid det tillfället, även om det för all del kunde ha varit önskvärt att jag sagt som så: Jag tar inget ansvar för kommunerna, men jag garanterar att det skall bli en statsskattesänkning för två tredjedelar av svenska folket. Då hade ingen kunnat anmärka på uttalandet.

”De förlorade åren” får herr Helén fortsätta med. Jag har rekomen-

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

derat honom en artikel att läsa, om han vill underkasta sig det besväret. Om herr Bohmans vädjan om ärlighet och hederlighet i debatten skall få något genomslag även i folkpartiet, får man hoppas att det blir litet glesare mellan de beskyllningarna i fortsättningen.

Är regeringen beredd att slopa moms på livsmedel? Jag har svarat på den frågan och behöver inte upprepa mig.

Att marginals-katten är en del av skatteproblemet är jag beredd att acceptera. Den var det mindre förut men blir det mer i dag. Om det blir en skatterevison, kommer denna naturligtvis att få samma karaktär som det skattebeslut riksdagen fattade 1972. Då sänktes marginals-katten för de breda grupperna, och ett nytt skattebeslut kan inte uraktlåta att ta hänsyn till att skattesänkningen skall ligga i de breda inkomstlägena.

Sedan tror jag att både herr talmannen och kammarens ledamöter håller mig räkning för om jag avstår från att med herr Helén debattera trafikpolitiken, skolpolitiken, sammanslagningen av postbanken och Kreditbanken samt riksdagens behandling av idrottsanslagen. Det får räcka med den deklARATIONEN, herr talman. På samma sätt tror jag det är rätt meningslöst att ta upp en speciell debatt om reklamskatten eller bingoskatten. Maktspridningen och talet om den socialdemokratiska centraliseringen kan ni naturligtvis driva så långt ni orkar. Jag skall dock tala om för er att skulle ni hamna i regeringsställning – jag hoppas att ni inte skall behöva ta den prövningen med hänsyn till alla de löften ni givit – kommer ni snart underfund med att när människorna i detta land, i vilka grupperingar ni än hittar dem, får besvärigheter säger de inte: Detta vill vi till varje pris klara själva. De kommer i stället att vända sig till regering och riksdag och begära den hjälp och det stöd som de behöver, därför att de inte är mäktiga att själva klara upp sina problem. Ni har inte gjort de erfarenheterna efter fyra decennier i oppositionsställning, men ni skulle snabbt få göra dem om ni fick ta detta ansvar. Era partivänner i de kommunala församlingarna vet vad det innebär. Ni kan tala med dem.

Jag har, herr talman, antecknat fyra fem sidor, som jag skulle ha ägnat åt herr Bohmans inlägg, men jag avstår från detta. Jag utgår från att vad jag nu sagt har varit tillräckligt för att herr Bohman skall komma tillbaka i en ny omgång. Då får vi väl höra om han förnyar sig. Upprepar han sig, skall jag försöka ta honom i nästa omgång.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern pekade på storföretagens framgångar, framför allt exportutvecklingen. Jag har själv framhållit exportframgångarna och deras betydelse för den svenska ekonomin. Men hur är det med sysselsättningsutvecklingen? Finansministern svarar att vi får leva med arbetslösheten. Ja, med en viss omställningsarbetslöshet, men det går väl inte att bestrida att det råder en mycket svårbemästrad eftersläpning av arbetslösheten i förhållande till sådana här konjunkturindikationer.

Finansministern förklarar att vi i Sverige inte kan ändra på den traditionella arbetsmarknadspolitiken, och den har inneburit att man

flyttar folk. Ja, det är så. Det är en traditionell svensk arbetsmarknads- politik att flytta folk, vilket är det allvarliga. Det är också allvarligt att de möjligheter en konjunkturuppgång ger till en bättre regionalpolitisk balans skall få vika för denna flyttningspolitik.

Får jag kort kommentera detta med mervärdesskatten. Jag noterar att vi har ett prisstopp, som innebär att prishöjningar inte slagit igenom under 1973. Det går inte att på ett enda år ta tillbaka de prishöjningarna. Det kan konsumenterna inte klara. Därför säger jag: Fortsätt med den återbetalningsteknik vi nu har och ställ såsom slutmål att ta bort mervärdesskatten på de viktigaste livsmedlen.

Här får då herr Sträng fram — räknemästare som han är — att det kostar "på stubinen" 3 miljarder kronor. Men det förhåller sig inte så. Herr Hélen och jag har i det gemensamma uttalandet sagt att vi skall ha som mål att successivt ta bort mervärdesskatten på de viktigaste livsmedlen, med den teknik som nu är tillämplad. På samma sätt förhåller det sig med det vi har sagt om svårigheterna i huvudsak kring 30 000-kronorsinkomsten, där skärpta skatter och bortfallande bidrag gör att förhållandena är, som jag har sagt, närmast olidliga att leva med, i synnerhet för barnfamiljerna.

Jag sade här i dag, och vi har sagt det i det gemensamma uttalandet, att detta måste ändras. Vi har också sagt att man skall ta bort straffbeskattningen för de faktiskt sambeskattade, och det kan man göra i det korta perspektivet. Vi har velat ge skatteutredningen tilläggsdirektiv om detta.

Sedan diskuterade jag en större omläggning, och det är vad vi kallar det längre perspektivet. Det är riktigt att jag hela tiden sagt att man måste studera uppslag som kommer från löntagarorganisationerna, men jag har velat peka på svårigheterna. Det är ju uppenbart att finansministern också inser att det finns svårigheter i samband med en sådan här omläggning. Vad jag vill opponera mot är att finansministern nu vill ha fullmakt att sköta det här i departementet och komma med ett förslag, som sedan får gälla. Det rimliga är väl att utredningen, där alla partier är representerade och där löntagarorganisationerna också är företrädare, får komma med förslaget som sedan sänds ut på remiss och ställs under offentlig debatt. Det tror jag är nödvändigt, om vi inte skall få ett system där man har missat mängder med detaljer som får ogynnsam verkan för den enskilde.

Förteckningen, som ställdes till vårt förfogande i dag på morgonen, har jag inte hunnit gå igenom, och jag skall bara kommentera den i några avseenden. Jag kan inte svära på de exakta belopp som finansministern tar fram, men jag vill säga att 255 miljoner i ökad kommunal skatteutjämning inte är en totalt sett ökad skatt här i landet. Om kommunerna måste låna till den här skatten för att hålla utdebiteringen nere, så blir ju påverkan på samhällsekonomin inte någon annan än om staten lånar. Påverkan på samhällsekonomin blir i så fall exakt densamma, men jag tycker att det är rättvisare att staten har återbetalnings- skyldigheten för de lånen.

Sedan har vi 320 miljoner kronor som avser miljövärdinvesteringar, vägar och sanering. För det beloppet vill vi också vidta åtgärder för

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

arbetsplatsmiljön, vilket regeringen och socialdemokratin har gått emot, och vi vill öka anslaget för att bygga vägar. Vad säger vägverkets generaldirektör? Jo, han talar om att det sker en kapitalförstörelse på våra vägar på grund av för små anslag. Vidare ingår mera pengar till sanering av lägenheter, osv.

Kommer det inte att gå den här gången som eljest, finansministern? Om ni inte går med på det här nu, så kommer ni med de här pengarna och mera ändå på tilläggsstat för att klara sådant som jag har räknat upp.

Så är det nyetableringsstöd, regionalpolitik, lokaliseringsslån och nyetableringsslån för sammanlagt 800 miljoner. 500 miljoner av detta är lån. Det här är de offensiva investeringarna. De är viktiga och nödvändiga, och detta är ett sätt att snabbt få tillbaka pengarna. Det är inga klyschor när jag påminner om vilken aktivitet som ni visade under 1930-talet och under 1950-talet.

Sänkt pensionsålder, slutligen. Denna viktiga sociala reform har centern arbetat för intensivt under många år. Socialdemokraterna har hela tiden skjutit upp och skjutit upp, för att inte säga motarbetat den. Reformen gäller framför allt människor med tungt kroppsarbete. Skall det enligt herr Strängs mening aldrig bli utrymme för denna reform? För vår del är det ingen tvekan. Den reformen skall genomföras med förtur.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern vill slå oss i huvudet med herr Kraghs artikel i Ekonomisk Debatt. Men då vore det väl rätt naturligt att finansministern också redovisade inför kammaren den kritik som herr Kraghs bild av regeringspolitiken har framkallat. Det finns i nr 3 av Ekonomisk Debatt en mycket grundlig genomgång av herr Kraghs synpunkter. Där påpekas att inte ens Kragh helt avvisade den bland ekonomer ganska allmänt omfattade kritiken av stabiliseringspolitiken under 1971 och 1972 års lågkonjunktur. Den forskare, som skrivit denna artikel och som aldrig såvitt jag förstår skulle komma på idén att låta sina synpunkter först prövas i finansdepartementet, sammanfattar att Kraghs artikel väl mycket liknar bortförklaring och nedtoning av viktiga omständigheter.

Sedan har finansministern som vanligt yxat till någonting som han kallar för oppositionens budgetalternativ. Herr Sträng har inte kunnat räkna rätt den här gången heller när det gäller folkpartiet. Han räknar upp påstådda utgiftskrav för nästa budgetår på över 1 miljard, där vi över huvud taget inte yrkat på höjda anslag eller där vi inte belastat nästa budgetår utan det nu snart tilländalupna budgetåret, där en underbalansering var inte bara försvarlig utan nödvändig. Herr Sträng fick en varning i följd att inte komma med felaktiga siffror. Den upprepades i februari i år, men har bara lett till att den här gången har han räknat ännu mera galeat.

Men låt oss hålla oss till den ekonomiska situationen just nu. Där är herr Strängs huvudtes att exporten går uppåt, och det skulle tydligen automatiskt lösa problemen. Att exporten går uppåt slog jag fast i inledningen till mitt anförande. Det är inget märkvärdigt med det. Men inte kan man därför förfalla till bevisföring med sådana enkla rubrikpåståenden som var herr Strängs huvudarsenal.

Måndagen den
4 juni 1973

---

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Jag förstår att drömmen om Gunnar Hedlund är svår att avstå ifrån, men när han t. o. m. skall tjäna som bevis för att tiderna håller på att bli bra så går det väl litet väl långt. Ta det här företaget NCB, som liksom utgjorde kronvittnet i herr Strängs resonemang. Det gick 1971 före bokslutsdispositioner och skatter med minus 13,4 miljoner kronor, 1972 med minus 12,3 miljoner. Då är det väl klart att här inträffar precis det som gäller för statistiken i stort, att varje förbättring som man redovisar för 1973 och framåt blir i förhållande till jämförelsematerialet från de två förlorade åren orimligt ljus.

Vad jag konstaterade när det gällde sysselsättningen och som herr Sträng hade så svårt att smälta var ju att antalet sysselsatta minskat mellan 1965 och 1970, enligt den enda undersökning som visar hela verkligheten - folk- och bostadsräkningen. Vidare att antalet arbetstimmar 1970 - 1972 hade gått ned med ca 5 procent och att förändringarna i arbetskraftsundersökningarna sedan 1970 inte ger underlag för påståendet att en ökning har skett av sysselsättningen. Siffrorna är helt entydiga här. Det är en minskning. Regeringen kan inte ursäktas den orimligt höga arbetslösheten med påståendet att flera skulle vara i arbete.

Nu var en mycket lång bit av herr Strängs anförande mest en polemik mot tidningarna. Vad tidningarna skriver och vad de inte skriver. Herr Sträng tycktes vara särskilt bekymrad över att tidningarna skriver för mycket om arbetslösheten. Men inte försvinner arbetslösheten om tidningarna skulle tiga om den. Det finns fakta som verkar alldeles oavsett om de står i rubriker eller inte. Det ena är att arbetslösheten under de senaste åren varit rekordhög. Den är fortfarande mycket hög. Den är i själva verket lika hög som förra året och högre än 1971. Antalet lediga platser är inte större nu än motsvarande månad i fjol. Den andra grundläggande sanningen är: Arbetslösheten ligger genomgående på en mycket högre nivå än under 1960-talet. När herr Sträng påstår att ni skulle ha infriat Kramforsmanifestet om den fulla sysselsättningen i stabiliseringspolitiken är det ju helt häpnadsväckande. Ni har i själva verket misslyckats på grundläggande punkter. Och inte kan det väl ändå vara bra, herr Sträng, att i det läget inför de människor som själva upplever arbetslösheten, inför de människor, inte minst husmödrarna, som dagligen känner av prisstegringarna, inför de många tjänstemännen som inte på något sätt tycker att regeringen har klarat deras marginalskatteproblem, framställa sig själv närmast som ofelbar?

Jag tror att herr Sträng skulle göra ett mycket starkare intryck, om han sade till svenska folket: Ja, vi har tyvärr inte klarat det här. Det gick inte, men vi har bestämda avsikter att försöka klara det för framtiden.

Det kunde möjligen någon tro på. Nu blir just det misslyckande under dessa två år som ni försöker att helt suddas bort intrycket av verkligen det som skapar en grundligt skeptisk inställning hos många väljare till er på många avgörande punkter.

Jag tror att ni inte kommer att klara er ur den diskussionen, eftersom herr Sträng och andra från regeringen helt enkelt försöker att bevisa för mycket. Man tror inte på er skönmålning.

Det är bedrövligt när herr Sträng tycks mena att den internationella högkonjunkturen automatiskt skulle avskaffa arbetslösheten. Varför

Måndagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

lyssnar ni inte på denna punkt till Arne Geijer, som i en av honom godkänd intervju klart har sagt ut att vi får räkna med att behålla de senaste årens höga arbetslöshet? Om ni i stället accepterade att göra de förbättringar i arbetsförmedlingarnas verksamhet som ni har röstat emot men som vi har fört fram, skulle diskussionen kunna bli mycket mera övertygande.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Om man inte vill inse att det inte är bra för en demokrati att ungefär hälften av svenska folket har saknat aktivt politiskt inflytande i nära ett halvt decennium, då har man suttit för länge vid makten, herr Sträng. Detta är ett problem för det demokratiska systemet. När den brittiske labourmannen Herbert Morrison var här i mitten på 1950-talet och fick reda på hur länge socialdemokraterna hade suttit vid makten sade han: "And you call that democracy!" -- och ni kallar detta för demokrati!

Att påstå att demokrati bygger på växling vid makten är verkligen inget "rörigt" tal. Det är att påvisa ett problem. Det är bl. a det problemet som har skapat den känsla av främlingskap, av utanförstående som finns i det svenska samhället. När jag talar om den maktlöshet som många enskilda människor känner i dag kallar ni det för svartmålning. Det är väl därför rätt naturligt för mig att jag söker mig till de samhällskritiker bland litteratörerna som också försöker skildra dagens Sverige. Och är de socialdemokrater är det bara bra. Att jag återoppar dem beror på att de inte gärna kan beskyllas för svartmålning. Men nu blir de plötsligt som den stackars Melker Johnsson suspekta därför att de som han har talat om detta utanförstående och detta främlingskap. Ni tycks vara helt omedvetna om att detta är ett vanligt problem i dagens Sverige.

I sin på förhand -- för ovanlighetens skull -- skrivna replik angrep finansministern mig för mitt tal i Jönköping och sade att det bara var negativt och svart, att det inte fanns ett enda ljust ord i det. Jag skall därför be att få läsa upp en del av vad jag då sade:

"Sverige har hög levnadsstandard. Vi kan mäta den i antalet telefonapparater, TV-apparater, tvättmaskiner och bilar. Vi kan också avläsa den i våra mycket höga löner. Och trots detta råder i dag i vårt land inte bara 'den nya feghet' inför överheten som Melker Johnsson talar om utan också 'den nya otrygghet' mitt i all välfärd som jag har talat om. Förändringens vind och stormar har blåst för hårt. Och ibland i fel riktning. Alltför många har ryckts upp med roten. Deras normer och värderingar har brutits sönder. Och de har stått rotlösa och hemlösa mitt i sitt materiella välstånd. Och när välståndssamhället ställts på prov, när förväntningarna skulle infrias, har de alltför ofta visat sin ihållighet. Vårt utbildningssystem, vår sociala omvårdnad, sjukförsäkringen, de fulländade sjukhusen, den tekniskt kvalificerade nivån har visat sig inte ge den enskilde -- den studerande ungdomen, sjuka och gamla -- det innehåll som reformsystemet syftade till. Vår tekniskt högststående produktionsapparat har inte kunnat ge människor jobb. Skolan har inte givit den fostran och de kunskaper som lett till meningsfulla arbetsuppgifter. Vårdköer och ensamhet har alltför ofta gjort tryggheten till ett skal. En

krypande oro för våld och brott har gjort sig gällande. Hundratusentals företagare har förlorat framtidstron.”

Jag förstår att herr Sträng inte tycker om det här. Men är inte skildringen riktig? Tror finansministern inte att de människor det är fråga om upplever situationen på detta sätt? Jag fortsatte:

”Socialdemokratin har naturligtvis inte velat ha det så här. Den nya otryggheten är inte ett medvetet resultat av den socialdemokratiska politiken. —

Vi har byggt upp vårt land på enskilda människors arbetsinsatser. Resultatet har vunnits både i strid och i samarbete. Vi har murat upp en gemenskap som vi har anledning att vara stolta över. De brister — de sprickor i gemenskapen — som jag här talat om — den ’nya otrygghetens’ brister — får inte fördunkla det positiva som åstadkommits. Men de upplevs som väsentliga av dem som drabbas.”

Detta kan väl inte bestridas! Jag sade vidare:

”Ytterst är vi alla förenade i en nationell solidarisk gemenskap. I en strävan att lägga grunden för utveckling mot välstånd och trygghet. Detta kräver insikt om att det icke är samhället som sådant som kan åstadkomma detta, utan de många enskilda individer som tillsammans formar samhället. Ett samhälle är inget självändamål. Det är till för de enskildas skull. För att garantera säkerhet och trygghet. Och lösa problem som enskilda icke mäktar lösa. Att värna de svaga. Och att öppna möjlighet och ange ramar för de enskilda arbetsinsatser som ger resurser för samhällsgemenskap.”

Nog fanns det åtskilligt positivt i detta, om man inte bara nöjer sig med att rycka ut det som tycktes svart och mörkt och ensidigt. Gunnar Sträng. Skall man vara rättvis när man återger citat, skall man återge dem mera fullständigt än vad finansministern gjorde i sitt anförande.

Jag är ledsen över att jag i denna ekonomiska debatt har tagit mig friheten att citera gamla anföranden, som det heter, men jag blev tvungen att göra det på grund av finansministerns ensidiga citatkonst.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Den här debatten sällar sig till den rad av debatter som avslöjar sprickorna mellan de borgerliga partierna. Herr Bohman varnar bestämt för en alltför snabbt växande offentlig sektor och vill inte se den växa snabbare än vad bruttonationalprodukten gör, medan herr Fälldin däremot kräver åtgärder som ställer ökade ekonomiska anspråk på staten. Han vill öka skatteintäkterna för stat och kommun genom en större sysselsättning.

1971 kunde de borgerliga partierna skriva en gemensam motion om den ekonomiska politiken. Nu har man kommit nästan två år närmare den tidpunkt då man i regeringsställning hoppas kunna vrida politiken ytterligare ett par steg åt höger, men ju mer man närmar sig denna hoppets dag, desto svårare tycks man ha att komma överens. Det skall naturligtvis bli spännande att se hur sämjan utvecklar sig efter valet.

Diskussionen här i dag har visat att regeringen och de borgerliga partierna i avgörande frågor har samma inställning till det ekonomiska läget. Man vill inte se att arbetslöshet och prisstegringar är företeelser

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

Mandagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

som är förknippade med det ekonomiska system som vi lever under. När det gäller prisutvecklingen nöjer man sig ofta med att påstå att den snabbare prisstegringstakten under senare år är "ett internationellt problem". Men då inställer sig frågan: Varför stiger priserna internationellt i alla länder i den kapitalistiska delen av världen? Det är inte på grund av den internationella handeln eller andra faktorer som på något sätt skulle vara oberoende av utvecklingen i de enskilda länderna, utan på grund av att samma ekonomiska lagbundenheter går igen i de olika länderna. Monopolen härskar och tar ut monopolpriser. De offentliga utgifterna ökar och vissa av dem pressar upp prisnivån. Det är nationellt verkande mekanismer, men de verkar naturligtvis samtidigt i alla kapitalistiska ekonomier och därför ser prisstegringarna internationella ut.

Det ser alltså ut och framställs också så – som om ingenting i den svenska ekonomin skulle kunna lastas för de prisstegringar som äger rum här. Det är en bortförklaring, genom vilken man försöker slippa ifrån ett politiskt ansvar, men ett sådant ansvar finns naturligtvis. Den inriktning mot ökade indirekta skatter som regeringen har genomfört med hjälp av de borgerliga partierna verkar direkt prishöjande. Att man i dag från borgerligt håll talar om ett partiellt slopande av momsens visar å andra sidan att den växande opinionen för ett slopande av matmomsen även har gjort intryck på den borgerliga kanten. Men har ni velat ta bort momsens på mat, så har ni under den här treårsperioden haft flera tillfällen att vara med och göra det.

Arbetslösheten har minskat något i år, även om minskningen mer än uts upp av en ökning av antalet människor som man hänvisat till omskolningskurser, beredskapsarbeten och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Men vi vet att i avfolkningslänen fortfar arbetslösheten att stiga även om man räknar i minimisiffror. Regeringen och utskottsmajoriteten vill i det läget öka insatserna av s. k. rörlighetsstimulerande åtgärder, och man vill alltså påskynda avfolkningen igen. De borgerliga partierna däremot vill avvisa ett starkt inslag i arbetsmarknadspolitiken av rörlighetsstimulans. Man föredrar omflyttning inom regioner framför omflyttning mellan regioner. I och för sig låter de borgerliga partiernas position rimlig, men den är ju bara en tom fras så länge man inte vill skapa nya arbeten i dessa regioner. Till det krävs – och det har vi krävt – ett utvecklat industriellt handlingsprogram för statlig industrietablering. Det räcker inte med tomma proklamationer och med mystiska besvärjelser om decentralisering för att häva den geografiska och ekonomiska snedlokalisering som har pågått. Det krävs åtgärder som riktar sig mot storfinsansens makt över lokalisering och ekonomisk utveckling.

Till sist vill jag notera att den exposé som finansministern gjorde över vinstutvecklingen motsäger i hög grad behovet av gåvor och skattelättnader till dessa företag. Den visar att skattesänkningar och subventioner inte har tryggt sysselsättningen.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Alltsedan finansministern struntade helt i den breda enighet som hade skapats genom den stora skatteberedningen 1964 har

det genomgående för finansministerns olika justeringar av skattesystemet gällt att de har varit avsedda att lösa ett problem men samtidigt skapat ett annat problem. Så har det alltså lappats på gång på gång, och man har ständigt skapat nya problem -- och där är vi i dag. Med aldrig så skickligt folk blir det i allmänhet inte bra om inte konsekvenserna blir ordentligt genomlysta, och det blev de inte 1970. Därför tvingades finansministern också att redan förra året göra ändringar och själv motivera dem med att den förra ändringen hade blivit så dålig.

Då säger finansministern i dag att jag förra året beställde ett eget förslag på egna förutsättningar, som jag t. o. m. sedan går ut och använder när jag har fått det från finansdepartementet. Nej, herr finansminister! Som ledamot av skatteutskottet ansåg jag det som min skyldighet att söka utröna verkningarna av det förslag som departementet hade utarbetat. Finansministern hade inte gett oss någonting i den vägen. Jag ställde ett antal frågor, som jag ansåg borde belysas. Det gällde t. ex.: Hur stor blir den disponibla inkomsten för fysiska personer enligt förslaget -- alltså total nettoinkomst minus direkt skatt? Hur påverkar den totala skattehöjningen stat och kommun, privata och offentliga investeringar? Hur stora blir prishöjningarna på grund av de höjda indirekta skatterna? Och det är många fler frågor som jag inte hinner läsa upp här nu. De svar som finansdepartementet till slut lämnade står departementet för. Eller gjorde man inte korrekta och hederliga beräkningar som går att använda?

När det nya förslaget om arbetsgivaravgiften sedan kom på bordet hade vi inte ett enda papper och inte ett enda ord till belysning av verkningarna. Statsministern gjorde för någon vecka sedan enligt tidningsreferat ett uttalande där han medgav att man i finansdepartementet räknat på det Larsson-Edinska förslaget, dvs. vad utfallet skulle bli i skattesänkningar med olika procentuella höjningar av arbetsgivaravgiften. Det var därför jag skrev till finansministern och undrade om vi fick ta del av de beräkningarna. Hur skall vi annars kunna föra den debatt som finansministern har stimulerat oss till?

Till sist, herr talman, hur har man röstmajoritet? Om jag inte missuppfattade finansministern så måste det nu bli tillsammans med kommunisterna som man anser sig kunna förbereda ett förslag och vara säker på att få igenom det i riksdagen.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Vad det gäller herr Fälldin, så gav väl hans inlägg inte något annat besked än att han accepterar mina beräkningar om de överbud som är presenterade till årets riksdag och den budget som vi har successive behandlat. De slutar i fråga om cp, om jag räknar med kompensation till kommunerna, på 3 900 miljoner. Och då säger herr Fälldin: Ja, men stat och kommun är ju ändå samma kassa -- om man lägger mera hos kommunerna kan man lägga mindre hos staten, och lägger man mera hos kommunerna kan ju kommunerna spara och behöver inte ta ut så mycket av medborgarna.

En så världslos argumentering kan man föra inför en mycket, mycket osakkunnig publik men knappast inför riksdagen, som själv vet hur

Mandagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

kommunerna resonerar. De förbehåller sig rätten att själva bestämma om sina utgifter och sina inkomster, och det är alldeles orimligt att mena att man klarar sig undan denna våldsamma försvagning av finanspolitiken i dagens konjunkturperspektiv genom att säga att det här är ju tämligen egalt – statens och kommunernas finanser och utgifter och ekonomi är egentligen kommunicerande kärnl, det är två själar och en tanke. Naturligtvis är det inte så.

Till herr Helén vill jag säga att om han inbillar sig att den professor jag hänvisade till har gått och fått sin artikel godkänd i finansdepartementet – det framkom ju insinuant i herr Heléns inlägg – är det ingenting annat än en klar oförskämdhet mot vederbörande professor. Han har skrivit, som alla andra nationalekonomiska professorer, utifrån sina utgångspunkter. Herrarna brukar ju då och då citera nationalekonomiska professorer som talar emot finansministern, men jag har ändå aldrig kommit och kommer aldrig på den horribla idén att gå upp och offentligt säga att förmodligen har dessa professorer varit och frågat herr Helén, herr Bohman och herr Fälldin vad de skulle skriva, innan de skrev. Det här är självständiga personer – de gör sina reflexioner utifrån egna uppfattningar.

Sedan kommer herr Helén tillbaka till detta: Ja, men sysselsättningen minskade mellan 1965 och 1970. Jag säger att jag har inte haft tillfälle att se den där statistiken – jag är delvis överraskad av den, eftersom vi hade en immigration på ungefär 100 000 personer under de båda åren 1969 och 1970. Men vad jag tillåter mig att säga är att 1965 gick ungdomarna ut i arbetslivet när de var 16 år fyllda. Efter 1965 och fram till 1970 är det 85 000 fler ungdomar i själva utbildningsgången. Dessa ungdomar har inte stått till arbetsmarknadens förfogande, och de kan inte statistiskt avläsas i form av några redovisade arbetstimmar eller sysselsatta. Där ligger ju en väsentlig förklaring till den något överraskande uppgift som herr Helén ger oss.

Jag angriper naturligtvis inte tidningarna för att de skriver för mycket om arbetslösheten. Vad jag begär är att om man ger sig in på att kommentera arbetslösheten skall man göra det korrekt. Man skall inte bara låta medborgarna ha den uppfattningen att det står 30 000 unga människor utan möjligheter att få jobb när värnplikten är slut, eftersom det – detta år som alla år – visar sig att de mycket snabbt assimileras av arbetsmarknaden. Det blir naturligtvis inte samma dramatik i artikeln när man först talar om det, men det blir mera korrekt, och det var en sak som jag hade anledning att påpeka.

Herr talman! Jag är naturligtvis väldigt tacksam för alla de tips jag kan få av herr Helén om hur jag skall föra debatten gentemot de svenska väljarna för att där vinna största anslutning till mig och mitt parti. Jag är djupt tacksam för den verkligt människovänliga attityd som herr Helén lade i dagen, men jag har mindre respekt för hans funktion som magister. Jag tycker att de erfarenheter som herr Helén kan ha gjort om sin egen attraktionskraft på väljarna borde stämma ner honom litet, när han går omkring och talar om hur andra skall bete sig mot väljarna.

När herr Bohman sedan gör gällande att demokratin är i fara därför att det är majoriteten som regerar har han fått hela saken så pass om

bakfoten som man kan få. Trots alla omskrivningar som herr Bohman gjorde i sitt tal är demokratins innebörd helt enkelt den att det parti som har väljarna bakom sig leder de politiska besluten. Jag var så försiktig i mitt inlägg att jag sade, att det har det socialdemokratiska partiet gjort i fyra decennier, ibland ensamt, ibland i samarbete med andra partier, men varje gång har det varit en majoritet av väljarna bakom de beslutförande.

Vidare vet herr Bohman att det finns något som heter att bjuda med armbågen, och det var väl något av en sådan bjudning som låg bakom herr Bohmans tal, när han illustrerade att vi ju ändå i vissa materiella hänseenden har haft en ganska snabb och välgörande utveckling här i landet. Men, sade herr Bohman, det är ju en sekundär fråga. Det värsta är att människorna är olyckliga. De är otrygga. De lever i en tillvaro som är till ytterlighet beklagensvärd. De är vårdfall, kriminalfall, socialfall, olycksfall och alla de former av "fall" som herr Bohman räknade upp. Herr Bohman tog också chansen att här läsa in en del av sitt anförande till riksdagens protokoll. Det är ett intressant anförande. Jag har det här. Men det är inte så intressant att det förtjänar att läsas in i riksdagens handlingar till alla delar. Jag skall emellertid komplettera med litet till av vad herr Bohman sade.

Han fortsatte med att säga att det har gått snett. Avundsjukans och gruppemotståndningarnas konfrontationspolitik är den politik som regeringen och regeringspartiet för, och den måste brytas ner. Den enskilde medborgarens oberoende och självständighet minskar. Det är konstruktionerna som herr Bohman kommer fram till, trots telefon- och TV-apparaterna. Den enskilde medborgarens oberoende och självständighet minskar, statsmakten blir maktstat etc. — alltså sådant där bludder som vi hörde någon gång på 1950-talet, när högern hade sin högkonjunktur. Och herr Bohman fortsatte med att slå fast som det väsentliga att den nya otryggheten han talar om är en realitet för majoriteten av de svenska medborgarna, och det är — jag upprepar det, sade herr Bohman, för att verkligen pränta in det i sin entusiastiska lyssnarskara — i stor utsträckning en följd av den socialdemokratiska politiken.

Men vi ju har ju suttit här i riksdagen och gradvis förbättrat tryggheten för medborgarna. En folkpensionär svälter inte i dag. Jag har många gånger tidigare sagt att förr i tiden hade en folkpensionär två alternativ. Det ena var socknens fattigstuga — som gjorde skäl för namnet — och det andra var barnens barmhärtighet. Det är nu ett avslutat kapitel. Men det har ingenting med tryggheten att göra, som herr Bohman ser det. Att människor kan repareras på sjukhus, även om de inte har några pengar, har enligt herr Bohman ingenting med trygghet att göra. Att människor när de blir utslagna i en arbetsprocess kan få förtidspension eller bli omhändertagna av samhället i alla de beredskaps- och omskolningsarbeten som vi kommer att få fortsätta med har ingenting med trygghet att göra. Detta är ju att vända upp och ner på allting. Vi har suttit här i riksdagen i år och fattat beslut om arbetarnas inflytande i företagsstyrelser, vi har fattat beslut om arbetarnas möjligheter att med egna representanter skapa verklig trygghet för liv och lem på arbetsplatsen genom ett utbyggt arbetarskydd, och vi kommer att fatta beslut om arbetarnas rättssäkerhet i sin anställning. Det där har inget med trygghet

Mandagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att göra, säger herr Bohman: majoriteten av de svenska medborgarna lever i otrygghet. Ja, man kan göra svart till vitt och vitt till svart på många sätt, men det här slår allt vad jag tidigare bevitnat i den politiska debatten.

Jag vill till sist säga några ord till herr Werner i Tyresö. Jag gick av naturliga skäl förbi honom i mitt första inlägg - jag har svarat herr Hermansson på liknande inlägg så många gånger tidigare. Herr Werner talar vid sidan av den praktiska, politiska verkligheten. När han föreslår att man skall slopa momsens är han visserligen tillräckligt ärlig för att vilja skaffa pengar som kompenserar statskassan för inkomstbortfallet - han vill inte ha en svag finanspolitik eller ta risken av en alltför hard kredit- och penningpolitik. Han har alltså ett visst avancerat ekonomiskt tänkande, som den borgerliga oppositionens talesmän, i dag i varje fall, avstår från att tillämpa; jag tror inte de är i avsaknad av det, men det är inte opportunt att föra fram sådana tankegångar. Jag håller herr Werner räkning för detta, rent teoretiskt. Men herr Werner talar i en annan värld. Det är i dag inte politisk realism att tala om att sänka försvarskostnaderna med två miljarder. Herr Werner och hans partivänner här i riksdagen är ensamma om den bedömningen. Det går inte att skaffa pengar den vägen, och det går inte heller att skaffa pengar genom de förslag till skatteförstärkningar som herr Werner aktualiserar. Och då blir det mera en diskussion för galleriet. Jag har i dessa förslag icke funnit så mycket av reell underbyggnad i den politiska verklighet vi lever i att jag tyckte att det fanns någon anledning att ta upp dem punkt för punkt, dissekera dem och bemöta dem. Det är, herr Werner, den enkla förklaringen. Men jag ger som sagt gärna herr Werner ett erkännande för att han i varje fall i teorin håller sig mera på jorden i de ekonomiska frågorna än den borgerliga oppositionens representanter gör.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Sträng, jag har inte accepterat den där redovisningen. Jag har bara försökt redovisa några områden där det inte är något tvivel om att vi har krävt att samhället skall gå längre än regeringen vill göra.

Finansministern säger nu att jag har påstått att vare sig det gäller stat eller kommun, så gäller det samma kassa. Nej, det har jag inte sagt. Finansministern skriver själv i sin reviderade finansplan att kommunerna måste arbeta med en ökad upplåning och att det skall finnas utrymme för den upplåningen. Då säger jag att om vi får en bättre kommunal skatteutjämning, där alla får 100 procent av medelskattekraften, så minskas lånebehovet ute i kommunerna med en kvarts miljard, och då finns rimligtvis motsvarande utrymme för staten. Samhällsekonomiskt spelar det ingen roll, men jag tycker att det från skattebetalarnas och de små inkomsttagarnas synpunkt är bättre att återbetalningsskyldigheten för detta lån ligger hos staten. Detta går inte att förenkla på det sättet att jag skulle ha gjort gällande att det är samma kassa.

Finansministern använder sitt långa anförande och sin replik huvudsakligen till att kritisera oppositionen. Och naturligtvis har finansministern rätt att göra det. Men det är anmärkningsvärt att finans-

ministern inte hade några förslag, idéer, program eller skisser till hur finansministern och regeringen vill lösa problemen framöver att komma med; jag kunde i varje fall inte upptäcka några sådana. Finansministern förklarar och försvarar en hög arbetslöshet och försöker hävda att det är ekonomiskt lättsinne att vilja gå aktivare fram för att få bukt med denna arbetslöshet.

Finansministern förklarar också att man skall fortsätta med den traditionella arbetsmarknadspolitiken - den som går ut på att flytta folk. Mot detta står våra förslag: Sätt in alla krafter på ett förstahandsmål - 100 000 nya jobb! Sluta upp med att sätta i främsta rummet att flytta människor, sätt regionalpolitiken i främsta rummet!

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern är överraskad över siffrorna från folk- och bostadsräkningen. De är intressanta, och de motiverar väl att man tittar på dem. Det är ingen tillfällighet att utvecklingen började år 1965. Då började nämligen nyföretagandet, lönsamheten i företagen och självfinansieringsgraden att gå ned. Och det har gett utslag i form av färre nya jobb. Statistiken kommer som en bekräftelse. Och det avgörande är: regeringen kan inte efter detta längre använda påståendet om någon breddad sysselsättning som ursäkt för den höga arbetslösheten.

Herr talman! Herr Strängs replik till mig var så pass magsur att jag kan lämna den därhän. Vad jag har reagerat mot är den konsekventa skönmålningen, försöken att påstå att Kramforsmanifestet på grundläggande punkter skulle vara infriat. Jag bryr mig inte ett skvatt om hur väljarna reagerar i sig på herr Strängs sätt att välja argumenten. Det får ni själva finna ut när väljarna sagt sitt.

Men det avgörande är: för att debatten skall kunna bli meningsfull måste vi hålla oss till fakta om den höga arbetslösheten, om de stigande priserna, om de marginaleffekter som nu gör det nästan omöjligt för många barnfamiljer att höja sin inkomst. Försöker Ni att förneka dessa fakta, herr finansminister, ställer ni Er själv vid sidan av debatten och får själv ta konsekvenserna.

Finansministern visar ingen som helst förståelse, i någon del av sitt inlägg, för att vi behöver ett samhälle där de enskilda människorna själva skulle kunna påverka utvecklingen i högre grad också mellan valen. Människorna vänder sig till regeringen, sade finansministern i sitt långa inlägg. Många av dem - både företagare och enskilda - har ni snärjt in så i detaljregleringar och detaljbestämmelser att de, för att söka komma ur dem och även de negativa konsekvenserna av dem, tvingas vända sig till er. Men det grundläggande är att alla de människor som tror på ett mer liberalt samhälle, där man kan få satsa på att göra det bästa av sig själv, inte kommer till sin rätt i det samhälle som ni har åstadkommit. Det är därför ni också kommer att finna att de reagerar mot detta för ett friare samhälle, byggt på stimulanser.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick i morse, strax före debatten, finansdepartementets granskning av våra alternativ - en tjock lunta. Ingen kan väl

Måndagen den
4 juni 1973

-----
*Den ekonomiska
politiken m. m.*

begära att jag skall ha hunnit läsa igenom den före den här debatten, men så mycket kan jag ändå konstatera – i likhet med herr Helén -- att finansdepartementet har räknat med kostnader för sådana saker som vi bara begärt utredning om och dessutom räknat fel på alla möjliga olika punkter.

Vi har t. ex. föreslagit en anslagsökning på 15 000 kronor för information om mellanfolkligt samarbete. Vad blev det hos finansministern? Jo, 15 miljoner kronor. Visst brukar ni röra er med stora tal, men att förvandla 15 000 kronor till 15 miljoner är litet för snabb inflation, tycker jag. Likaså har man inte tagit upp en besparing på 135 miljoner kronor för vissa verk och man har höjt ett belopp från 20 miljoner kronor till 35 miljoner. En professor i pedagogik som skall tillsättas till den 1 juli nästa år räknar man med i budgeten. Och man räknar bort ett par hundra miljoner kronor på bostadssektorn.

Hade det inte varit bättre, herr finansminister, om -- efter det ambitiösa arbete som utförts i finansdepartementet -- finansdepartementets folk hade träffat företrädare för våra kanslier och satt sig ned och gått igenom materialet och klarat upp en stor del av frågorna? Då hade vi kanske fått fram några restposter, som kunde ha varit intressanta att debattera, i stället för en tjock lunta med en mängd fel.

Sedan vill jag ta upp frågan om Jönköping igen. Finansministern sade: Demokratin är i fara, säger herr Bohman, om majoriteten regerar. Det har jag aldrig sagt. Jag har sagt att det skapar problem för demokratin om ett och samma parti sitter vid regeringsmakten alltför länge. Jag trodde verkligen att finansministern själv begrep att det skapar problem för demokratin, om ett och samma parti sitter och regerar alltför länge. Vilken majoritet är det för resten som finansministern talar om? Jag hade ingen aning om att socialdemokraterna i dag har majoritet. Ni har majoritet *med kommunisterna* -- är det detta som ni anser vara den majoritet som skall bestämma i landet? En majoritet av socialdemokrater och kommunister har finansministern annars inte brukat syssla med.

Mitt tal om konfrontationspolitik är bara "bludder", säger herr Sträng. Ja, jag är klart medveten om att det är bara "bludder" för finansministern, som sitter där uppe i sitt elfenbenstorn. Men det är det inte för de många enskilda människorna ute i landet. Gå ut och fråga dem! De människorna upplever, mitt i all den välfärd som jag ingalunda bestrider att den finns och som vi alla känner till, den otrygghet som jag har tillåtit mig att tala om. Jag har rätt att tala om den nya otryggheten lika väl som finansministern och hans folk, framför allt statsministern, talar om de många brister i samhället som man skall bota. Precis med samma rätt kan jag tala om den nya otrygghet som jag *vet* är en realitet för många människor.

Det kanske visar sig när valresultatet räknas ihop att det är en majoritet av människorna som upplever den nya otryggheten i dagens Sverige som en realitet -- och som en så påtaglig realitet, att den påverkat deras röstande. Vi får väl se.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När herr Bohman försöker räkna bort våra röster här i riksdagen vill jag bara påminna honom om att det har funnits ett och

annat tillfälle när även ni har varit angelägna om att få våra 17 röster också.

Vi är ensamman, säger herr Sträng, att vilja sänka militärutgifterna för att kunna ta bort momsens på mat. Ja, som parti i riksdagen är vi möjligen ensamman, men att det finns en mycket stark opinion utanför det här huset mot de höga militärutgifterna kan väl ändå inte ens herr Sträng vara okunnig om.

När vi har föreslagit att momsens skall tas bort på mat har vi också föreslagit inkomstförstärkningar på närmare 5 miljarder kronor att tas in på annat sätt. Vi har föreslagit en höjning av förmögenhetsskatten, av arvs- och gåvoskatten, bolagsskatten osv. — jag behöver inte räkna upp mera, eftersom det är känt av alla som har läst våra motioner tidigare.

Men förslagen har gemensamt avvisats av regeringen och de borgerliga partierna. Vi har den uppfattningen att grunden för de borgerliga partiernas framgång har lagts av en alltför borgerligt betonad politik från regeringen. Samtidigt som storföretagens vinster har varit goda och kapitalexporten rekordhög har regeringen undfägnat storföretagen med skattelättnader, subventioner och gåvor. Siffrorna är svåra att skatta exakt, men att det rör sig om miljardbelopp varje år under 1970-talet är helt klart. Det är naturligtvis ingenting att förundras över att många väljare förvillas och har svårt att se skillnaden mellan regeringens politik och en del av den s. k. borgerliga oppositionens politik.

Gåvopolitiken gentemot företagen, som har varit synnerligen generös, har ju inte kunnat minska arbetslösheten. Kapitalägarna ser trots allt i första hand till sin egen profitutveckling. Gåvor kan möjligen få dem att tidigare lägga en investering som de annars skulle ha gjort vid ett senare tillfälle, men gåvorna ökar inte sysselsättningen på sikt och häver inte heller monopoliseringen och andra orsaker till den kris som vi har upplevt.

Till sist några ord till centern, som har gått ut med målsättningen 100 000 nya jobb. Det är märkligt att centern inte har dragit några slutsatser av den nuvarande gåvopolitikens misslyckande - herr Fälldin vill tvärtom vara med om att öka gåvorna till det privata näringslivet för att detta snällt och vänligt skall infria centerns löfte om 100 000 nya jobb. Någon annan linje att ge bolagen bidrag och synnerligen förmånliga lån och sedan hoppas på att det leder till nya jobb har inte centern.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Herr Fälldin menar att man inte kan räkna centerpartiets överbud när det gäller bidragen över den kommunala skatteutjämnningen till de fattiga kommunerna som något egentligt överbud. Han försöker förklara det med att då minskar ju lånebehovet, och i sista hand skulle det således vara neutralt.

Nu försäkrar jag herr Fälldin att kommunerna sannerligen inte har kunnat tillfredsställa sitt lånebehov under de senare åren, inte ens när vi har haft en lågkonjunktur. De kommer att få ännu större svårigheter att tillfredsställa det lånebehovet, om jag ser det här konjunkturperspektivet i traditionell mening med allt starkare anspråk på lånemarknaden från andra håll. Skatteutjämningsbidragen går till de fattigaste och sämst

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ställda kommunerna. De har så mycket ogjort på grund av brist på pengar, att de kommer att försöka städa undan litet av detta, och sedan har de kvar sina anspråk på att få låna på kapitalmarknaden, det försäkrar jag herr Fälldin. Därför är detta en nettoutgift som alla andra nettoutgifter inte bara för statskassan utan för den samlade och totala ekonomin.

Sedan det där slagordet "100 000 nya jobb". Herr Fälldin har frisknat till litet nu; förut skulle det vara en ny man på varje arbetsplats. Jag har tidigare försökt göra klart för honom att det är ett omöjligt anspråk. Nu har han korrigerat sig själv och vill räkna alla jobben på en gång, och då skall det alltså vara 100 000 nya jobb.

I dag är 62 000 anmälda på arbetsförmedlingarna som står till arbetsmarknadens förfogande. En del andra är sysselsatta med beredskapsarbeten, en del är under omskolning. Men de måste ju omskolas först, och frågan är om beredskapsarbetarna utan vidare kan flyttas från de orter där beredskapsarbeten pågår till de orter där man söker folk. Jag är medveten om alla de svårigheter som ligger i detta.

Vi har 45 000–47 000 obesatta platser. Man kan teoretiskt säga sig att skillnaden mellan de arbetslösa och de obesatta platserna i dag ligger på 15 000–17 000. Allt talar för att den här skillnaden kommer att minska – jag är rätt övertygad om att kurvorna kommer att skära varandra om vi lugnar oss ett par månader.

Är det då alldeles riktigt att säga att vi skall ha fram 100 000 nya jobb, om vi inte har tillräckligt med arbetslösa på förmedlingarna för att besätta de jobb som redan är obesatta? Är det inte farligt att slänga ur sig dessa lösa påståenden när verkligheten kanske bjuder till en helt annan försiktighet. – Detta säger jag i all välmening till herr Fälldin för att han inte skall försätta sig i en besvärlig situation.

Jag återkommer till herr Helén och hans statistik. Han talar om statistiken för åren 1965–1970. Under 1969 och 1970 hade vi en uppenbar brist på arbetskraft här i landet. Vi hade anmälda obesatta platser till ett antal som var tre gånger större än antalet på arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa som förklarar sig beredda att ta ett arbete. I en sådan situation är det för mig rätt främmande att föra den debatt som herr Helén för utifrån denna statistiska redovisning.

Däremot kan det kanske ligga något annorlunda till om man ser på vad som har hänt mellan 1970 och 1972. Där har vi ingenting annat att hålla oss till än AKU-undersökningarna, som redovisar en ökad sysselsättning under den tidsperioden. Anledningen är helt enkelt att vi i vår ambitiösa arbetsmarknadspolitik, i kvinnans anspråk på att ha rätt att få arbete, har fått ett utbud på arbetssökande som vi inte hade 1970.

Människorna vänder sig till regeringen, tillät jag mig att säga, när de har behov av stöd och hjälp. Detta är ett faktum. De gör det ibland direkt, ibland genom sina politiska ombud. Oppositionspartiernas hela överbudslista är ett uttryck för att de får kontakt med folk som på ett eller annat sätt vänder sig till den centrala statsmakten för att få sina intressen tillgodosedda. Det går aldrig att komma bort från denna utveckling, hur mycket man än talar i andra tonarter.

Herr Bohman är inte i harmoni med den ofrånkomliga utveckling som

vi upplever när han försöker att i något slags nostalgi komma tillbaka till det gamla samhället, där var och en trampade omkring på sin ort och tyckte att var och en skulle sköta sig själv. Det gamla agrarsamhället, det gamla samhället med familjen som den naturliga samlingspunkten där man föddes, växte upp, levde och dog finns inte i dagens moderna samhälle. Det vore mycket bättre att herr Bohman lärde sig att förstå det relativt snabbt, för då skulle han komma i bättre överensstämmelse med den utveckling vi har att räkna med.

Jag bemötte inte fru vice talmannen i mitt förra inlägg. Det är möjligt att jag kommer att göra det senare. Jag har lagt märke till att hon är anmäld på talarlistan.

Talet om att Sträng under alla år lappar på skattetäcket har vi hört allesammans intill leda. Nu begär oppositionen att man skall rycka ut vissa saker ur en samlad skattebedömning och anmäla dem till skattekommittén, som med förtur skulle behandla dessa delar så att de snabbt kommer på riksdagens bord. Det innebär att systemet med lappar på täcket inte bara skulle inskränka sig till finansministerns aktivitet, utan det skulle också spridas ut till skattekommitténs aktivitet.

Allra sist vill jag säga att när finansministern kom till riksdagen – icke med 1972 års reform men med 1970 års reform, det är ju den som kritiseras mest – med sitt s. k. lapptäcke kröp både centerparti och folkparti snällt under det där lapptäcket och tyckte det var så pass varmt och skönt att man kunde till äventyrs trivas t. o. m. ihop med finansministern under det. Den ende som anmälde reservation vid den stora skatteomläggningen var herr Bohman, och det har han påpekat i dag. Men de andra oppositionspartierna slök den helt och fullt och tyckte att det var det bästa som för ögonblicket kunde göras. Att vi sedan fick en kommunal skatteutveckling som desavuerade mycket av våra förhoppningar har jag berört tidigare och behöver inte upprepa.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Inledningsvis ett par reflexioner i anslutning till finansministerns raljerande om de stigande företagsvinsterna. Det bör väl ändå i upplysningens intresse vara riktigt att säga att de resultat som presenteras ter sig alldeles särskilt gynnsamma, därför att man jämför dem med tidigare svaga år. Inte minst för finansministern borde det vara klokt att säga detta. I annat fall kanske det vattnas alltför mycket i munnen på herr Werner i Tyresö, och det kan vara till besvär inte minst för finansministern.

Redovisningen var heller inte särskilt lyckad såsom inlägg i den politiska debatten. Den var mera ett bevis på att trots en socialdemokratisk politik här hemma slår en internationell högkonjunktur igenom i landet och mindre ett bevis på en förträfflig politik från regeringens sida.

Den diskussion som pågått länge har som utgångspunkt finansutskottets betänkande nr 29, där redovisning sker av utskottsbehandlingen av den reviderade finansplan som förelagts riksdagen 1973. Utskottsmajoriteten redovisar i betänkandet sin syn på den ekonomiska politiken liksom på konjunkturutvecklingen. Bedömningen gäller situationen både i nuet och på längre sikt, det senare i anknytning till den aktuella framskriv-

Mandagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

ningen av 1970 års långtidsutredning.

Till detta betänkande, där majoriteten består av utskottets socialdemokratiska ledamöter, har fogats en reservation som är gemensam för centerns, folkpartiets och moderata samlingspartiets ledamöter, vari dessa partiers syn på politiken redovisas. I sammanhanget har förutom till propositionen knutna motioner även vissa fristående motioner behandlats.

De i propositionen redovisade förändringarna i budgetutfallet för budgetåret 1972/73 liksom de nya beräkningarna för budgetåret 1973/74 är relativt små och föranleder egentligen inga kommentarer. De torde i allt väsentligt också vara en följd av konjunkturförändringar. Däremot finns det anledning att granska vad utskottsmajoriteten, som i allt väsentligt följer propositionen, skriver om den ekonomiska politiken och konjunkturutvecklingen.

Den yttre ram som omgärdar den ekonomiska redovisningen är annorlunda nu än de närmast föregående åren. Den uppåtgående konjunktur som finansministern hoppats på och länge sett bakom hörnet har tydligen kommit. Exporten, som ju är en säker mätare, har ökat starkt, framför allt under de senaste månaderna. Prisutvecklingen har också varit gynnsam på de traditionella exportvarugrupperna.

Ändå torde åtskilliga balansrubbnings kvarstå i svensk ekonomi. Sysselsättningen är alltjämt otillfredsställande. Prisstegringstakten har ökat starkt också under den passerade lågkonjunkturen och torde bli än mer oroande under det kommande året. Det partiella prisstopp som införts fördöljer inte detta fakta. Snarare är väl beslutet i sig ett bevis på spänningarna i ekonomin. Flertalet enskilda och familjer torde uppleva sin situation så, att utrymmet för egen konsumtion och livsföring krympt trots löneförhöjning och trots allt vad som sagts om förra årets skatteomläggning. Företagsamheten och framför allt nyföretagandet ligger på en alldeles för låg nivå. Framför allt gäller detta inom den mindre företagssektorn, som regeringen länge helt tappat intresset för.

Vad som framför allt bör noteras är, att trots de bättre konjunkturer, trots de ökade ordergångarna och trots de bättre priserna, så ligger arbetslösheten på en hög och från föregående år praktiskt taget oförändrad nivå. Detta trots att antalet i beredskapsarbete sysselsatta ökat, liksom också antalet personer i arbetsmarknadsutbildning, i arkivarbete eller i annan skyddad sysselsättning.

Det här anförda ger anledning till frågeställningen, om den förda politiken ligger rätt och naturligtvis också vad som är möjligt att göra för att komma till rätta med problemen. I den reservation som föreligger har vi på grundval av en center- och folkpartimotion begärt en utredning om hur full sysselsättning skall kunna upprätthållas på sikt. Jag vill påtala angelägenheten av en dylik utredning liksom att densamma grundläggande tar itu också med företagandet, som är en integrerad del av hela problemkomplexet.

Vi har åtskilliga gånger här i riksdagen under senare år diskuterat konjunkturstimulerande åtgärder, deras inriktning och omfattning — allt från utgångspunkten att skapa meningsfullt jobb till människorna. Det har varit i en tid då vi upplevt kombinationseffekter av en internationell

lågkonjunktur och en socialdemokratisk politik, och de effekterna, som gått hårt ut över stora grupper av medborgare, är inte lätta att komma till rätta med. Resultatet av denna kombination har blivit hög arbetslöshet, prisstegringar, höjt skattetryck och en sjunkande eller stagnerande produktion. I det läget har vi från oppositionens sida velat gå längre beträffande konjunkturstimulerande åtgärder, och framför allt har vi velat rikta dem så att den varu- och serviceproducerande sektorn skulle komma i gång och ge ökad sysselsättning. Jag tror att man efteråt med fog kan hävda att vad som den gången från regeringens sida betraktades som överbud hade varit välbehövligen åtgärder, som gjort god verkan i den långt utdragna konjunktursvackan.

Vi diskuterar nu utifrån en annan ekonomisk bakgrund, men åtskilliga problem tycks dröja kvar. Arbetslösheten är, som jag tidigare sagt, alltför hög trots det relativt stora arbetsmarknadspolitiska pådraget. Situationen måste ju vara långt ifrån tillfredsställande för en regering som säger sig föra en politik för full sysselsättning och som därtill oavbrutet haft regeringsansvaret i över 40 år. Skattetrycket är högt, vilket lett till att i ett besvärligt sysselsättningsläge också den offentliga sektorn måst vara återhållsam. Detta framför allt efter herr Strängs diktat till kommunerna föregående år.

Situationen är i och för sig inte förvånande. Den bör inte kännas överraskande. Den är resultatet av en socialdemokratisk politik under en lång följd av år där företagsamheten — framför allt den mindre — fått släppa terräng för en svällande offentlig sektor. Om den politiken är medveten lämnar jag därhän, men den har varit konsekvent. Det yttersta beviset för socialdemokraternas vanföreställning beträffande den offentliga sektorn och dess förmåga att lösa sysselsättningsproblemen var när man 1971 gjorde den till löneledande, till yttermera visso också i en begynnande lågkonjunktur. Från centerns sida har vi åtskilliga gånger varnat för en dylik utveckling, men dessa varningar har förklingat ohörda.

I den situation där vi således befinner oss hade man anledning förvänta att utskottet nu skulle ha angripit problemen från den utgångspunkten att här gäller det att stimulera fram en ökad nyetablering av företagande och som en följd därav ökad sysselsättning och produktion. Det borde ju konjunkturmässigt ligga väl till. Med lämpliga åtgärder skulle också i de sysselsättningsvaga regionerna finnas bättre förutsättningar än tidigare för utveckling av näringslivet där.

Så är emellertid inte förhållandet. Den socialdemokratiska majoriteten talar liksom finansministern i stället om ökad yrkesmässig och geografisk rörlighet. I en tid när åtgärder med framgång skulle kunna sättas in för att tillföra sysselsättningsvaga områden ny verksamhet, då anser utskottsmajoriteten att åtgärder bör sättas in för att flytta ännu fler människor bort — bort från redan uttunnade områden till koncentrerade.

Men det allvarligaste av allt är socialdemokraternas hängivenhet åt tanken att på sikt och i stort är det i huvudsak den offentliga sektorn som skall klara såväl sysselsättning som välfärdsutveckling i landet. Jag citerar ur utskottsbetänkandet: "Även utskottet anser att en huvudförutsättning för såväl en balanserad välfärdsutveckling som för full sysselsättning i vårt land är att en kraftig ökning av antalet sysselsatta inom

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

området för främst offentliga tjänster kan realiseras.”

I och för sig är denna bekännelse inte överraskande, eftersom hela den socialdemokratiska politiken under år som gått är en verifikation för det synsättet. Långtidsutredningen, som nu rullats fram till 1977, ger också belägg för en utveckling där expansionen i huvudsak ligger på den offentliga sektorn. Den förutses öka med 40 000 arbetstillfällen per år eller med 25 procent under perioden 1972–1977, medan den varuproducerande sektorn avsevärt minskar. Den offentliga sektorn har därmed med 991 000 anställda passerat industrigruppen, som då sysselsätter 970 000 människor.

Naturligtvis är det utomordentligt betydelsefullt med prognoser för framtiden. Vi kan inte undvara sådana. Men det farligaste av allt är att bli slav under dem. I långa stycken är de dock framskrivningar av en utveckling som redan den är diskutabel och vars verkan det finns ännu större anledning att diskutera i tidens förlängning. Ifrån denna utgångspunkt inte minst är motionskraven på förbättrad långtidsplanering värda att beakta.

Vi hade för någon månad sedan en debatt i riksdagen där socialdemokraternas representant inte bara ådagalade sin och sitt partis resignation inför möjligheten till expansion i den varuproducerande sektorn, utan t. o. m. negligerade behovet härav, samtidigt som han talade sig varm för en utökad offentlig sektor. Behovstillfredsställelsen på varuområdet var, enligt vederbörande, så stor att nyttan av en ökning tvärtom kunde ifrågasättas.

Jag vill från denna utgångspunkt ställa några frågor till utskottets socialdemokratiska talesmän:

1. Hur ser man i tidens förlängning på utvecklingen offentlig sektor kontra näringslivet? Är det ingenting som oroar socialdemokraterna därvidlag?

2. Kan socialdemokraterna anvisa något annat sätt att klara exempelvis ökat internationellt biståndsåtagande, ökat intresse för utlandsresor och semestervistelse utomlands, vilket kanske blir varje människas krav och önskemål, ja, jag skulle också vilja säga rättighet, i framtiden, än ökad export av varor?

3. Har man från socialdemokratiskt håll beaktat, att inte minst den förebyggande energikrisen men också knappheten på andra råvaror, som vi hittills exploaterat till underpris, kan ställa oss inför helt andra kostnadsrelationer, där vår import blir dyrare och kräver en större varuexport om vi skall kunna hålla en oförändrad standard?

4. Låt mig slutligen ställa ytterligare en fråga, eller kanske riktigare sagt göra en reflexion, detta i anslutning till den senaste uppfinnningen för att gömma skatten, sedan den nu blivit så hög att man inte vågar redovisa den öppet, nämligen arbetsgivaravgiften. Varifrån kommer nettot på en höjd arbetsgivaravgift om inte från den verksamhet som ligger utanför den offentliga sektorn? Och har ni beaktat hur ändringen i proportionerna mellan de olika sektorerna kommer att förändra förhållandet?

Vad här sagts får inte tolkas så att det inte inom den offentliga sektorn utförs utomordentligt viktiga arbetsuppgifter. Jag vill för undvikande av missförstånd poängtera detta. Jag är också så stor realist

att jag tror att de arbetsuppgifterna kommer att öka. Men därifrån och till att däri se en lösning av sysselsättningsproblemen eller en möjlighet till höjning av levnadsstandarden är ett steg så långt att där måste vi från centern anmäla en avvikande mening.

Vi har från centern framfört dessa synpunkter motionsledes i år liksom tidigare. Vi har gjort det i form av krav på rationell översyn av den offentliga sektorn, detta inte minst därför att här inte finns några konkurrensfaktorer att räkna med. Vi har gjort det också i form av krav på stimulans- och utvecklingsbefrämjande åtgärder för näringslivet. Vi har valt båda dessa framgångsvägar därför att kombinationseffekten härav måste ge de bästa förutsättningarna för en standardstegring för medborgarna. Det krymper inte basen utan det breddar den.

Åtgärder av det här slaget har en alldeles speciell aktualitet i nuet, dels därför att här föreligger åtskilligt av inte minst underlåtenhetsynder i politiken som bör rättas till, dels därför att i en konjunkturuppgång bör det vara lättare att rätta till vad som är fel och att komma på rätt spår.

I den första reservationen vid utskottets betänkande har vi genom att yrka bifall till motionsledes ställda krav lagt förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken, som överensstämmer med de linjer jag här skisserat. Vi har däri beaktat det förändrade konjunkturläget, den högkonjunktur som förhoppningsvis kommer att förstärkas och den beredskap som detta kan föranleda. Men vi har också beaktat dess ojämna utfall med hänsyn till olika verksamhetsområden samt skilda regioner. Av den anledningen har vi föreslagit åtgärder inom områden där arbetslösheten förmodligen blir kvardröjande. Vi har också starkt understrukit de regionalpolitiska insatsernas betydelse i det konjunkturläge som förväntas. Vi har också beaktat svårigheten för ungdomen att komma in på arbetsmarknaden och föreslagit höjda bidrag för att underlätta dess inträde.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till reservationen 1.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Vid behandling av frågor som rör den ekonomiska politiken har vi under de senaste åren redovisat uppfattningar, som i många avseenden ställt oss i opposition mot regeringens bedömningar och handlande. Vi har anvisat andra vägar för att uppnå en för vårt land gynnsammare utveckling under de svåra förhållanden som varit en följd av såväl yttre inverkan som regeringens misslyckade politik. Men regeringen har i ringa grad lyssnat på vår kritik och avvisat våra olika förslag. Därför får regeringen och socialdemokraterna finna sig i att bära ansvaret för misslyckanden med sysselsättning, priser och skatter.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att folkpartiet, centerpartiet och moderata samlingspartiet under de senaste åren kunnat förenas i en gemensam grundsyn i finansutskottet när det gäller den ekonomiska politiken. Även i vår finns en gemensam reservation vid det nu avgivna betänkandet nr 29. Jag finner detta både naturligt och glädjande. Det är naturligt därför att vi i våra ekonomiska bedömningar utgår från i stort sett samma värderingsmönster i vad gäller den ekonomiska politikens huvudmål. Det är glädjande därför att vi på detta sätt konkret kan visa

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att eventuella partiskiljande åsikter i skilda frågor får träda tillbaka inför ett gemensamt alternativ till den socialdemokratiska ekonomiska politiken. I de viktiga och centrala ekonomiska frågorna om sysselsättningspolitiken, prisstabiliteten, den regionala balansen osv. är den demokratiska oppositionen helt överens.

Finansutskottet och reservanterna behandlar de ekonomiska frågorna på både kort och på lång sikt. Jag vill i mitt anförande försöka följa denna uppdelning. Det skulle i dagens situation finnas anledning att ägna det långsiktiga perspektivet det största intresset. Det betydande material som nu förelagts oss genom långtidsutredningens nya betänkande kom så helt nyligen att mera ingående studium och analysering med naturlighet ger anledning till debatter vid senare tidpunkt än i dag, men i vissa delar måste vi väl redan nu känna varandra på pulsen.

Jag vill nu närmast ta upp några frågeställningar på kort sikt. Det är lätt att hålla med om att vårt konjunkturläge förbättrats. Det är inget tvivel om det. Men det är minsann ingen klarblå molnfri himmel. Ovädtersmoln från ruskperioden ligger kvar på väderkartan i form av en envis hög arbetslöshet. Och nya mörka hotfulla moln tornar upp sig i form av snabba prishöjningar och snabb inflation. Jag återkommer till detta.

Det är mot den bakgrunden som vi har krävt ett knippe åtgärder på relativt kort sikt:

Fortsatta arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder inriktade mot sysselsättningssvårigheterna för bl. a. byggnadssektorn, tjänstemännen, ungdomen och kvinnorna.

Ett aktivt bekämpande av inflationen.

Åtgärder inom beskattningen som tar hänsyn till löntagarnas och de enskilda hushållens aktuella situation.

Stimulans av det enskilda sparandet.

Kraftfulla åtgärder för att främja den regionala balansen.

Inom alla dessa områden redovisar vi i reservationen anslutning till motionsvis framställda förslag.

Med anledning av vad utskottsmajoriteten anført vill jag sätta några frågetecken. Först då beträffande finanspolitiken. Det ger ett nästan komiskt intryck när ni säger att finanspolitiken har stöttat upp konjunktoren och hänvisar till en tabell i RNB. Är det inte alldeles fel? Läs tabellen en gång till och ni skall finna att den offentliga sektorn närmast haft motsatt effekt, dvs. minskad efterfrågan. Och hur är det egentligen med finanspolitiken? Rörlig finanspolitik innebär att man kan höja och sänka skatter och utgifter alltefter konjunkturläge m. m. Ni minns väl att vi – folkpartiet, centern och moderaterna – gemensamt föreslog temporärt sänkt mervärdeskatt hösten 1971? Det var ni emot. Varför det? Varför vill ni alltid bara höja skatter och avgifter? Varför vill ni aldrig pröva att sänka? Läs vad långtidsutredningen säger på s. 87 i sitt betänkande SOU 1973:21:

”Att med variationer av indirekta skatter, avbetalningsvillkor etc. påverka kostnader och därmed valet av tidpunkt för inköpen kan möjligen vara mer framkomligt. Förändringarna i skattesatsen måste dock i ett sådant fall säkerligen göras ganska stora och vidare borde de i första

hand riktas mot konsumtionskapitalvaror.”

Det är precis vad vi föreslog då: en kraftig generell efterfrågestimulans i ett läge där arbetslösheten ökade snabbt bl. a. till följd av för svag efterfrågan på vår hemmamarknad.

Vad är det som får er socialdemokrater att tala om rörlig finanspolitik men bara i en riktning? Varför vill ni bara höja skatter och avgifter? Svara på det, herr Ekström -- annars riskerar ni socialdemokrater att tappa all trovärdighet i skattefrågan, och den behöver ni särskilt väl i dessa dagar.

Sysselsättningsproblemen har vi fortfarande kvar, och de är allvarliga. Visserligen visar de vanligaste AMS- och SCB-rapporterna på förbättringar, men det har ändå -- totalt sett -- inte inträffat så värst mycket 1973 jämfört med t. ex. läget för ett år sedan. Jag har sett det som en viktig politisk uppgift att i reservationen påminna om de stora och allvarliga sysselsättningsproblem som vi har här i landet. I reservationen 1 finns en tabell som visar sysselsättningsituationen i landet -- den står att läsa på s. 37 i finansutskottets betänkande -- men man kanske håller mig räkning om jag inte rabblar upp alla siffror.

Antalet öppet arbetslösa enligt SCB är fortfarande över 100 000 människor. Motsvarande antal för år 1970 var mer än 40 000 lägre.

Det allvarligaste är att man knappast kan förutse någon större total sysselsättningsökning i Sverige vare sig på kort eller på lång sikt och att vissa kategorier -- byggnadsarbetare, kvinnor, ungdom och tjänstemän -- tenderar att få ökade svårigheter trots konjunkturförbättringen.

När ni nu säger nej till våra förslag -- vad vill ni göra i stället för att åtminstone på kort sikt förbättra sysselsättningsläget? Konjunkturförbättringen löser ju ingalunda sysselsättningsproblemen av sig själv. Om socialdemokraterna menar allvar med talet om full sysselsättning, så har majoriteten i finansutskottet lyckats gömma det bragelöftet.

Jag vill i det sammanhanget betona vad vi i vår reservation anförut angående regional utjämning men får av tidsskäl hänvisa till vår skrivning på s. 38 i betänkandet.

Det andra stora och allvarliga problemet är den snabba inflationen.

Under lågkonjunktur och arbetslöshetsperioder brukar prisökningarna vara låga. Men under perioden 1970--1972 steg priserna med 21,6 procent, dvs. ca 7 procent per år. Vad blir det 1973? Ja, knappast som finansministern tror. Över 7 procent torde vi dess värre få räkna med. Ser vi enbart på livsmedel, så finner vi att dessa har stigit med över 25 procent från mars 1970 till mars 1973.

Snabba prisstegringar måste bekämpas -- eller hur, herr Ekström? -- Det är ju ett gammalt socialdemokratiskt löfte. Både herr Ekström och jag vet att inflationen är något av det mest ojämlika som finns. Låt mig anföra vissa speciella synpunkter härpå:

Inflationen drabbar hårdast de sämst ställda.

Inflationen urholkar förmåner, t. ex. barnbidragen.

Den drabbar småspararna men gynnar dem som lånar.

Inflationen smyghöjer skatterna. Herr Sträng sägs tjäna uppåt en miljard extra i skatt under ett bra inflationsår utan att riksdagen beslutar om nya skatter.

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Inflationen föder kompensationskrav som pressar upp företagens kostnader och försämrar vår internationella konkurrenskraft. Därmed blir inflationen ett hot mot sysselsättningen i många branscher.

Att priser stiger snabbt är givetvis inte enbart regeringens fel - men den har en stor del av ansvaret för utvecklingen och jag beklagar att utskottsmajoriteten avvisar vårt förslag till åtgärder.

Jag övergår nu till problemen på längre sikt. Utan tvivel är också här sysselsättningen den viktigaste uppgiften för den ekonomiska politiken.

Läget beskrivs i en tabell på s. 55 i den senaste långtidsutredningen. Av denna tabell framgår att sysselsättningen minskar med ca 2 procent 1972-1977 inom varu- och kraftproduktionen. Även industrin visar på minskad sysselsättning. Industrins andel av den totala sysselsättningen har varit minskande även under 1960-talet. Från 1970 till 1971 minskade industrisysselsättningen med ca 25 000 personer.

Enligt långtidsutredningen sker ökning av sysselsättningen inom tjänstesektorn och framför allt inom den offentliga sektorn. Man har beräknat att ökningstakten kan bli ca 40 000 nya jobb inom denna sektor eller ca 200 000 under perioden 1972-1977. Det kan ha sitt intresse att veta att av dessa 200 000 nya jobb skulle kommunerna svara för merparten eller ca 150 000 under perioden. Finansministern har beräknat att den offentliga sektorns andel av det totala antalet sysselsatta ökar från ca 20 procent 1972 - en femtedel - till ca 25 procent 1977, dvs. en fjärdedel.

Kalkyler är alltid kalkyler, och osäkerheten i dessa siffror är stor. Men tendensen i svensk ekonomi torde vara klar: Sysselsättningen inom tillverkningssektorerna minskar medan den ökar inom tjänste- och servicesektorerna - särskilt de offentliga tjänsterna, dvs. stat, kommun och landsting. En rad frågor måste här ställas:

Vill vi ha denna utveckling?

Är det något som bara sker utan att vi kan göra någonting åt utvecklingen?

På vilka sätt är vi bundna till en internationell utveckling?

Vad kan vi göra själva? Har vi resurser att möta denna utveckling?

Det är här jag tycker att det är intressant att få några kommentarer från socialdemokraterna. Ni skriver i finansutskottets betänkande. "Även utskottet anser att en huvudförutsättning för såväl en balanserad välfärdsutveckling som för full sysselsättning i vårt land är att en kraftig ökning av antalet sysselsatta inom området för främst offentliga tjänster kan realiseras."

Ni menar alltså att den offentliga sektorn skall öka sin efterfrågan med 40 000 nya tjänster per år - en viljeyttring alltså. Eller menar ni kanske att det blir så här mer eller mindre automatiskt? Har ni redan accepterat att svensk industri, svenskt jordbruk, svenskt skogsbruk kommer att minska sin arbetskraftsefterfrågan så kraftigt och så snabbt? Ni menar kanske rent av att det är bra att så sker? Ja, vad menar ni egentligen?

Om ni menar att vi genom politiska beslut skall låta den offentliga sektorn expandera så snabbt och så kraftigt, så måste ni väl också ha funderat på varifrån resurserna till detta skall komma. Vilka skall betala dessa 40 000 nya tjänster varje år? Hur skall det gå till? Hittills har det

fått ske genom ökade skatter och/eller avgifter. Har ni hittat någon ny inkomstkälla för stat och kommun?

Jag tror för min del inte att utvecklingen blir som ni här skriver.

För det första vet jag att varje ny offentlig tjänst måste betalas av någon. Detta sätter effektivt in vissa bromsmekanismer som jag tror är nyttiga.

För det andra tror jag inte att svenskt näringsliv kommer att sänka sitt arbetskraftsbehov så snabbt och så mycket som utredningen antar – detta givetvis om det förs en sysselsättningsinriktad aktiv näringspolitik. Exportindustrin kommer att söka nya marknader. Och nya produkter och nya företagsbildningar kommer fram som ökar arbetskrafts-efterfrågan.

Jag tror att ni socialdemokrater har kastat yxan i sjön för tidigt. Om ni inte trasslar till näringspolitiken mer än ni redan gjort, om ni tar avstånd från socialiseringssvärmarna, om ni tänker er för nästa gång ni ämnar klämma till företagen med nya pålagor – ja, då vågar många satsa på framtiden igen och då blir det nya, riktiga jobb.

Eller vill ni inte låta den privata konsumtionen få expandera? Den har ju varit låg ganska länge nu. Är det bättre att staten ökar sin konsumtion i stället?

Jag vill också lägga till: Jag tror att det kan bli nödvändigt med en ökad offentlig konsumtion och att fler blir sysselsatta inom vårddyrkena, inom skola och undervisning m. m. Men skall detta vara möjligt måste vi ha något som skapar de nödvändiga resurserna. Därför blir min slutsats: Både för att öka sysselsättningen och för att skapa de nödvändiga resurserna i en måttlig ökning av den offentliga sektorn behövs ett starkt och expanderande näringsliv.

Mot denna bakgrund är det självklart att jag yrkar bifall till kravet att tillsätta en sysselsättningsutredning i enlighet med center-folkpartimotionen, som stöds av moderata samlingspartiet.

Jag vill i övrigt hänvisa till vad vi anfört om vikten av en långsiktig planering, om investeringarna, bytesbalansen, skattepolitiken, alternativa konjunkturprognoser m. m. men hinner inte i detalj gå in på dessa betydelsefulla områden.

Herr talman! Avslutningsvis måste jag anföra några synpunkter i anslutning till den del av vår reservation som berör postverkets framställning om rätt att till nästföljande budgetår balansera över den del av postverkets överskott för budgetåren 1972/73 och 1973/74 som inte erfordras för att inleverera skälig avkastning på statskapitalet. Reservationen avges i anslutning till yrkanden i motionerna 1989 och 1998, väckta av representanter för folkpartiet, centerpartiet, moderata samlingspartiet och vänsterpartiet kommunisterna.

Finansutskottets socialdemokratiska majoritet menar att det inte går för sig att bifalla postverkets framställning om att balansera dessa överskottsmedel därför att man måste behandla alla affärsverk lika och lösa frågan om resultatutjämningsfonder för alla affärsverken på en och samma gång.

Detta är ett resonemang som utan vidare kan rubriceras som de obotfärdigas förhinder.

Mandagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

Man bortser helt från att det är en unik situation som nu har uppkommit för postverket genom att framför allt verksamheten under budgetåret 1972/73 beräknas ge ett exceptionellt stort överskott – ca 110 miljoner kronor – utöver normalt beräknad avkastning på 16,4 miljoner kronor. Om hela detta överskottsbelopp skall inlevereras till staten innebär det ju ett orimligt överuttag. Det skulle motsvara en förräntning av det i postverket investerade kapitalet på hela 82 procent.

Det har intresserat mig att ta reda på hur stor förräntning som postens båda systemverk televerket och vattenfallsverket gett under de senaste 20 åren för att se om det förekommit att något av dessa verk vid något tillfälle inlevererat ett överskott av den extraordinära storlek som finansministern nu vill lägga beslag på från postverkets sida. Men långt därifrån. Såvitt jag kunnat finna stannade den högsta avkastning som televerket gett under dessa 20 år vid 9,1 procent. Det var budgetåret 1971/72, och motsvarande siffra för Vattenfalls del är 8 procent, som uppnåddes budgetåret 1953/54.

Att kräva postverket på en över 80-procentig avkastning är ju liktydigt med att på nytt använda postavgifterna som ett beskattningsmedel. Postmedlen framtogs karaktären av bevillning genom grundlagsändring som antogs av 1969 års riksdag. Även dessförinnan har regeringens och riksdagens linje varit – i varje fall i modern tid – att undvika att utnyttja postavgifterna i beskattningssyfte.

Som ledamot i den år 1956 tillsatta postutredningen har jag haft tillfälle att sätta mig in i postverkets ekonomi – bl. a. i allt som gäller postavgifterna och inleveransen av överskottsmedel. I de handlingar från postutredningen som belyste statsmakternas inställning till postavgifterna i det förflutna finns ett uttalande hämtat ur statsverkspropositionen till 1941 års riksdag, som förtjänar att citeras här i dag. Dåvarande finansministern Ernst Wigforss gjorde där följande uttalande: "Med hänsyn särskilt till postens stora betydelse för handeln och den allmänna samfärdseln är det icke lämpligt att utnyttja statens monopolställning på det området i beskattningssyfte."

Men en finansminister lever ju som bekant inte alltid som han lär. Året därpå – 1942 – tog regeringen initiativet till en portohöjning som inte var motiverad av postverkets behov. Men det skall till Wigforss' heder anföras att han därvid klart deklarerade att portohöjningen enligt hans mening "ej bort ifrågasättas, därest normala förhållanden varit rådande". Och förhållandena var ju vid det tillfället – under ofredens år – minst sagt onormala och rikets finanser utomordentligt hårt pressade.

I dagens läge, då postmedlens karaktär av bevillning har upphört, är det inte bara "icke lämpligt", som finansminister Wigforss uttryckte saken, utan direkt felaktigt och i strid mot riksdagens beslut att utnyttja postavgifterna som beskattningsinstrument. Vad utskottsmajoriteten gör är att blunda för de faktiska förhållandena.

Frågan är i själva verket mycket enkel. Vill man medverka till att vi får oförändrade postavgifter ett par år framåt, till gagn för allmänheten, handeln och industrin och för att ge postverket arbetsro för fortsatt effektivisering och tillväxt i verksamheten efter de senaste årens köpmotstånd och trafikbortfall på grund av två kraftiga, tätt på varandra

Måndagen den
4 juni 1973*Den ekonomiska
politiken m. m.*

följande portohöjningar? Eller vill man utsätta allmänheten och även postverket för de uppenbart negativa verkningarna av en ny portohöjning under nästa år? Som postverket påtalat är risken då stor för att postverket blir ett företag på nedgång, med alla de problem för postservicens upprätthållande och inte minst för personalens trygghet som då följer i släptåg – säkert som ett brev på posten.

Finansutskottets reserver vill inte medverka till en negativ utveckling för postverket och postservicen här i landet utan tvärtom skapa förutsättningar för en positiv utveckling och yrkar därför bifall till de föreliggande motionerna och att riksdagen beslutar ge postverket rätt att balansera över den del av överskottet för budgetåret 1972/73 respektive budgetåret 1973/74, som inte erfordras för att inleverera avkastning inklusive ränta på statsverkslån, till nästföljande budgetår.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid finansutskottets betänkande fogade reservationen 1 rörande utskottets hemställan under punkterna 1, 2, 3 a–f och h.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Efter en konjunktur nedgång kommer det förr eller senare en uppgång. I detta fall kommer den senare. Den kommer senare än den borde ha gjort. Den kommer senare än vad finansministern har försökt intala sig och svenska folket att den skulle göra. Och vad beträffar sysselsättningen har den inte kommit alls ännu. Den uppgång vi för närvarande kan inregistrera i produktionen beror för övrigt på att man i utlandet har så pass goda tider att man därför köper mera svenska varor; det är därför som vi får ett produktionsstöd här i landet. Någoting som däremot haft en rejäl uppgång är priserna.

De ekonomiska svårigheter som vi har befunnit oss i under ett antal år och fortfarande befinner oss i kan betecknas som ganska onödiga. Vi har här i Sverige så goda förutsättningar att dessa påfrestningar i mycket hög grad måste anses ha uppstått på grund av en avig ekonomisk politik. En allvarlig sida av denna politik är att nyföretagandet hämmats. Vi hade för någon vecka sedan en debatt här i riksdagen om det sviktande nyföretagandet. Det stod då klart att industriministern och de som har ansvaret för den ekonomiska politiken står handfallna inför det mycket oroande problemet, att det vill synas som om nyföretagandet befann sig på upphällningen. Man vill knappast erkänna problemets existens. Och ändå är detta ett mycket allvarligt problem.

Professor Ramström i Umeå, som sysslat en hel del med dessa frågor, har t.ex. talat om "den sviktande 'företagarandan' – viljan till etableringar, nya satsningar och systematisk planering – kanske det viktigaste hotet mot det svenska näringslivets utveckling". Detta är socialdemokraterna på det hela taget inte benägna att erkänna som en svårighet. Det är möjligt att herr Ekström kan ge litet bättre inblick i hur vi skall hantera denna svårighet. Socialdemokraterna talar i stället nästan som om det gällde att lägga band på nyföretagandet, som om vi hade ett stort överskott på nyföretagande och som om detta vore en stor svårighet vi hade här i landet. I själva verket har vi ett underskott.

Om man vill få en inblick i de ekonomiska och politiska besvärlig-

heterna när det gäller nyföretagande skall man läsa ett av de senaste numren av Byggnadsarbetaren. I den debatt jag förde med statsrådet Johansson för någon tid sedan gjorde jag två citat ur denna tidning, men eftersom industriministern inte hade någon rimlig kommentar att göra till citaten, vill jag gärna upprepa dem. Jag hoppas att herr Ekström, som jag har stor respekt för och som är ordförande i finansutskottet, kan ge några synpunkter på det motsägelsefulla i socialdemokratisk politik när det gäller företagande, nyföretagande och därigenom sysselsättning och utveckling.

På s. 5 i tidningen Byggnadsarbetaren heter det: "En sanering bland de favoriter företagare av skilda kategorier har är inte bara en rättvisefråga — den skulle också genom sina psykologiska effekter underlätta utjämningssträvandena inom hela löntagarkollektivet." Och så uttrycker man sig ofta. Det är den typen av resonemang som får oss att tro att socialdemokraterna har uppfattningen att en av de verkliga svårigheterna i svensk ekonomi är att vi har för mycket företagande. Men på s. 10 i samma tidning får man en något annan bild. Där varnar tidningen på det allvarligaste de omisstänksamma för att starta något eget företag och bli företagare, för då går man förlustig en hel del favoriter. Låt mig läsa upp den listan för att ställa den i motsats till den tanke som presenterades på s. 5 i tidningen. Om man startar ett eget företag, heter det, förlorar man "semesterersättning, övertidsersättning, uppsägningslön, reseersättning etc. AFA:s grupplivförsäkring gäller inte. AGB — avgångsbidrag — kan inte erhållas. Ingen ersättning från A-kassan vid arbetslöshet, ATP endast efter egen avgift. Ingen pension vid 65 års ålder från SPP — den nya pensionsförsäkringen. Ingen påbyggnad till pensionen efter 67 år. Ingen kostnadsfri hälsokontroll genom Bygghälsan. Byggnadsförsäkring gäller inte. Ingen möjlighet till skadestånd vid olycksfall. Högre avgift till allmänna sjukförsäkringen. Ingen ersättning från den nya avtalssjukförsäkringen AGS. Ingen ersättning från yrkesskadeförsäkringen. Byggnadsansvarsförsäkring gäller inte. Fordringar för utfört arbete är oskyddade vid beställarens konkurs. Risk för stora skadestånd vid felaktigt utfört arbete."

Det är en imponerande lista, och den är helt riktig. Detta är alltså vad som händer om man skulle vilja satsa på ett eget företag och på de viset bidra till utvecklingen och skapa sysselsättningstillfällen. Det är alltså inte att undra på att det sviktande nyföretagandet har kommit att bli ett mycket allvarligt inslag i svensk ekonomi. Nyföretagandet är inget självändamål, herr Ekström. Nyföretagandet behövs för att lösa de långsiktiga problem som vi har i landet. Att det sviktar förklarar de svagheter som diskuteras i det utskottsbetänkande vi har till utgångspunkt för vår debatt.

Skall man råda bot på arbetslösheten och inte bara dölja den genom olika beredskapsarbeten och annat i AMS:s regi gäller det att skapa förutsättningar för näringslivet att utvecklas. Det har både herr Kristiansson i Harplinge och herr Löfgren starkt understrukit i sina anföranden, och jag ber också att få göra det. Jag tror inte att det går att så ensidigt som socialdemokraterna gör satsa på att det offentliga skall anställa fler och fler människor — 40 000 nyanställda per år. Det går inte, precis som

tidigare talare har sagt. På något sätt måste nämligen dessa tjänster betalas med skatter, och skatterna är för närvarande mycket höga. Den partiledardebatt som förts tidigare i dag har också i hög grad kretsat just runt de svårigheter som är förknippade därmed. Därför tror jag att det kommer att visa sig att den satsning som ni lättvindigt försöker inrikta er på genom att utvidga den offentliga sektorn kommer att visa sig vara en återvändsgränd. När jag säger det innebär det inte att jag menar att människor som är anställda inom det offentliga skulle göra något dåligt jobb. Tvärtom! Jag menar inte heller att de tjänster som där åstadkoms inte skulle behövas. De kan vara bra ur olika synpunkter, men kvar står ändå det ofrånkomliga faktum att man måste finna pengar till att över huvud taget betala dessa människor.

Herr talman! När man tillämpar detta betraktelsesätt är det mycket spännande att se på vilket sätt socialdemokraterna vill backa upp sin egen tolkning av hur vi skall blicka in i framtiden: att vi skall anställa så mycket fler människor i offentlig tjänst och acceptera att sysselsättningen på industrisidan går ned. Socialdemokraterna hänvisar till långtidsutredningens beräkningar, och det låter oerhört förtroendeingivande att ha den mycket tjocka utredningen till stöd – i den har mycket duktigt folk sammanställt olika beräkningar inför framtiden – men jag har ändå undrat över hur de ekonomer som arbetat med långtidsutredningen kan lösa det problem som herr Kristiansson i Harplinge, herr Löfgren och jag har påtalat: hur man skall betala det hela.

Man får läsa den här skriften ganska ordentligt för att över huvud taget hitta något svar på den frågan. När man kommer fram till s. 370 finner man något slags budgetberäkning. Det är några mycket intressanta sidor därefter som ägnas åt detta spörsmål. Speciellt intressant är den tabell, herr Ekström, som finns på s. 373. Den är intressant därför att man av den, tillsammans med texten i övrigt, kan utläsa att lönesumman i fortsättningen beräknas öka med 7–8 procent under en treårsperiod. Vidare står det att statsinkomsterna skall öka med knappt 10 procent. Statsinkomsterna skall alltså öka snabbare än lönerna, men skillnaden är inte särskilt stor.

Ser man sedan på tabellen på s. 373, finner man att statsinkomsterna visserligen skall öka med ungefär de 10 procent som jag har angivit, men med hur mycket skall den direkta inkomstskatten öka? Jo, den skall enligt de här beräkningarna öka med 16,2 procent. Det är mycket det, herr talman! Det är mycket med tanke på att den direkta inkomstskatten varje år under de närmast föregående åren har stigit med drygt 11 procent. Jag påminner om att det i partiledardebatten för en stund sedan förekom mycket diskussion – även av finansministern – om den typ av svårigheter som har skapats på grund av den mycket snabba ökningen i den direkta inkomstskatten. Och nu sitter ni här i lugn och ro och räknar med att på något sätt kunna lösa problemet med sysselsättning och samhällsekonomi genom att under nästa femårsperiod öka den direkta skatten med mer än 16 procent – en ytterst anmärkningsvärd stegring av den hittillsvarande ökningstakten i de direkta skatterna.

Ni har det politiska ansvaret. Ni kan icke komma tillbaka och säga att några ekonomer i långtidsutredningen har suttit och räknat på detta,

Mandagen den
4 juni 1973

-----
*Den ekonomiska
politiken m. m.*

eftersom ni måste studera vilka förutsättningar de har använt vid sina beräkningar. Då märker man, herr talman, att de bara har räknat med vad skattesatserna är för närvarande. Vad innebär det för framtiden? Den slutsats jag drar av detta är att när de räknar på detta sätt påvisar de det orimliga i de nuvarande skattesatserna – detta har understrukits tidigare i dag. De visar inte alls det som ni tror att ni kan påstå, nämligen att här finns ett penningunderlag för att betala alla de 40 000 offentliganställda som ni vill skall tillkomma varje år.

Inte ett enda ord finns i ert utskottsbetänkande om dessa ting. Jag finner det verkligen graverande att ni inte själva ställer denna fråga.

Om lönerna under en femårsperiod skulle öka med säg 7 eller 8 procent, skulle det innebära en total löneökning – däri är da inflation och annat inräknat; det är alltså inte en reallöneökning – med knappt 50 procent. Men den direkta totala inkomstskatten som skulle tas ut under femårsperioden skulle öka med 110 procent. Detta är helt orimligt, herr Ekström! Det kan visas också på ett annat sätt. Om man använder de förutsättningar som ligger bakom de beräkningar jag angett här kan man finna följande, sett från vanliga inkomsttagares belägenhet om fem år.

Hushållens totala inkomster för 1972 uppgick till 130 miljarder kronor och de totala skattebetalningar som hushållen gjorde var 50 miljarder – jag har rundat av siffrorna litet. Efter skatt var det kvar exakt 83 miljarder kronor för hushållen. Men hur kommer det att bli om fem år med de beräkningar som ni stöder hela er ekonomiska politik på?

Om vi räknar precis som ni har gjort och med exakt de förutsättningar som legat till grund för långtidsutredningen, finner vi att i reell köpkraft skulle hushållen vid slutet av femårsperioden ha 5 miljarder kronor mindre att röra sig med än de har i dag – trots de stora löneökningarna på 7 procent om året som jag har räknat med skulle de alltså få 5 miljarder kronor mindre.

Jag har konsulterat en och annan av dem som har varit direkt engagerade i att göra långtidsutredningen, herr Ekström. Jag kan inte påstå att jag har haft nog lång tid för att göra konsultationerna tillräckligt genomgripande, men när jag talade med vederbörande förelöll det som om de icke hade uppmärksammat vad jag nu försöker påpeka för herr Ekström. Jag anklagar inte dem – de har klart redovisat sitt beräknings-sätt. Men att ni som har det politiska ansvaret inte sätter er in i konsekvenserna av att gå till väga på detta sätt finner jag anmärkningsvärt och oroande.

Alternativet är att skapa arbetstillfällen också på andra håll för att det över huvud taget skall vara möjligt att ge underlag för det offentliga att på sikt handha de uppgifter som det skall handha. Därför återkommer jag till frågan om nyföretagandet. Att det har sviktat är ingen dålig förklaring på att vi har en påtaglig ungdomsarbetslöshet. Nya företag anställer i genomsnitt yngre arbetskraft. Det förklarar också kvinnornas svårigheter på arbetsmarknaden, eftersom nya företag anställer först och främst den nya arbetskraft som kommer ut på arbetsmarknaden. Att nyföretagandet sviktat förklarar alltså rätt mycket av svårigheterna för dessa grupper av arbetstagare.

Hur har vi då fått arbetslösheten för de äldre? Jo, den har vi fått

därför att det är en kraftig ökning i nedläggningen av företag. Det är inte bara så att nyföretagandet sviktar, utan en hel del existerande företag har också klappat ihop. I företag som vacklar på gränsen till att gå i kvav blir arbetskraften äldre och äldre – det nyanställs inte, de som kan skaffa sig nya jobb gör det, och när företaget slutligen går omkull är det mest äldre arbetskraft kvar. Dessa äldre människor blir då arbetslösa och har svårt att göra sig gällande på nytt. Man talar mycket om de utstötta äldre på arbetsmarknaden. Men i sin analys skall man inte glömma att vad som först och främst stöts ut är ett antal företag och med dem äldre arbetskraft som får svårt att komma tillbaka i arbetslivet.

För närvarande har vi också en ökande arbetslöshet för tjänstemän. För att råda bot på den arbetslösheten – och det är väldigt viktigt att observera de svårigheter som tjänstemännen har – räcker det inte med allmänna åtgärder för att få i gång hjulen i näringslivet. Det fordras satsningar på att förbättra arbetsförmedlingen för tjänstemän, utbildningsverksamhet inom företagen, mera av personalpolitisk långtidsplanering samt en mera yrkesanpassad och rätt dimensionerad grundutbildning. Socialdemokraterna har varit ointresserade, vågar jag säga, av tjänstemännens belägenhet, och det är allvarligt.

För att få någon rätsida på svensk ekonomi och på de enskilda människornas ekonomi behövs det en annan skattepolitik – det tror jag att mina resonemang med utgångspunkt i långtidsutredningen har visat. Det behövs skattesänkning.

När man talar om skattesänkning är det viktigt att göra skillnad mellan skatteinkomster och skattesatser. För att klargöra den skillnaden kan man resonera på följande sätt.

Låt oss tänka oss att en kommun som Örebro – det är inget dåligt exempel, eftersom Örebro har väldigt hög skattesatser – skulle öka skattesatsen till 35 kronor. Då är det sannolikt att man skulle få så skral ekonomisk utveckling i Örebro att det skulle bli mindre inkomster för kommunkassan och för de enskilda människorna i Örebro.

Det är detta som är återvändsgrunden i socialdemokratisk skattepolitik för närvarande. Man har drivit upp skattesatserna så, att den ekonomiska utvecklingen faktiskt har blivit sämre än den hade behövt bli. Man har på det sättet motverkat syftet med skatter. För syftet med skatter är ju att man skall ha pengar för att lösa gemensamma svårigheter. Men om man driver upp skattesatserna för högt, är det sannolikt att man får mindre pengar att klara sig med än man annars skulle ha. När vi framhåller detta brukar ni säga: Jaså, då måste talet om att det skall löna sig att arbeta betyda att ni menar att folk inte arbetar tillräckligt för närvarande.

Om vi återvänder till nyföretagandet, finner jag detta vara ett ganska svagt motargument. Om det skattemässigt sett är en så pressad situation, är det klart att många som kanske går och bär på goda idéer inte bryr sig om att försöka förverkliga dessa, eftersom de säger till sig själva: Varför skall man ta alla risker, när ersättningen är så dålig? Det är ett exempel på att utvecklingen försämras, när det inte lönar sig att arbeta. Jag tror också, fru talman, att den brist som för närvarande finns på högt utbildad arbetskraft också beror på den nuvarande skattepolitiken. Man frågar sig varför man skall ta på sig besväret med lång utbildning, om det ändå inte

blir någon ekonomisk ersättning för det hela. I de vanliga inkomstlägena innebär inte en löneökning att man får någon ekonomisk förbättring, för de samlade verkningarna av er skattepolitik visar sig i höga marginalskatter, avtrappade bostadstillägg och annat.

Det finns mycket som är bra i den svenska ekonomin och därför skall vi, även om vi nu har anledning att tala om det som är vrångt, för balansens skull påpeka också det som är bra. Vår valutareserv är t. ex. stor. Detta beror dock till en del på att vi i mycket hög grad har lånat i utlandet, men det beror också på att importen har ökat långsammare än exporten. Men när valutareserven ökat på det viset, beror det i hög grad på att man inte klarat sysselsättningen i landet. Därför har folks möjlighet att köpa utländska varor kanske varit lägre än den borde ha varit.

Ett problem är de stigande priserna. Avslutningsvis skall jag säga, att jag tycker att regeringen tar för lätt på inflationen. Man har själv bidragit till prisstegringarna genom att lägga på indirekta skatter och man rycker på axlarna åt inflationen i detta utskottsbetänkande. Man nöjer sig med att konstatera att prisstegringarna i Sverige varit låga i förhållande till andra länders. Men, fru talman, detta är en ganska dålig tröst. Om vi ser längre tillbaka än enbart det senaste året har Sverige kännetecknats av en hög inflationstakt jämfört med andra länder. Detta har gällt under hela efterkrigstiden. I den mån det i Sverige relativt sett inte varit lika illa ställt under det senaste året beror det på att vi här haft en mycket hög arbetslöshet, vilket man inte haft på annat håll.

Vad kan man göra för att rätta till priserna? En viktig sak är att se till att det finns pengar hos dem som har möjlighet att rationalisera och bygga ut företagen. Om det blir möjlighet till detta, kan man klara högre löner utan att behöva höja priserna. För det andra krävs en skattesänkning, så att man undviker de kostnadshöjande krav på kompensation för skatten, som för närvarande reses på en rad håll. För det tredje skall man lita mera på konkurrens och i mindre utsträckning på olika selektiva ingrepp och regleringar som socialdemokraterna försöker med.

Här skulle jag vilja påminna om att föreställningen att man genom ett prisstopp skulle kunna komma någon vart inte är någon speciellt god idé. Ändå undrar jag om herr Ekström skulle vilja begagna detta tillfälle för att upplysa om huruvida socialdemokraterna för att låtsas vara handlingskraftiga inför valdagen kommer att klämma till med någon sorts försök till utvidgat prisstopp under sommaren. Det vore spännande att få höra vad herr Ekström har att säga.

Tidigare i dag hörde vi herr Sträng säga att vi inte kan värja oss för inflationen utomlands. Det är en idé som socialdemokraterna försöker framföra. Nåväl, de prisökningar som skedde förra året berodde till en försvinnande liten del på att importvarorna steg i pris. Bara en halv procent av prisuppgången berodde på detta. När det gäller regleringsekonomi och prisstopp för att försöka råda bot på inflationsproblemen är det alltid mycket intressant att återvända till bostadspolitiken, där vi har haft prisstopp och prisreglering under hela efterkrigstiden. Ändå har vi haft en snabbare hyresstegring än som skett på andra håll inom ekonomin. Det skulle i själva verket ha varit så snabba stegringar i

Måndagen den
4 juni 1973*Den ekonomiska
politiken m. m.*

kostnader för hyresgästerna, att det på bostadsmarknaden skulle ha blivit ett totalt sammanbrott, om man inte med hjälp av skattepengar hade kunnat skyla över de oroande verkningarna av regleringsekonomi på bostadssidan. Skattepengar till detta har kunnat anskaffas endast genom att man har varit mindre regleringspig på andra håll av ekonomin.

Vi kan på bostadssidan se att det funnits tre huvudmål: låga hyror, god bostadsmiljö och god planering. Men, fru talman, det är lätt att ställa upp sådana mål och tro att man genom reglering och offentlig planering skall uppnå dem. Men hyrorerna blev högre än de behövt vara, bostadsmiljön lämnar mycket övrigt att önska och är inte anpassad till vad människorna vill ha utan snarare till vad bostadsbyråkraterna vill ha. Också den goda planeringen har uteblivit, vilket bekräftas av att det är en av de viktigaste anledningarna till att vi för närvarande har sysselsättningsvärigheter: arbetslösheten på byggsidan är hög.

Fru talman! Mot bakgrund av dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 vid finansutskottets betänkande nr 29.

Fru andre vice talmannen, som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr EKSTRÖM (s):

Fru talman! Herr Fälldin upplyste i sitt första anförande i dag att det under dagens lopp skulle offentliggöras någon form av program från de tre borgerliga partierna. Jag lyssnade med uppmärksamhet på detta därför att reservationen 1, som de borgerliga partierna fogat till finansutskottets betänkande nr 29, sannerligen inte ger mycket om hur man ser från deras håll på framtiden.

Nu har jag den redovisningen i min hand. Den är daterad den 4 juni 1973, men jag finner till min överraskning att den inte heller ger någon vägledning. Man har varit försiktig nog att säga att det inte är de borgerliga partiernas *förslag*, utan man talar om gemensamma *ställningstaganden*. Det är intressant, därför att på många punkter gäller det sådana förslag som regeringen och socialdemokratien har framlagt och som man nu säger att man haft gemensamma ställningstaganden till.

Jag skall inte trötta med att räkna upp allt som här framförs, men man talar om att det är nödvändigt att ge goda arbetsförutsättningar för framför allt de många mindre och medelstora företagen och de många enskilda individer som bär på goda produktidéer. Ja, det är vad vi har beslutat här i kammaren tidigare, att det överskott som Investeringsbanken har åstadkommit skall gå till just en sådan fond.

Man talar här om att kreditåstramningen inte får utformas så att den förhindrar starkt angelägen utbyggnad inom de mindre företagen. Ja, det har vi också betonat från socialdemokratiskt håll. Vi vill inte ha en sådan kreditpolitik som kännetecknade den förra högkonjunkturen.

Man säger att löntagarnas rätt till medbestämmande i arbetslivet måste tryggas. Ja, men det har vi ju fått ta ställning till här i kammaren efter en proposition från regeringen.

Man talar om åtgärder till stöd för bättre arbetsmiljöer liksom

lagskydd för obefogad uppsägning. Ja, men det är också sådant som kommer i en proposition.

Man talar om att allmänhetens sparande skall stimuleras. Även på den punkten har vi ju fattat beslut.

Det var någonting helt annat än vad jag hade väntat. Jag trodde möjligen att man hade upptäckt att reservationen var sådan att man måste komma med någonting nytt nu. Därav blev intet!

Jag har tidigare i ekonomiska debatter, fru talman, kommenterat den dubbelhet som uppenbaras när det blir dags att i riksdagen ta ställning till den ekonomiska politiken. Först har vi skilda motioner, mittenpartierna för sig, moderaterna för sig. Därefter kommer en gemensam reservation som på flera viktiga punkter undviker att ta ställning. Till slut här i debatterna återuppstår och förstärks de ursprungliga profilerna. Ingen kan väl ta miste på att debatten har kännetecknats av ett sådant ställningstagande hittills.

Den här gången är, som jag sade, den borgerliga reservationen mer än vanligt oklar. Finns det någon huvudlinje, är det moderatmotionens tankegångar som återspeglas. Detta är inget påhitt av mig. Handelstidningens politiska kommentator hade för en tid sedan en intressant analys av de borgerliga partimotioner vi nu behandlar. Han skrev bl. a.: Mittenpartiernas främsta åtgärd för att höja sysselsättningen är ett förslag att tillsätta en parlamentarisk sysselsättningsutredning. Moderaterna är helt ensamma om ett speciellt förslag i sammanhanget. De anser nämligen att en begränsning av den offentliga sektorns tillväxt är ett krav för ökad sysselsättning. Enligt avstämningen av 1970 års långtidsutredning är annars den offentliga sektorn och servicenäringarna de enda som väntas öka sysselsättningen den närmaste femårsperioden.

Om alltså Handelstidningens kommentator var förvånad över moderaternas recept för att öka sysselsättningen, är han väl inte mindre förvånad nu när centerpartiet och folkpartiet helt ställt sig bakom denna analys av samhällsutvecklingen och de långsiktiga vägarna att förändra bilden. Jag är, fru talman, mycket förvånad.

Utskottsmajoriteten har påpekat hur felaktig den grunduppfattning är som framträder i den moderata partimotionen, nämligen att den offentliga sektorn främst är att betrakta som någonting som minskar utrymmet för produktion och resursskapande investeringar. Den offentliga sektorns ökade andel av våra totala resurser är det som orsakar svårigheterna – att det är moderaternas teori, det visste vi förut, men att centern med alla sina ökade krav på vidgade insatser från det allmänna sida, och även folkpartiet som för inte länge sedan bekymrade sig om värdköer och vårdproblem, nu svalt dessa åsikter är häpnadsväckande. Men så är det! Reserverna ställer sig eniga bakom huvuddragen i moderaternas partimotion. I reservationen har vi fått svart på vitt på just detta.

När partiledarna började den här debatten fanns givetvis även den här gången ”de förlorade åren” med. Det är ju alltid tacksamt att hitta på en slogan och sedan nöta in den i alla sammanhang. Jag vet inte hur många gånger vi har fått höra talas om de s. k. förlorade åren i svensk ekonomi 1971–1972. Det finns kanske anledning att nu tränga bakom de här

fraserna. Jag har gjort det tidigare, men jag måste, fru talman, göra det även i dag.

När vi i januari-februari 1971 här i riksdagen tog ställning till inriktningen av den ekonomiska politiken, rådde fullständig enighet om en stram finanspolitik. Den som fortfarande tvivlar kan läsa finansutskottets skrivning och reservationen i betänkandet nr 1 år 1971, det allra första betänkande som finansutskottet avlämnat till enkammarriksdagen. Huvudtemat var att efter överslaget i konjunkturen 1970 bringa bytesbalansen i jämvikt. Sedan inträffade ting som alla efterklokhetens apostlar självklart inser men som ingen förutsåg vid den tidpunkten, nämligen det enormt kraftiga omslaget i lagren, konsumenternas fördubblade sparande under inverkan av det komplicerade läget på arbetsmarknaden samt kommunernas oväntat snabba minskning av sina investeringar. När dessa förhållanden gradvis blev uppenbara vidtogs en rad åtgärder med början våren 1971 för att stödja investeringsverksamheten och konsumtionen för de grupper som bäst behövde stöd.

Jag förstår inte riktigt herr Kristiansson i Harplinge, när han säger att socialdemokratin har tappat intresset för företagsamheten här i landet. Men, herr Kristiansson, vad som har vidtagits under denna lågkonjunktur visar väl klart vårt intresse för företagsamheten. Vi vet att i den blandekonomi som vi har i vårt land är företagen grunden för en fortsatt ekonomisk utveckling. Något tappat intresse har det sannerligen inte varit fråga om. Redan under våren och sommaren 1971 vidtogs åtgärder från regeringens sida som innebar en indirekt ökning av efterfrågan på ungefär 5 miljarder. De förslag som man lade från regeringens sida på hösten 1971 innebar ytterligare en ökad efterfrågan på ungefär 2 miljarder kronor. Det tyder sannerligen inte på tappat intresse för företagsamheten.

De paket som senare på hösten presenterades av de olika partierna bedömdes av ekonomiska experter som i huvudsak likvärdiga i fråga om stimulerande effekt. Att vi sålunda inte kunde utnyttja det tillgängliga utrymmet framför allt för konsumtion 1971 är uppenbart, men vilka åtgärder skulle ha skapat ett annat läge? Sådana åtgärder är inte lätta att peka på ens nu, i efterhand. En sak skall vi inte glömma: kapaciteten inom industrin och på andra områden byggdes ut under 1971, delvis som följd av statsmakternas stimulanspolitik. Det hade vi till godo 1972, och vi har det till godo i år, då produktionen stiger mer än den aktuella tillväxten av produktionskapaciteten egentligen medger.

Vi fick i finansutskottet en intressant föredragning beträffande dessa problem av Bengt Pettersson från konjunkturinstitutet. Han konstaterade att det tillgängliga utrymmet för produktionsökning inte togs i anspråk 1971 men väl under 1972. Då var, om man utgår från långtidsutredarnas bedömningar av produktivitetstillväxten, den möjliga BNP-tillväxten 1,3 procent. Högre var den inte på grund av arbetstidsförkortningen, men den faktiska tillväxten blev 2,2 procent, dvs. tillväxten blev större än det årets resurstillväxt medgav. Vi tog alltså igen en del av det gap som uppstått under 1971. Något underlag för att kalla 1972 för ett förlorat år finns alltså inte, snarare tvärtom.

Är det befogat att tala om förlorat eller förlorade år? Vad det är fråga

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

om är väl i stort att vi så att säga har fortsatt att bygga på vårt hus. Alla delarna har gjorts inflyttningsklara, om jag får tala i bildspråk. Kapaciteten har byggts ut, men inflyttningen har blivit försenad. Snart är hela den här byggnaden klar att tas i anspråk. Vad som har förlorats är ett visst utnyttjande med början 1971. De fulla konsumtionsmöjligheterna togs inte ut, men några långsiktiga förluster är det inte fråga om. Sluta upp att tala om förlorade år! Det är direkt felaktigt att hävda att vi t. ex. skulle ha förlorat långsiktigt reformutrymme. Det har vi inte gjort.

Får jag sedan, fru talman, ta upp några mera principiella ting i finansutskottets betänkande nr 29. Jag vill beklaga att en så förhållandevis kort tid har stått till utskottets förfogande för dessa viktiga frågor. Det är inte bara de ekonomiska utsikterna under 1973 och första hälften av 1974 som är av intresse, utan också den framlagda långtidsbudgeten och avstämningen av långtidsutredningarna skall gås igenom och behandlas.

Med all respekt för äktenskapslagstiftningen och många andra ärenden som tagit en stor del av kammarens tid i anspråk måste jag säga, att frågan väl ändå är om man inte borde ha litet längre tid för behandling av dessa vitala ekonomiska problem. Vi har sagt att det kan finnas anledning att återkomma till flera långsiktiga aspekter på ekonomin än dem vi nu hunnit med. Jag tycker att avstämningarna av långtidsutredningarna och framskrivningen av sådana borde vara ett ärende, som kunde behandlas separat utan att knytas till kompletteringspropositionen.

Vi befinner oss i vårsessionens slutskede, och riksdagen har haft mycket att arbeta med. En rad viktiga frågor har pockat på intresse, vilket är ett dilemma för oss. Men även med hänsyn härtill blev vi, som bildar majoritet i utskottet och som har haft samma tidspress på oss, nog förvånade när vi fick läsa den reservation som utskottets borgerliga ledamöter står bakom – inte för vad som står där utan för allt som inte står. Jag säger detta mot bakgrunden av att den gemensamma reservationen i utskottet i vissa sammanhang spelats upp som något slags plattform för den ekonomiska politik som en borgerlig regering skall bedriva. Men det är en plattform med många gapande hål.

Till att börja med kunde man få den uppfattningen att det olyckligtvis fallit bort vissa sidor i reservationen. Så stora är nämligen luckorna. Sedan förstår man att så ser den ekonomiska politik ut som de borgerliga kan enas om. Låt mig bara kortfattat peka på några bristfälligt behandlade områden.

På s. 36 i betänkandet behandlar reservanternas – i avsnittet ”Konjunkturer och ekonomisk politik 1973/74” – finanspolitiken. Vad säger då reservanternas om den finanspolitiska avvägningen under 1973/74? Inte ett ord! Där sägs någonting om finanspolitiken 1971/72 men inte ett ljud om vilken finanspolitik man förordar under 1973/74. Vet man ens vad agerandet i riksdagen har haft för finanspolitiska konsekvenser? Har man konstaterat åtagandena i miljardklassen? Har man märkt att bedömningarna är väldigt olika mellan de borgerliga partierna? Det har man säkert kunnat konstatera. Det finns sålunda ingen finanspolitisk grund på vilken en borgerlig politik kan baseras. Är inte detta alldeles förödande mot bakgrund av att samma partier kräver att få regera tillsammans?

När reservanternas nu behandlar finanspolitiken på detta sätt, behöver man inte undra på att kreditpolitiken behandlas på ett lika intetsägande sätt. Det är angeläget, heter det, att kredittillförseln till näringslivet hålls på en hög nivå. Man varnar för att använda kreditpolitiken som en broms i en uppåtriktad konjunktur om och när uppbromsande åtgärder behövs. Vilka bromsande åtgärder förordas då i stället, när man nu vill ha en svagare finanspolitik och en mjukare kreditpolitik? Är det skatthöjningar? Samtidigt vill man ta bort momsen på vissa livsmedel och väl, förmodar jag, ta bort arbetsgivaravgiften, som man kritiserat så intensivt. Det vore intressant att få höra reservanternas utveckla sina synpunkter på dessa mycket viktiga frågor.

En annan sak som verkligen förvånat mig är att reservanternas inte alls tar upp någon utförligare diskussion om de långsiktiga frågorna, om de ekonomiska perspektiven på längre sikt. Det finns ju ändå ganska mycket därom både i propositionen och i utskottets skrivning. Men det hakar man inte tag i. Det blir ingen dialog. Är det inte uppseendeväckande?

Det enda som kan urskiljas i reservationen är vissa i anslutning till i första hand moderaternas parlamentsförda resonemang om skatterna och om begränsning av den offentliga sektorn. Det finns väl ingen anledning att förvånas, utan vi har bara att kalla registrera att centern skrivit under på att man anser detta vara huvudfrågorna under resten av 1970-talet. De stora realekonomiska frågorna om avvägningen mellan enskild och gemensam konsumtion och dess avgörande betydelse för sysselsättning och en balanserad välfärdsutveckling förbigås med tystnad.

Moderata samlingspartiets ledare sade i dag att samhället har fått mera och den enskilde har fått mindre. Jag tycker att det borde knöttra sig på ryggen på mittenpartiernas representanter när de hör detta. Han tillät sig också säga att det skulle ha funnits någon socialdemokratisk valarbetare som gått omkring på ålderdomshem och sjukhus och sagt att om socialdemokraterna förlorar valet och det skulle bli en borgerlig regering, så skulle folkpensionen minska eller kanske t. o. m. försvinna, och sjukförsäkringen skulle rivas upp. Jag tror inte att det finns någon sådan socialdemokratisk valarbetare, men jag är säker på att det finns många gamla människor på ålderdomshem och på sjukhus som mycket väl vet hur det var på 1930-talet, innan socialdemokratin kom till makten. Ingen går omkring och oroar dem. De är oroliga ändå inför vad som skulle kunna hända den 16 september.

Herr Kristiansson i Harplinge har ställt några frågor till mig. Tydligt har herr Kristiansson kommit helt över på moderaternas linje, när han ställer frågan hur vi socialdemokrater i tidens förlängning – jag vet inte hur långt perspektiv herr Kristiansson menar – ser på utvecklingen offentlig sektor *kontra* näringsliv. Är det ingenting som oroar socialdemokraterna där? frågade han. Det är betecknande att han sade offentlig sektor *kontra* näringsliv. Jag har arbetat i en industrikommun i tre decennier och haft att syssla med den offentliga sektorn i den kommunen. Där talar man inte i det kommunala livet om näringsliv *kontra* offentlig sektor, utan jag vet av erfarenhet att näringslivet bildligt talat hänger på dörrhandtaget hos kommunalförvaltningen ständigt för att säga: Nu behöver vi bostäder. Nu behöver vi barnstugor. Nu behöver

vi ha allt det som man räknar till den offentliga sektorn. De som sysslar med de här frågorna i det praktiska livet talar inte om å ena sidan offentlig sektor och å andra sidan näringsliv. De hör samman, herr Kristiansson.

Herr Kristiansson framförde också några funderingar om det ökade internationella biståndsåtagandet och om ökat intresse för utlandsresor och semestervistelse i utlandet och frågade om vi socialdemokrater har någon annan möjlighet att klara allt detta än genom en ökad export av varor. Det är alldeles givet att exporten av varor är grundläggande för landets ekonomi, och någon annan rekommendation har jag för närvarande inte.

Jag ger mig inte in på herr Kristianssons tal om energikris. Vi har resonerat energifrågor här i riksdagen tidigare under vårsessionen.

Så ett par ord om påståendet att vi numera skulle vara inne på att "gömma" skatten och att en arbetsgivaravgift är en gömd skatt. Jag tror ingen uppfattar saken på det sättet. Löneskatten, som ni alltid envisas att tala om fastän det heter arbetsgivaravgift, är sannerligen inte gömd, för nog ser ni till att människorna blir påmind om att det tas ut en arbetsgivaravgift!

Herr Burenstam Linder var även denna gång inne på något som han har läst i tidskriften *Byggnadsarbetaren*. Det är ju bra att herr Burenstam Linder läser den, för det är en bra tidskrift. Herr Burenstam Linder kom in på hur orättvist han anser den enskilde företagaren är behandlad i olika avseenden, jämfört med den anställde, och räknade upp alla de sociala förmåner och andra ting som företagaren inte får. Jag föreställer mig att herr Burenstam Linder också för inte så länge sedan läste en artikel om änkan efter en företagare. Hon hade förlorat 84 000 kronor därför att han hade startat eget företag och lämnat *Byggnadsarbetareförbundet*. Av vilken anledning för då *Byggnadsarbetareförbundet* just ett sådant här resonemang? Jo, därför att det är alltför många i vårt land som startar egna företag utan att ha grundförutsättningar för detta. Det är inte alldeles säkert att en duktig byggnadssnickare också blir en duktig företagare. Det är alltför många som har stått på huvudet när de har försökt sig på detta. Därför är det ganska naturligt att *Byggnadsarbetareförbundet* har erfarenheter på detta område och ser vilka bekymmer som kan uppstå när en sådan företagare inte klarar sina uppgifter.

Om herr Burenstam Linder i dag läste tidningarna så tror jag att han såg att Sveriges Schaktentreprenörers riksförbund också talade om alla nya företagare som kommer till på detta område. En sådan ökning av företagsamheten är ingenting att stå efter, därför att många gånger kan en marknad vara mättad, och det kommer till företagare som inte har de ekonomiska insikter som de borde ha, även om de är duktiga yrkesmän. Det är det som *Byggnadsarbetareförbundet* i sin tidskrift har påtalat.

En central fråga skall jag ta upp särskilt, och det är givetvis sysselsättningsutvecklingen på längre sikt. Vi har på s. 26 i betänkandet återgett den tabell rörande sysselsättningsutvecklingen under perioden 1972–1977 som finns i den reviderade finansplanen. Trots att vid beräkningarna en viss nedrevidering har gjorts i fråga om den beräknade

produktivitetstegringen och trots att sålunda med dessa beräkningar den privata konsumtionen skulle öka avsevärt snabbare än under de gångna åren och snabbare än den offentliga konsumtionen, skulle sysselsättningen minska med 140 000 sysselsatta inom de varuproducerande näringarna och öka med 250 000 inom de tjänsteproducerande näringarna, främst offentliga tjänster.

Vi har i utskottet berört de här faktorerna som kan leda fram till denna utveckling. Inom varuproduktionen kan vi med maskiners och teknikens hjälp höja produktionen kraftigt även med oförändrad eller minskad sysselsättning. Det slaget av rationaliseringar är mycket svårare att åstadkomma inom tjänstenäringarna. Tänk bara på svårigheterna att plocka bort lärare i skolan, när vi ju i själva verket i stället vill ha mindre klasser, och svårigheterna att ersätta läkare, sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonal med maskiner är lätt insedda.

Herr Löfgren frågar: Blir det så här av sig självt eller är det en viljeinriktning från socialdemokraternas sida? Och han säger: Det måste ändå vara någon som skapar resurser.

Ja, herr Löfgren, jag är emellanåt hemma i min kommun och besöker industrierna där. Jag ser hur man i dag framställer 250 000 ton sulfat när man kanske för en tio år sedan hade en produktion på 70 000--80 000 ton. Jag kan se i maskinsalen hur det kan vara några få som sköter produktionen på ett skift. Det var kanske tio gånger så många bara för 8--10 år sedan.

Men vad är det som skapas i en sådan anläggning? Det skapas varor, en ständigt ökad volym. Dessa varor säljer vi till andra länder. Vi kommer alltså i fortsättningen kanske inte att behöva ha så många människor i varuproduktionen. Det viktiga är att vi producerar varor och att vi sedan genom att sälja dessa skapar en sådan ekonomi i vårt land att vi har möjligheter att få läkare, sjuksköterskor, hemsamariter, lärare och allt annat som vi behöver inom den offentliga sektorn.

Det är ett sådant resonemang vi för och som vi tycker att det vore ganska naturligt att också oppositionen kunde acceptera.

Nej, säger herr Löfgren, det skall vara nya "riktiga" jobb. Ja, vi möter ofta det argumentet att de som arbetar inom den offentliga sektorn inte gör något "riktigt" jobb – det är bara de som producerar varor som gör det. Sluta upp med det talet! Också de som arbetar inom den offentliga sektorn utför nämligen "riktigt" jobb.

Vad säger då reservanterna om denna utveckling? Jo, på s. 41 säger de att utvecklingen beträffande sysselsättningen är oroande. I stället för en minskning måste en sådan utbyggnad av industri och andra varuproducerande näringar – jag föreställer mig att det gäller både byggnadsverksamhet och jordbruk – komma till stånd att möjligheter till ett ökat antal sysselsättningstillfällen skapas inom denna sektor. Syftningen är dålig, men uppenbarligen avses hela den varuproducerande sektorn. Långtidsutredarnas bedömning av utvecklingen beträffande antalet sysselsättningstillfällen inom varuproduktionen – 140 000 färre jobb – anser reservanterna vara för låg. Att ökningen av antalet sysselsatta inom offentlig sektor då måste bli mycket långsammare följer av sig självt.

Herr Burenstam Linder hade mycket noga läst igenom vad som skrivs i

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

avstämningen och framskrivningen av långtidsutredningen och hänvisade till en tabell på s. 373 i långtidsutredningens betänkande rörande utvecklingen av statsinkomsterna. Han ansåg att den procentuella ökning av inkomstskatten som skulle ske fram till år 1977/78, nämligen 16,2 procent, var oroande. Jag har läst denna tabell men också det som anfördes därefter, nämligen följande:

”Det betonas dock att osäkerheten i det för skatteutvecklingen styrande inkomstantagandet och i de övriga förutsättningarna medför att man inte får dra alltför bestämda slutsatser om den här redovisade intäktsutvecklingen.”

Det var något som herr Burenstam Linder tydligen inte hade observerat.

På s. 42 i den bilaga om långtidsbudgeten som är fogad vid propositionen om den reviderade finansplanen anføres vidare en del som kan ge förklaringar i detta sammanhang. Jag vill till protokollet läsa in följande citat ur denna bilaga: ”Som framgår av tabell 10 beräknas nettot på inkomstskattetiteln växa betydligt snabbare under perioden 1973/74- 1977/78 än under perioden 1967/68-1971/72. I huvudsak finns det två förklaringar till detta. För det första reducerades inflödet av inkomstskatt under såväl budgetåret 1970/71 som 1971/72 till följd av den skattereform som beslutades år 1970. Totalt för dessa båda år ökade nettot på inkomstskattetiteln med ca 2,7 miljarder kr. att jämföra med över 4 miljarder kr. för de två närmast föregående åren. För det andra påverkas inkomstskattens tillväxt under perioden 1973/74-1977/78 även av den tidigare nämnda omläggningen till beskattade förmåner vid sjukdom, arbetslöshet m. m. som kommer att träda i kraft fr. o. m. den 1 januari 1974.”

Jag tror att herr Burenstam Linder, om han läser detta i lugn och ro, där kan få en acceptabel förklaring på den ökning som kan synas vara stor om man inte ser vad som döljer sig bakom detta.

Ja, fru talman, det är med en viss förvåning – för att inte säga irritation – vi i finansutskottet i samband med kompletteringspropositionen fått remitterade till oss en rad yrkanden, där riksdagen redan tagit ställning innevarande session. Några av dem har vi i finansutskottet behandlat i februari, och några av dem har behandlats i andra utskott. Jag ställer då frågan: Vad är det då för mening med att återkomma med identiska krav och utan några nya motiveringar, när riksdagen närmar sig sitt slut?

Jag ställer den frågan till undertecknarna av den gemensamma partimotionen från centerpartiet och folkpartiet, där man i hemställan bl. a. plockat med en rad krav som avvisats av riksdagen innevarande session efter beredning i inrikesutskottet. Det kan förtjäna påpekas att vi sålunda avstyrker ett krav som gäller höjning av den s. k. femkronan till 8 kronor. Riksdagen avvisade i februari ett identiskt yrkande om höjning till 8 kronor och beslöt för bara ett par veckor sedan enhälligt att medge förlängning av femkronans giltighet till utgången av år 1973. Det är väl då en märklig ordning att vi skall ta upp frågan till ny prövning nu. Samma invändning kan med fog riktas mot herr Strindbergs motion, nr 1997, där ett krav återfinns som riksdagen på hemställan av näringsutskottet

Måndagen den
4 juni 1973*Den ekonomiska
politiken m. m.*

avvisade tidigare under sessionen.

Varje vår klagas det här i kammaren över att riksdagen kommer i tidsnöd på grund av den stora anhopningen av ärenden, därför att propositionerna kommer så sent osv. Hur skulle det då vara om också oppositionen nöjde sig med att få ett yrkande och dess motivering prövade en gång under en och samma riksdag och inte, som nu ofta skett, tre gånger under en riksdag och minst två gånger per session?

Jag vill anföra detta också som motiv för att utskottet fattade sig kort i fråga om den här typen av krav, som riksdagen redan tagit ställning till under innevarande session.

Låt mig i sammanhanget, herr Burenstam Linder, ge ett erkännande till moderaterna, som i sin ekonomisk-politiska motion självfallet gett uttryck åt sin politiska helhetsuppfattning men som undvikit att i form av yrkanden upprepa krav som riksdagen redan behandlat. Det spar mycket arbete utan att någonting går förlorat.

Riksdagen må alltså hålla mig räkning för att jag beträffande vissa i motionerna väckta specifika krav inte tar upp tid med en ytterligare argumentation utöver den som återfinns på s. 30–32 i betänkandet. De motiv som möjligen kan anföras till stöd för motionsyrkandena återfinns – om möjligt ännu mer kortfattat – på s. 43 och 44, dvs. i reservationen 1. vid finansutskottets betänkande.

Herr Löfgren uppehöll sig vid frågan om postverkets överskott. Vi har faktiskt ägnat oss åt en något utförligare argumentation när det gäller frågan om affärsverk skall få balansera vinster och förluster mellan skilda verksamhetsår. Den frågan har aktualiserats i motionerna 1989 av herr Lidgard m. fl. och 1998 av herr Torwald m. fl. Där begärs att postverket – i strid med nuvarande principer – skall få rätt att föra vidare överskott som nu beräknas uppkomma under 1972/73 och 1973/74 till senare år. Den motivering som anförts är att portot då skulle kunna hållas oförändrat under en längre tid, fram till 1975 eller 1976.

Vad är då fakta i målet? Ja, herr Löfgren, vi socialdemokrater blundar inte på den här punkten. Det ligger till på det sättet att nuvarande principer innebär att affärsverk skall försöka täcka sina kostnader, inklusive ränta på det insatta statskapitalet. Uppkommer överskott skall det inlevereras till statsverket, uppkommer underskott så begärs de pengarna särskilt anvisade av riksdagen.

Några affärsverk brukar kunna redovisa mindre överskott utöver förräntning av statskapitalet. Men statens järnvägar har måst redovisa underskott i storleksordningen flera hundra miljoner om året. De pengarna har fått täckas över budgeten. Formellt föreligger ingen återbetalningsskyldighet för sådana anvisade medel.

Vad särskilt gäller postverket så redovisade det verket för budgetåret 1971/72 en förlust om 60,8 miljoner kronor. Herr Löfgren glömde helt att kommentera detta. Den förlusten har riksdagen täckt genom medel på tilläggsstat II för tre månader sedan. Då förelåg inga motioner om att under- och överskott skulle balanseras.

I själva verket anförde postverket i den vevan -- nämligen i den skrivelse som man tillställde riksrevisionsverket den 8 mars i år angående beräkningen av verkets resultat för budgetåret 1972/73 – att man

Måndagen den
4 juni 1973

-----
*Den ekonomiska
politiken m. m.*

visserligen trodde sig om att kunna klara förräntningen av statskapitalet under 1972/73 men att den ekonomiska utvecklingen inom postverket var mer än vanligt svår att bedöma. Man var osäker om i vilken grad portohöjningarna 1971 och 1972 påverkade postens intäkter på längre sikt, och bland andra osäkra faktorer pekade man på att vid en mer expansiv konjunktur skulle personalomsättningen öka, vilket skulle medföra avsevärt ökade kostnader för rekrytering och utbildning.

En månad senare, i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 april, redovisade postverket förnyade beräkningar som gav vid handen att budgetåret 1972/73 - det som nu snart utlöper - skulle ge ett överskott utöver normal förräntning om 110 miljoner kronor och att 1973/74 skulle kunna tänkas ge ett motsvarande överskott om 30 miljoner.

Jag säger, fru talman, inte detta för att nagla fast postens ledning. Den är såvitt jag förstår mycket skicklig och driftig. Och säkert är det väldigt lätt att komma till diametralt motsatta resultat om framtiden beroende på vilka bedömningar av löneutveckling och trafikutveckling man utgår ifrån. Något mer förvånande är det väl att uppgifterna gått så isär beträffande det verksamhetsår som till största delen redan förflutit när uppgifterna lämnades.

Men den logiska slutsats man bör dra av de skilda bedömningarna är väl att även de beräkningar som görs av tidpunkterna för en eventuell framtida portohöjning måste anses vara väldigt översiktliga. Kunde bedömningarna skifta så på en månad så kan ju mycket hända på ett å ett och ett halvt år. Och under den tiden är det under inga omständigheter aktuellt med en portohöjning.

Varför då denna oro? Vi har tid på oss att ta ställning. Vi bör inte ensidigt se den här saken ur postverkets synvinkel. Det gäller även de andra affärsverken. Televerket har också sänt en skrivelse till Kungl. Maj:t och begärt att få flytta medel mellan budgetåren. Det är möjligt att man hamnar där, men låt oss då se vad budgetutredningen säger i höst på grundval av sina egna och affärsverkskommitténs bedömningar.

Det verkar på motionärerna och reservanterna som om regeringen skulle finna ett alldeles speciellt nöje i att höja portot. Ingenting kan väl vara felaktigare, men det finns heller ingen anledning att med skatte-medel betala företagens och enskildas postfrakt. Det är väl att utmana löjet att som i motionen 1998 resa konstitutionella frågor och orda om olaga beskattning m. m., när vi faktiskt ännu bara vet att riksdagen för några månader sedan anvisade 60 miljoner kronor för att täcka ett underskott vid postverket. Det underskottet bör väl i så fall också räknas in i motionärernas bedömning - eller är det bara överskott som här skall brytas ut och kunna föras över i ny räkning medan underskott alltid skall täckas med skattemedel? Skulle det nu inträffa att överskottet faktiskt blir det senast prognostiserade för 1972/73 eller rent av högre och att överskott uppkommer också 1973/74, så är det ju inget som hindrar att de överskotten vägs in vid bedömningen om ett visst ytterligare underskott kan accepteras innan Kungl. Maj:t höjer portot nästa gång. Varför gå händelserna så här i förväg?

Ett bifall till reservationen vore att fatta viktiga principbeslut på mycket lösa boliner. Jag vill yrka bifall till utskottsmajoritetens

hemställan och skrivning på denna punkt. I sak är den lika stark och i princip är den mycket, mycket klokare.

Fru talman! Jag vill också i övrigt yrka bifall till finansutskottets hemställan på samtliga punkter i betänkandet nr 29.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag konstaterar att finansutskottets ordförande har hemfallit åt en vanlig argumentationsteknik, som består i att pressa vad som har sagts, att läsa mellan raderna och tillvita en motståndare en uppfattning som han inte har.

Vidare sade herr Ekström att reservationen 1 vid finansutskottets betänkande är tunn och att vad som finns där i huvudsak är moderatpolitik. Ni har således, säger herr Ekström, accepterat moderatpolitiken, ni har accepterat köerna i och med att ni är betänksamma mot den offentliga sektorns ansvällning. Jag vill då på nytt läsa in i protokollet ordagrant vad jag sade i mitt tidigare anförande:

”Vad här sagts får inte tolkas så att det inte inom den offentliga sektorn utförs utomordentligt viktiga arbetsuppgifter. Jag vill för undvikande av missförstånd poängtera detta. Jag är också så stor realist att jag tror att de arbetsuppgifterna kommer att öka. Men därifrån och till att däri se en lösning av sysselsättningsproblemen eller en möjlighet till höjning av levnadsstandarden är ett steg så långt att där måste vi från centern anmäla en avvikande mening.”

Här går således en vattendelare mellan socialdemokraterna och den borgerliga oppositionen, och jag tycker det är betänkligt att socialdemokraterna har försvarit sig så starkt till de synpunkter som redovisades i utskottsordförandens anförande. Jag vill knyta an till vad jag sade i en debatt för någon månad sedan här i riksdagen och som närmast gick ut på att i förlängningen – den kan vara kort och den kan vara lång, ja mycket lång – måste svårbemästrade ekonomiska problem uppstå. Det finns anledning att än en gång ställa den fråga som jag tidigare riktade till finansutskottets ordförande: Hur ser ni på detta i förlängningen, hyser ni ingen oro för denna utveckling?

Finansutskottets ordförande hävdade också att vad som sagts i reservationen 1 vid finansutskottets betänkande innehåller ingenting av framtidsvisioner och är ingenting att bygga en ny politik på. Ja, det beror ju på vilka krav man har och hur högt man ställer ambitionerna. Herr Ekströms högste lärofader i den ekonomiska politiken, herr finansministern, stod ju här och talade i en och en halv timme, och jag kunde inte finna att han redovisade något annat konkret för framtiden än detta att flyttningspolitiken skulle fortsätta. I övrigt sade han ingenting om socialdemokraternas framtida politik.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Det är helt omöjligt att på tre minuter besvara alla de frågor som herr Ekström har ställt.

Jag tycker att när herr Ekström tagit upp frågan om den redovisning som partiledarna inom oppositionen har lämnat i dag, så har han gjort det alldeles för lätt för sig. Man fick nästan den känslan att ni är överens med

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

-----
*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

partiledarna på alla punkter. I verkligheten är det ju så att många av de saker som herr Ekström talade om är sådant som ni år efter år gått emot, när förslag har framförts. I vissa fall har ni så småningom ändrat uppfattning. Jag kan lämna några exempel.

Hur var det med de statliga styrelseresepresentanterna? Där har ni väl inte samma uppfattning som vi. I fråga om styrelseresepresentation i företagen har ni under många år gått emot våra förslag. Över huvud taget gäller det ju om det skall vara en statlig dirigerings eller en decentralisering inom näringslivet.

Jag tror att herr Ekström kommer att få mycket bättre svar även i övrigt om de här sakerna tas upp i ett annat sammanhang. Vi kan inte hinna gå in på dem nu.

Jag måste också säga några ord om postverket. Det var väldigt bra att herr Ekström tog upp detta med de 60,8 miljonerna som sades vara ett underskott som postverket har fått täckt. Men hur var det under det aktuella året, herr Ekström? Jo, det året hade posten kostnader för underskott på tidningsdistributionen och på diligenstrafiken på över 125 miljoner kronor, och det begärde verket att få täckning för av statsmedel, men man fick avslag på det. Fattas bara att det under sådana förhållanden inte skulle bli något underskott! Det vore väl märkvärdigt om staten vägrade att ge posten ersättning för skillnaden mellan vad verket har lagt ut för dessa väldiga kostnader och på rörelsen i övrigt. Någon måtta får det väl ändå vara på vad man kräver av posten och av dem som skriver brev.

När jag satt med i postutredningen fick jag helt klart för mig att postportot inte skulle behöva vara mer än hälften så högt som det var – och det är också nu så högt därför att man med postportoavgifter täcker underskott på andra delar av postens verksamhet. De som använder sig av postservicen kan också ha anledning att reagera. I detta fall är det inte bara fråga om att tillgodose postens intressen. Men ni vill inte vara med om att hålla nere postportot så länge som möjligt genom att bifalla den framställning som har gjorts. Det är den enkla sanningen.

Jag tycker att svenska folket skall veta att den socialdemokratiska regeringen här vill ta ut högre postavgifter än nödvändigt. Det är ett förfarande som vi reagerar mot.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Fru talman! Vad herr Bohman sade under förmiddagens debatt rörande den skrämselfpropaganda som bedrivs från socialdemokratiskt håll fanns det solid anledning att diskutera. Vi får nämligen in en mängd rapporter, som visar att det uppenbarligen finns socialdemokratiska valarbetare som driver en helt felaktig propaganda. Och vi får in sådana rapporter därför att det bland folkpensionärerna finns många som kommer ihåg att vi t. ex. under 1960-talet med styrka drev kravet på pensionstillskott för dem som står utanför ATP-systemet.

Det finns nu i hög grad anledning att ta upp frågor om reformer och att göra det från en annan utgångspunkt, nämligen den att den misslyckade ekonomiska politik som bedrivits under senare år har gjort att de samlade resurserna har blivit mindre än de hade behövt vara. Den

Måndagen den
4 juni 1973*Den ekonomiska
politiken m. m.*

socialdemokratiska politiken har inte till sin avsikt men väl till sin verkan blivit reformfientlig genom den sämre ekonomiska utvecklingen, och det är i allra högsta grad anledning att tala om de förlorade åren! Herr Ekströms ansträngningar att försöka komma bort från att vi under de senaste åren har haft en mycket svag ekonomisk utveckling är icke speciellt framgångsrika.

Vidare vill herr Ekström göra gällande att det tidigare har rått total enighet om hur den ekonomiska politiken skulle utformas. Det är inte riktigt. Det har varit flera olika bud, och vi har haft vår uppfattning. När vi förr om åren har talat om det ekonomiska läget gjorde ju ni gällande att vårt program hösten 1971 skulle leda till en våldsam överhettning av ekonomin. I själva verket visade det sig så att den linje vi förfäktar skulle ha varit den riktiga. Det bör också understrykas att socialdemokraterna har försvårat även för den borgerliga oppositionen att bedöma vilka åtgärder som rimligen borde insättas. Det är t. ex. omöjligt för oss att veta att ni plötsligt skulle hoppa upp och genomföra en löneskattför-dubbling, som leder till allvarliga ekonomiska svårigheter och som återspeglas i ett minskat nyföretagande. Herr Ekström försöker göra gällande att tidningen Byggnadsarbetaren är oroad av att det är alltför många som nyetablerar sig för närvarande, men statistiken visar ju i stället en kraftig nedgång i nyföretagandet. Det är alltför många som står på huvudet, säger herr Ekström, när de försöker slå upp egna företag. Ja, det håller jag gärna med om. Men en anledning till detta är just de fakta som framgår av den lista ur tidningen Byggnadsarbetaren som jag läste upp. Den listan visar hur enorma svårigheter man har skapat för nyföretagande och därmed för ekonomisk utveckling här i landet.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Fru talman! Vad herr Kristiansson i Harplinge skrivit under i reservationen när det gäller den offentliga sektorn är viktigare än vad herr Kristiansson nu försöker säga här i kammaren.

Jag vidhåller att vad ni reserverar säger beträffande finanspolitiken inte är särskilt framåtsyftande. Ni klarar av det på tre och en halv rad genom att säga: "Utskottet vill betona nödvändigheten av att finanspolitiken tillåts spela en viktig roll i en rörlig och smidig konjunkturpolitik. I teorin antar man gärna att finanspolitiken bör kunna användas i såväl expansiv som kontraktiv riktning." Sedan talar ni om vad ni tyckte 1971 och 1972. Det framåtsyftande har tagit slut!

Flyttningspolitiken har varit ett stort nummer tidigare under debatten, och det är den ju alltid när centerpartiet och centerfrens partiledare är med. Jag tycker ni skulle läsa motion 994 till årets riksdag av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. Han talar där om dessa frågor och säger: "Viss ökad rörlighet ser vi som en naturlig följd av en konjunkturförbättring." Det är på det sättet. Vi har inga varv i Norrlands inland, utan vi har varven i andra delar av landet. Luxorfabriken ligger i Motala. Det är i sådana delar av landet man eftertraktar arbetskraft. I en konjunkturupp-gång blir det då givetvis en ökad rörlighet. Det vore vidunderligt om ni söker vidhålla att en sådan rörlighet inte måste komma till stånd, om vi skall kunna klara en BNP-ökning, som är beviset för fortsatt ekonomisk

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

tillväxt.

Posten skulle herr Löfgren och jag kunna diskutera mycket länge. Man kan naturligtvis påvisa vad det var som skapade postens underskott när det behövdes 60,8 miljoner kronor, men det är ju inte det vi diskuterar. Vi diskuterar principen. Får ett statligt verk sina underskott täckta, måste verket också – i avvaktan på vad budgetutredningen kommer att säga och riksdagen kommer att besluta – inleverera överskotten tills vi får en annan ordning. Man kan inte rycka ut ett verk och låta det få underskott täckta men överskott överförda i ny räkning.

Till herr Burenstam Linder vill jag säga att jag redan tillbakavisat herr Bohmans påståenden om socialdemokratisk propaganda på ålderdomshem och sjukhem. Men även om ni säger det på ett annat sätt, så inser människor att den politik ni moderater står för leder till ett svagare samhälle. Ni vill inte ha det starka samhället. Därav drar de människor som varit med under uppbyggnaden av detta samhälle slutsatsen att det med en politik där moderaterna har ett stort inflytande kommer att bli mindre över för t. ex. åldringsvården.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Fru talman! På tal om visioner noterade jag att finansutskottets ordförande i sitt första anförande var ända tillbaka på 1930-talet. Om man anklagar andra för bristande visioner och framtidsvyer, skall man nog akta sig för att själv gå så långt tillbaka i tiden. Det vore riktigare att både herr Ekström och finansministern kom med några framtidsblickar.

Herr Ekström sade att om vi inte vill bygga ut den offentliga sektorn, så säger vi nej till utbyggnaden av barnstugor, sjukhus och byggnadsverksamhet över huvud taget. Jag vill bara påpeka att när det gäller de siffror jag redovisade beträffande den offentliga sektorn kontra näringslivet ingick icke byggnadsverksamheten i den offentliga sektorn, och ändå kom den offentliga sektorn upp på en högre nivå än industrisektorn år 1977.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag skall först be att få säga några ord ytterligare om posten. Frågan gäller inte bara om man skall tillfredsställa posten i det här fallet, utan det är svenska folket – som skriver brev – som inte vill betala onödigt höga porton. Det är ingen tvekan om att svenska folket reagerar när staten genom posten på den korta tid som här redovisats har höjt portona med 35 procent och vi dessutom är på det klara med att en ytterligare höjning måste göras mycket snart, troligen redan någon gång i början av nästa år. Folket anser nämligen att staten inte skall vara prisledande på så sätt att den ökar kostnaderna när det inte är nödvändigt. Många orsaker har bidragit till utvecklingen i det här fallet, men just under dessa exceptionella förhållanden måste väl vilka principryttare som helst kunna ta sakliga skäl för att åtgärder bör vidtas så att vi kan undvika att höja portot.

Sedan vill jag anknyta något till vad herr Ekström var inne på i ett tidigare inlägg, nämligen att vår reservation skulle vara knapphändig. Har herr Ekström anledning att klaga på att utskottet har haft kort tid på sig

har väl vi i oppositionen så mycket större anledning att klaga på hur kort tid vi får. Först och främst skall vi vänta på att utskottets majoritet skall bestämma hur den skall ställa sig, och sedan skall vi på några timmar eller kanske någon dag klara av våra reservationer.

Så fattigt som herr Ekström angav är väl ändå inte innehållet i reservationen 1. När han som ett exempel angav finanspolitiken tycker jag att han borde läsa vad det står. Vi anför att det skall vara en "rörlig och smidig konjunkturpolitik". En rörlig politik betyder inte att förändringar bara skall företas åt ett håll, vilket tycks vara er uppfattning. T. ex. mervärdesskatten har ensidigt utnyttjats för att höja statens inkomster, och det har aldrig varit tal om att ni vill gå med på att den skulle kunna sänkas om konjunkturrema eller andra förhållanden gav särskild anledning därtill. Jag har velat anföra detta som ett exempel på att det inte fattas ståndpunkter i det uttalande som vi på grund av tidsnöd har fått göra kortfattat i reservationen.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Fru talman! Det är mycket intressant att konstatera att den socialdemokratiska politiken, genom den ekonomiska politik som har bedrivits och som har resulterat i de förlorade åren, har blivit reformfientlig – inte till sin avsikt men till sin verkan. Det finns anledning att verkligen slå fast detta, därför att de olika prognoser om hur vi skall ha det på lång sikt som ni har utformat i ert utskottsbetänkande kommer att leda till så stora ekonomiska påfrestningar att samhället inte kommer att bli starkare utan svagare.

Herr Ekström försökte i sin tidigare replik göra gällande att jag hade överdrivit vid min tolkning av den tidigare diskuterade tabellen i långtidsutredningen. Man skall inte dra för bestämda slutsatser, står det. Men, herr Ekström, man måste väl ändå dra några slutsatser. Det anmärkningsvärda är att ni i er utblick över framtiden inte alls bryr er om hur det hela skall gå ihop, hur man skall få fram pengarna till att betala ytterligare 40 000 anställda inom den offentliga sektorn varje år.

De som arbetar inom den offentliga sektorn gör ett riktigt jobb och ett viktigt jobb, det är vi alla överens om. Men därför skall de också ha betalt, och det får de genom skatter. Jag anser att det är anmärkningsvärt att det i utredningen har räknats med en ökning av inkomstskatten med 16 procent om året under en femårsperiod. Jag påpekar att ökningen var 11 procent om året under föregående period. Herr Ekström anförde synpunkten att ökningen under de åren var endast 11 procent därför att vissa justeringar hade gjorts i skatteskalorna. Då undrar jag: Varför, fru talman, hade man varit tvungen att göra justeringar i skatteskalorna? Jo, därför att dessa skatteskalor är helt orimliga. Det är därför man har gjort dessa ändringar. Tror verkligen herr Ekström att det skall visa sig möjligt i framtiden att öka inkomstskatten med 16 procent om året när lönerna bara beräknas öka med 8 procent? Tror herr Ekström verkligen det? Jag tror det inte, utan jag menar att det är en återvändsgränd som ni är på väg in i. Det är verkligen oroande med en utskottsrepresentant som icke är beredd att här säga någonting om vad man skall göra för att få fräs på nyföretagandet och som heller icke har tänkt igenom vad det innebär ur

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

skattesympunkt och andra synpunkter att försöka klara av svårigheterna genom att låta den offentliga sektorn lösa alla sysselsättningsproblem. Det finner jag utomordentligt anmärkningsvärt.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag konstaterar att herr Burenstam Linder inte riktigt lyssnade på vad jag sade när det gällde inkomstskatteökningen med 16,2 procent. För det första var det en reducering av inkomstskatten på grund av en skattereform, och för det andra – och det är synnerligen viktigt – har den omläggning som sker av beskattade förmåner vid sjukdom, arbetslöshet m. m. givetvis också påverkat resultatet.

Påståendet att socialdemokratin skulle vara reformfientlig och att en moderat politik skulle ge större utrymme för reformer får helt stå för herr Burenstam Linders räkning. Tror någon på det?

Herr Löfgren söker fortfarande ge sken av att ni skulle ha gett någon anvisning om hur finanspolitiken skall utformas under det budgetår vi har framför oss eller kanske under de fem år som stundar. Men det finns ju inte ett enda konkret förslag att ta på mer än dessa tre rader som ni avfärdar hela finanspolitiken med. Och hur kan herr Löfgren vara säker på att det skall bli en portohöjning, om nu postverket skall inleverera sitt överskott till statsverket? Det kan väl inte herr Löfgren förutsäga – det är ju regeringen som avgör detta. Utskottsmajoriteten räknar med att hänsyn kan tagas till denna inleverans av medel, om och när postverket vid en senare tidpunkt säger sig ha behov av en portohöjning. Jag tycker det är orimligt när ni går ut och skrämmer med att det skall bli en portohöjning, därest man följer utskottsmajoritetens förslag.

Herr Kristiansson i Harplinge talade om visioner och sade att jag var långt tillbaka i 1930-talet. Varför nämnde jag 1930-talet? Jo, därför att moderaterna i dag anklagat oss för att föra en skrämselfpropaganda. Det var den enda punkt där jag berörde 1930-talet.

Det är klart att ett ökat uppförande av barnstugor skulle i någon mån ha påverkat byggnadsverksamheten, men vad jag menade var att när ni talar om den offentliga sektorn ger ni den sken av att vara någonting abstrakt, någonting som det inte går att ta på. När vi frågar, om det är *detta* som är den offentliga sektorn, svarar ni nej. "Men är det då det här som är den offentliga sektorn?" Nej, det är inte det heller! Det går så lätt att tala om den offentliga sektorn såsom någonting stort som man inte kan få kontroll över, men i detaljer vill ni inte ut med språket, utan då vill ni visa att ni är med om utbyggnaden av den offentliga sektorn.

Jag vill allra sist, fru talman, slå fast att här har mittenpartierna – liksom det har skett tidigare några gånger -- låtit moderaterna i stor utsträckning föra pennan när det gällt att utforma den gemensamma reservationen i finansutskottet.

Fru andre vice talmannen anmälde att herr Löfgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Fru talman! I denna debatt skall ju också skatteutskottets betänkande nr 44 behandlas. I det utskottsbetänkandet har skatteutskottet behandlat

vissa delar av propositionen 125, bl. a. frågan om uttagsprocenten. I propositionen föreslås att uttagsprocenten fastställs till 100, alltså oförändrat under det nya budgetåret. Utskottet tillstyrker detta förslag.

I utskottsbetänkandet behandlas också ett flertal motioner, bl. a. motionen 1973:1993 av herrar Fälldin och Helén, där det yrkas att det särskilda investeringsavdraget för vissa byggnadsarbeten skall förlängas till att avse objekt som påbörjas senast den 31 mars 1974.

1972 års riksdag beslöt ju att skattskyldig, som bedriver rörelse, jordbruk eller skogsbruk och som under tiden 1 november 1972–30 juni 1973 sätter i gång ny- eller ombyggnad på fastighet i förvärvskällan, vid taxering till statlig inkomstskatt år 1974 skall erhålla ett särskilt investeringsavdrag på 10 procent av byggnadskostnaden för arbete som utförs under tiden från den 1 november 1972 och fram till den 31 december 1973.

I motionen yrkas att nämnda investeringsavdrag mot bakgrunden av sysselsättningsläget på byggnadsområdet skall få göras på arbeten som påbörjas före den 1 april 1974. Även om sysselsättningsmöjligheterna har förbättrats något under den senaste tiden kommer sannolikt sysselsättningsproblemen på byggnadssektorn att kvarstå även under den kommande vintern.

Centerns, folkpartiets och moderata samlingspartiets utskottsrepresentanter har i reservationen 1 biträtt yrkandet i motionen 1993 och jag yrkar, fru talman, härmed bifall till den vid skatteutskottets betänkande nr 44 fogade reservationen 1.

I betänkandet berörs också ett flertal motioner i olika skattefrågor som redan tidigare i år har behandlats av riksdagen. Med anledning härav har centerns och folkpartiets utskottsrepresentanter i ett särskilt yttrande fastslagit att centern och folkpartiet givetvis står kvar vid den ståndpunkt som intagits i riksdagen vid behandlingen av berörda frågor tidigare i år.

I skatteutskottets betänkande nr 19 behandlades således en gemensam motion från centern och folkpartiet, där krav framställdes att vissa skattefrågor som framför allt berör låg- och mellaninkomsttagare borde förtursbehandlas av skatteutredningen. Det gällde framför allt förbättring av barnstödet, avskaffandet av den faktiska sambeskattningen, översyn av marginalskatteeffekterna speciellt i grupper som berörs av såväl marginalskatt som bortfall av inkomstreglerade sociala bidrag, införandet av hemmakebidrag och införandet av inflationsskydd i skattesystemet.

Redan i skatteutskottets första betänkande i år upprepade vi den av oss tidigare framförda synpunkten att skatteutredningen förutsättningslöst bör pröva olika möjligheter att mera långsiktigt komma till rätta med de problem som sammanhänger med mervärdeskattens fördyrande inverkan på viktiga livsmedel. Man kan göra detta genom införandet av ett konsumtionsstöd, som tar bort eller till viss del reducerar mervärdeskattens fördyrande inverkan på livsmedlen. En annan möjlighet som skatteutredningen förutsättningslöst bör utreda är införandet av en differentierad mervärdeskatt.

Som jag redan tidigare sagt har dessa frågor behandlats av riksdagen tidigare i år. Så är också förhållandet med arbetsgivaravgiften och dess utformning. Vi har därför inte motionsvägen på nytt aktualiserat dessa

Måndagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

frågor, men vår uppfattning är densamma och våra krav står kvar.

Inte minst i dagens situation, då frågan om ett nytt skattesystem står under diskussion, är det ytterst angeläget att de rättvisekrav som framställts av centern och folkpartiet inte glöms bort i ett eventuellt nytt skattesystem.

Jag ställde i en interpellationsdebatt den 21 maj tre frågor till finansministern. De berörde avsnitt i skattesystemet som för mig framstår som allra mest angelägna att få en förändring av. Det gällde samordningen – eller rättare bristen på samordning – av skatter, bidrag och avgifter för vanliga inkomsttagare, det gällde beskattningen av folkpensionärernas sidoinkomster och samordningen med bostadsbidragen och det gällde den faktiska sambeskattningen. Dessa tre frågor berör områden där det under alla förhållanden inom en snar framtid måste ske vissa förändringar.

Kan någon anföra något försvar för en så total brist på samordning av skatter, sociala bidrag och avgifter som nu finns? Och kan man inte anföra något försvar för det förhållande som nu råder, varför då inte behandla i varje fall detta avsnitt av marginalskattefrågan med förtur? Det finns många exempel på att den bristande samordningen av skatter, bidrag och avgifter medför att inkomsttagare endast får behålla 15–20 kronor av intjänade 100 kronor.

Den faktiska sambeskattningen har jag tagit upp många gånger förut i riksdagen. Den är och förblir en av de största orättvisorna i skattesystemet. Jag ställer frågan till vår ärade utskottsordförande och ordförande i skatteutredningen: Kan man förvänta något förslag på dessa punkter från skatteutredningen i år? När finansministern nu åter kom in i kammaren vill jag upprepa de frågor jag ställde till finansministern i den interpellationsdebatt som jag nyss berörde. Det skulle vara oerhört värdefullt om vi kunde få herr finansministerns syn på de tre frågor som jag tog upp i interpellationsdebatten. Vad kommer att ske på detta område inför höstrikdagen? Det gäller marginalskatterna, inte i deras helhet utan där problemen är störst, nämligen där vederbörande samtidigt drabbas av marginalskatt och bortfall av inkomstgraderade sociala bidrag och därtill av höjda avgifter. Detta såväl beträffande vanliga inkomsttagare som pensionärer, vilka sistnämnda genom bortfall av bostadstillägget kan råka i en ytterst besvärlig situation. Jag anser att det är just på dessa områden som de mest graverande orättvisorna uppstår. Samtidigt rör det sig om en så pass begränsad sektor att statens finanser inte äventyras genom de åtgärder som jag föreslagit. Det borde enligt min mening vara en hederssak att försöka rätta till dessa missförhållanden så snart som möjligt.

Jag skall inte närmare gå in på den diskussion som förekommit den senaste tiden om ett eventuellt nytt skattesystem. Jag vill endast understryka vikten av att vi ger förslagen de beteckningar som de skall ha. Om staten skall få in samma belopp totalt som tidigare, så blir det inte en skattesänkning utan i stort sett enbart en skatteomläggning. Det allmännas del av våra inkomster förblir densamma oberoende av om vi betalar beloppen via direkt skatt eller indirekt skatt eller genom högre priser för att täcka kostnaderna för en eventuellt höjd arbetsgivaravgift.

Så lätt går det inte att åstadkomma skattelättnad att man bara genom

en omflyttning av uttagsformen kan åstadkomma en skattelättnad för det stora flertalet. Även om man åstadkommer en viss begreppsförvirring blir det totala resultatet i stort sett oförändrat. Givetvis är det angeläget att alla uppslag för att uppnå ett bättre, rättvisare och enklare skattesystem noggrant prövas. Men det får inte bli ett nytt hastverk, och därför bör skatteutredningen utreda frågan. En höjning av arbetsgivaravgiften kommer att skapa nya problem framför allt för kommuner och landsting liksom för dem som nu erlägger egenavgifter. Utformningen av egenavgiften måste ses över. Egenavgiften utgår för närvarande på såväl arbetsinkomst som på inkomst av eget kapital, investerat i det egna företaget. Om man avser att flytta över en större del av skatten till en arbetsgivaravgift, måste det bli en ändring av reglerna för avgiftens uttagande.

Fru talman! Visst önskar vi alla en sänkning av skatterna. Men en verklig skattesänkning kan inte åstadkommas på annat sätt än genom att statens utgifter begränsas eller genom en ökad produktion och därmed ökat skatteunderlag. Den sistnämnda vägen är väl den mest realistiska, och därför borde man vara mer beredd att verkligen göra insatser för att kunna öka produktionen. En ökad produktion skapar förutsättningar för en verklig skattesänkning och inte bara för vad vi fått konstatera vid de senaste årens förändringar av skattesystemet, det har inte blivit någon skattesänkning utan endast en skatteomläggning.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Fru talman! I reservationen I begärs med anledning av motionen 1993 från folkpartiet och centerpartiet en förlängning av det särskilda investeringsavdraget för vissa byggnadsarbeten, så att avdraget kommer att avse även sådana objekt som påbörjas under kommande vinter. Avdraget bör således enligt vår uppfattning medges för objekt som påbörjas t. o. m. den 31 mars 1974 för kostnader som nedläggs t. o. m. den 30 juni 1974.

I propositionen föreslås den 30 juni 1973 som stopptid för att få det särskilda avdraget, men vi reserverar vill förlänga denna tid med nio månader för att därigenom även stimulera till sysselsättningskapande objekt under det kommande vinterhalvåret. Orsaken till att vi vill ge den stimulans som avdraget är avsett att utgöra för att få en större igångsättning av byggnadsarbeten är vår bedömning att sysselsättningsläget är sådant, att vi tror att en stimulans är behövlig för att hålla nere arbetslösheten bland byggnadsarbetarna. Skall sysselsättningen kunna hållas på en acceptabel nivå förutsätts att det inte sker en neddragning av förmånerna just i den tid då det normalt brukar ske en nedgång. Den stora arbetslösheten bland byggnadsarbetarna måste hävas på något sätt, och vi anser att den åtgärd vi föreslagit, nämligen att stimulansåtgärderna får kvarstå över vintern, är en praktisk åtgärd om man vill nå ett resultat.

Utskottsmajoriteten avstyrker vårt förslag om en förlängning av tiden med bl. a. den motiveringen att man vill avvakta den kommande utvecklingen, innan man är beredd att tillstyrka det förslag som framförts av folkpartiet och centern. Planering är nödvändig, inte minst för den som tänker bygga, och att vänta och se vad som händer innebär kanske att en insatt stimulansåtgärd kommer för sent och inte får åsyftad

verkan. Redan nu kan man förutsätta att det blir besvärligt för de inom byggnadsverksamheten sysselsatta, och besked bör redan nu ges så att byggenskapen kan planeras så att vinterjobb skapas. Det är en dålig tröst för dem som får gå arbetslösa till vintern, om man bara skall vänta och se utvecklingen.

I det särskilda yttrande som är fogat till utskottets betänkande behandlar vi de motioner som väckts i anledning av kompletteringspropositionen och som i andra sammanhang tidigare behandlats av riksdagen i år. Vi har därför nöjt oss med att i ett särskilt yttrande markera våra ståndpunkter, som vi tidigare framfört i debatten. De saker som behandlas i det särskilda yttrandet är följande:

1. Justeringar av skatteskalorna som berör låg- och mellaninkomstgrupperna.
2. Förbättringar av barnstödet.
3. Avskaffande av den faktiska sambeskattningen.
4. Införande av hemmabasebidrag.
5. Inflationsskydd i skattesystemet.
6. Justering av marginaleffekterna i skatte- och bidragssystemet.

Vi har tidigare begärt att dessa frågor med förtur skall behandlas av den sittande skatteutredningen, och vi vill endast poängtera att denna vår ståndpunkt alltså är vår uppfattning. Vi beklagar att riksdagens majoritet, bestående av socialdemokrater och kommunister, inte har velat tillmötesgå vår begäran.

Skatteutskottet har tidigare behandlat en motion om stimulans för det enskilda sparandet, men detta yrkande behandlas nu i finansutskottet. Vi vill understryka att den uppfattning som vi reserverar i skatteutskottet anmälde i samband med att frågan redovisades där alltså har sin tyngd, då behovet av ett enskilt sparande med all sannolikhet kommer att få en alltså ökad betydelse för den kapitalförsörjning som behövs för utbyggnad av bl. a. näringslivet.

Momsbelastningen på livsmedel är en av de frågor som vi ansett att skatteutredningen förutsättningslöst bör pröva. Priserna på livsmedel är betungande för hushållens budget, och man måste finna vägar för att mildra momsens fördyrande inverkan. Olika vägar bör prövas, och utredningen bör söka sådana lösningar som eliminerar momsens fördyrande inverkan på de livsmedel som är oundgängliga för hushållen, vilket innebär att de mera lyxbetonade livsmedlen torde kunna lämnas åsido. Vad som administrativt är den bästa lösningen bör utredningen särskilt beakta, och för handelns vidkommande får det inte bli en betungande arbetsbelastning. Handelns berättigade intresse av att inte utsättas för ett krångligt system, som ytterligare försämrar dess lönsamhet, bör särskilt uppmärksammas.

Löneskattens utformning och denna skatts inverkan på sysselsättningen vill vi få prövade. Detta spørsmål har tidigare behandlats av utskottet, men våra förslag om bl. a. avgiftens begränsning i vissa lägen har inte vunnit riksdagens bifall. Löneskatten har i vissa lägen haft till följd att friställningarna ökat på grund av företagets kostnad för denna skatt, och löneskattens snedvridande karaktär vad gäller de mera arbetsintensiva verksamheterna kvarstår. Vi har tidigare framfört att

löneskatten borde tas bort inom det inre stödområdet för att där inte belasta lönekostnaderna för företagen, något som skulle ge det inre stödområdet en mera fördelaktig situation, vilket sannerligen skulle ha behövts för att dit få företag som kunde häva undersysselsättningen.

Löneskattens verkningar har aldrig redovisats, och det är anmärkningsvärt att då den sista höjningen skedde fanns det inte ens ett papper från regeringen i en skattefråga som dock gällde ett belopp på över 2 000 miljoner. Det behövs tydligen inga förberedelser från regeringen i en del lägen, och det är väl ett prov på regeringens noggrannhet att förbereda sina skatteförslag som demonstrerades vid införandet av den fördubblade löneskatten.

En höjning av löneskatten och en eventuell sänkning av den direkta skatten har varit föremål för vissa spekulationer. I dagens debatt har ämnet förts på tal, men finansministern har närmast givit orakelsvar om hur det skall bli. Om det nu skulle komma något förslag från regeringen i den riktning som det spekulerats om, är det nödvändigt att påpeka den effekt som en höjd löneskatt skulle innebära för kommunerna. Om det sker en skattehöjning i stället för en löneökning, blir resultatet i fråga om de direkta utgifterna för kommunerna i stort sett lika. De betalar ut mindre lön och i stället får de betala motsvarande högre löneskatt. Rent teoretiskt skulle en sådan omfördelning i praktiken innebära en något lägre belastning för kommunerna, då den utbytta lönedelen ej belastas med sociala kostnader. Men vad som måste uppmärksammas är det skattebortfall som skulle uppstå för kommunerna. Varje procent i minskad lön som löntagarna eventuellt skulle byta mot skatteförmåner innebär ett bortfall för kommunerna i storleksordningen 200 miljoner. Det måste uppmärksammas att om man gör en uppgörelse med löntagarna så är det ett oeftergivligt villkor att kommunerna får kompensation. Kommunerna har via sina förbund lovat att hålla kommunalskatten på oförändrad nivå under två år, och då får man inte bakvägen påföra dem kostnader som skulle innebära att de tvingas höja sina skatter.

Kommunalskatten är för de flesta människor den mest betungande delen av deras skatteutgifter, och särskilt låg- och mellaninkomsttagarna får kännning av en höjning av kommunalskatten. Vill man nu ge de grupper som har det besvärligast med skatten en favör, så är en övervältring på kommunalskatten en felaktig väg. Man får hoppas att regeringen inte gör något illusionsnummer, som ser ut som en skattesänkning men som i realiteten är en skattehöjning eller en övervältring på dem som har den svagaste skattekraften i samhället. Erfarenheterna av det stora utspelet, där två tredjedelar av svenska folket skulle få en skattelättnad blev tyvärr inte de som förutspåddes vad gäller det samlade skattetrycket. Den bistra verkligheten blev att många människor inte fick något ökat utrymme för sin personliga konsumtion utan t. o. m. i vissa fall fick en reallönesänkning, sedan skatten och inflationen tagit sitt och tidigare förmåner bortfallit på grund av den rent nominella ökningen av inkomsten.

Vad vi behöver är sådana förslag att skatten inte ökas automatiskt utan att riksdagen hörs. Vi får hoppas att den sittande skatteutredningen

får penetrera frågorna och att inte regeringen hoppar in med sina överraskningar i stil med löneskattens fördubbling förra året. Vissa skattefrågor bör, som vi begärt, kunna behandlas av utredningen med förtur.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen i vid skatteutskottets betänkande.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Fru talman! Det är ju ett något egendomligt system som vi använder i den här nya riksdagen, när vi behandlar samma frågor flera gånger under en riksdag. Skatteförslag som tidigare framlagts från oppositionens håll kommer nu återigen upp till behandling. Vi har mera summariskt kastat in dem i en reservation, men från moderata samlingspartiets sida har vi menat att det finns all anledning att åter ta upp problemet om de mycket hårda marginalsatterna. Därför har vi i en särskild kläm yrkat på detta. Anledningen är att dessa problem är särskilt brännande för närvarande.

Vi har fått vara med om ett system, som herr finansministern har tillämpat och som har gått ut på att när inflation och hård progressivitet i skatteskalen någon gång framtvingat en sänkning av den direkta skatten, har man samtidigt höjt någon annan skatteform. Det är det system man har tillämpat, och det har inneburit en totalhöjning av skatteuttaget. Socialismen känner tydligen inte någon annan form för skatteförändring än ett ökat samlat skattetryck. Nej, varje ny s. k. skatteomläggning som man gärna vill kalla skattelindring -- har ökat statens skatteinkomster. Det är förvånansvärt att folk har funnit sig i att under så många år låta en allt större del av sin arbetsinkomst socialiseras och överlämnas till politikernas disposition. Man vill gärna fråga sig om det upplysta svenska folket inte har förstått att vad man än kallar de belopp som samhället lägger beslag på, antingen det är direkt skatt, mervärdeskatt, kommunal-skatt, landstingsskatt, arbetsgivaravgift, pensionsavgift, sjukförsäkringsavgift, bensinskatt eller avgift på dryckesförpackningar, så är det dock vi alla som gemensamt med våra arbetsinkomster får betala till sista öret.

Men nu har man tydligen vaknat till insikt om vad som håller på att hända. Den enskilde begriper att det är något fel i en politik som innebär att han eller hon trots löneförhöjning får en mindre reallön. Varpå kan då denna nya inställning bero? Även om det i andra länder med mycket lindrigare beskattning än vår har vuxit fram nya politiska partier som gjort våldsamma attacker mot den hårda beskattningen, är det nog inte dessa tendenser som har påverkat vårt folk. Nej, här är det säkerligen den kalla verkligheten som har framtvingat en reaktion. Folk orkar inte längre att bära de hårda skatterna. Man finner det meningslöst att arbeta mer eller påta sig mer ansvar för större lön. Skatten på den nya inkomsten tar ändå nästan allt. Nyföretagandet minskar, då lönsamheten är för låg på grund av det höga skattetrycket. Därmed har den förnämsta drivkraften till ökade arbetsinsatser försvunnit, den drivkraft utan vilken tillväxten icke kan öka. Vi får därför nu finna oss i att se tillbaka på två år av stagnation i tillväxten. Det är denna tillväxt som skall ge oss chansen till fortsatt höjd levnadsstandard och lägre skatter. Normalt borde vi i vårt land ha en tillväxt på ca 8 à 9 miljarder kronor. Om vi bara avsatte några

få av dessa miljarder årligen till skattesänkningar, så kunde vi åstadkomma en rejäl skattesänkning. Vi kunde få en verklig skattesänkning och en standardhöjning, om vi kombinerade en sådan politik med sparsamhet inom den offentliga förvaltningen.

De förslag som under den senaste tiden har diskuterats i pressen och flera gånger här i dag, nämligen en höjning av arbetsgivaravgiften för att kunna sänka den direkta skatten är lika litet som de tidigare genomförda skatteändringarna någon verklig skattesänkning. Det blir bara en förflyttning, som innebär att de arbetande människorna i någon annan form får avstå samma stora belopp till det allmänna och avstå från personlig disposition över sina arbetsinkomster. Förslaget betyder ingenting annat än att man i sin förtvivlan över utvecklingen försöker fly från verkligheten.

Principiellt skall naturligtvis skatternas höjd och konstruktion avgöras i riksdagen och inte bli en bricka i ett förhandlingssystem för vissa grupper. Skattepolitiken angår hela folket, och därför skall riksdagen vara bestämmande. Men parterna måste veta vad skatterna är, och därför måste det bli ett slut på de ständigt återkommande och överrumplande utspelen.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Brandt, som dels är ordförande i skatteutskottet och dels också är ordförande i skatteutredningen. Anser herr Brandt att det är tillfredsställande, om det t. ex. mellan finansministern och arbetsmarknadsparterna träffas ett avtal om skatternas höjd, som sedan skall effektueras genom riksdagen? Kommer herr Brandt i så fall att fortsätta med sin utredning, eller vad kommer att ske med den? Det tog ju oerhört lång tid innan vi fick igenom vårt krav på en genomgripande skatteutredning, och därför tycker vi att skatteutredningen nu måste skynda på sitt arbete. Det är också den som skall göra jobbet. Svenska folket kommer inte att orka med länge till med den nuvarande ordningen.

Den stora boven i dramat är 1970 års skatteomläggning, som vi moderater också motsatte oss. Det var då som det genomfördes ett skattesystem, som åstadkom den stora höjningen av marginalskatten, skatten på inkomstökningar, vilken skapade de nuvarande orimliga skatteförhållandena för familjerna och då särskilt barnfamiljerna. Det är nödvändigt att ta hänsyn till att familjen är en enhet, och man måste ta hänsyn till hur många det är som skall leva på en inkomst. Folk kan icke förstå varför samhället skall ta ifrån dem en så stor del av deras årsinkomst i form av skatter att de tvingas mottaga bidrag för att kunna klara kostnaderna för livets nödortf. Skatteförmågeprincipen måste tillämpas i vårt skattesystem i framtiden.

Det är mot den bakgrunden moderata samlingspartiet till årets riksdag ställt krav om en del omedelbara skattelindringar, som vi menar inte kan vänta på skatteutredningens förslag. De krav vi framför allt ställt i vår reservation är en sänkning av skattesatserna, dock kombinerad med rätt till avdrag för faktiska barn tillsynskostnader, ett särskilt avdrag på 2 000 kronor till enarbetstagarfamiljen, en lösning av de faktiskt sambeskattades problem samt skattelättnader för folkpensionärerna i enlighet med de motioner som vi tidigare har väckt. Vi önskar också att

Måndagen den
4 juni 1973

-----
*Den ekonomiska
politiken m. m.*

en plan för skattesänkningar läggs upp, så att folk vet vad de har att rätta sig efter i fortsättningen.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationen 2 vid skatteutskottets betänkande nr 44.

I reservationen 1 vid skatteutskottets betänkande nr 44 har de borgerliga partierna förenats om ett krav på att investeringsavdraget för byggnader i rörelse skall få åtnjutas fram till den 1 juli 1974. Bakgrunden till detta är, som redan tidigare här har framhållits, en önskan att underlätta för byggnadsbranschen att upprätthålla sysselsättningen, som för närvarande är svag och kan förväntas bli det också under den kommande vintern.

Samma motiv finns för det av moderata samlingspartiet tidigare framförda kravet att ägare av egnahem och villafastigheter bör få göra avdrag intill ett belopp av 1 000 kronor för reparationer som utförs under innevarande kalenderår. Dessa åtgärder skulle säkerligen i stor utsträckning komma att öka sysselsättningen bland landets många nu arbetslösa byggnadsarbetare. Givetvis kommer också anslagen till arbetslöshetens bekämpande att kunna bli mindre då arbetslösheten genom dessa åtgärder blir lägre. Någon förlust för statskassan kan därför icke en sådan åtgärd medföra.

Jag vill samtidigt säga att vi genom besparingsförslag har full täckning för de krav som vi från moderata samlingspartiet ställt avseende minskade skatteuttag och utgiftsökningar för budgetåret 1973/74. Detta gäller alla de förslag vi har framställt. Det är därför ganska förvånande att regeringen nu slänger fram en lunta innehållande beräkningar av utgifter på sådana områden där vi uppenbart endast begärt en utredning och ett framtida förslag.

Med dessa ord, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 vid skatteutskottets betänkande nr 44.

Herr BRANDT (s):

Fru talman! Jag skall säga några ord om skatterna, som man under denna debatt så livligt talat om och så förfärligt jämrat sig över. Jag skall dock inte så mycket syssla med skatteutskottets betänkande. Vi har nämligen, som tidigare sagts, redan förut diskuterat de yrkanden som behandlas i detta betänkande, och de har då avslagits av riksdagen. Och alla yrkanden, utom det som gäller det särskilda investeringsavdraget, har 1972 års skatteutredning enligt sina direktiv att behandla. Investeringsavdraget ligger ju mera hos företagsskatteberedningen.

Herr Fällidin sade att det bör bli en samordning mellan skatter och bidrag – det har andra också talat varmt för – att den faktiska sambeskattningen skall slopas och att momsens skall tas bort på vissa livsmedel. Allt det där ligger ju under skatteutredningen.

Nu undrar herr Magnusson i Borås hur det blir med skatteutredningen. Jag har läst i tidningarna att den skulle vara överkörd nu, om herr Sträng kommer med ett skatteförslag, men man har också sagt: Låt skatteutredningen arbeta i lugn och ro! Det var vad jag lade märke till i herr Bohmans anförande. Å ena sidan har man förfärligt bråttom med att få fram en skattereform, för en skattesänkning måste det bli så fort som

möjligt, å andra sidan säger herr Bohman, naturligtvis i skräck för att finansministern skall komma med ett förslag nu: Låt skatteutredningen arbeta i lugn och ro!

Jag anser inte alls att skatteutredningen är obehövlig. Det är inte så enkelt att göra ett nytt skattesystem, men om jag har förstått finansministern rätt så är inte det aktuellt heller. Vad det gäller är om de fackliga organisationerna enas om den där proceduren, som jag inte behöver ingå på här men som alla känner till. Det resultat som kan komma av detta får man betrakta mera som ett provisorium; det har inte med ett genomarbetat skattesystem att göra. Jag har sagt här tidigare att i stället för att indexreglera skatterna måste en regering periodvis lägga fram förslag om ändringar, och det har vi gjort. Det har kommit sådana ändringar två år i rad nu. Men om de fackliga organisationerna anser det behövt med en omläggning även ur fackligt-politisk synpunkt har jag ingen anledning att motsätta mig det.

Jag skall behandla bara en sak i skatteutskottets betänkande, och det är moderaternas förslag om att folkpensionen skall göras skattefri. Vill herr Magnusson i Borås förklara för mig hur ni har tänkt er det? Ni har ju inte skrivit i motionen om det, och mitt kansli kan inte räkna ut hur ni har tänkt er att det skall gå till. Det skulle vara intressant att veta, för om man bara gör folkpensionen skattefri får även de största inkomsttagarna, enbart därför att de är folkpensionärer, 4 000--5 000 kronor i skattelättnad, och det kan ju inte vara nödvändigt. Även vi riksdagsledamöter, som har en rätt hygglig pension, skulle då plötsligt få 4 000--5 000 i skattelättnad. Det följer med det systemet, om ni inte har någon annan metod att klara saken.

Jag sade att den statliga skatten har sänkts periodvis under de två senaste åren och också tidigare. Det är alltså fel att tala om att man bara har höjt skatterna. Men den kommunala skatten har höjts, och därmed har den liksom ätit upp statsskattens sänkning. Jag skall något belysa det.

Är det skatten som så hårt har beskurit inkomsterna att ingenting har blivit kvar, som man försöker göra gällande här? Låt oss se på en vanlig industriarbetare med genomsnittsinkomst. En ensamstående har under åren 1968--1973 fått sin disponibla inkomst räknat i löpande priser ökad med 6 136 kronor. En ogift med ett barn har fått en ökning 1968--1973 på 8 148 kronor, alltså en faktisk löneökning. En gift man med hemmafru som inte har något barn -- och alltså inte har bostadstillägg -- har fått en ökning med nära 6 000 kronor under den tiden. En gift man med halvtidsarbetande maka och två barn har fått en ökning på 9 031 kronor, och hade han haft tre barn hade han fått 12 763 kronor i ökad disponibel inkomst under denna tid.

Det är alltså felaktigt att skylla på själva skattesystemet. Det är inte skatterna som har ökat och tagit bort löneökningen, utan man får helt enkelt, om man räknar om i fasta priser, skylla på prisstegringen och inflationen. Men vi vet ju alla hur svårt problemet är, och det har finansministern nyligen förklarat. Under den här tiden -- jag skall inte ta fler exempel -- har ju också arbetstiden förkortats.

Låt mig alltså konstatera kort och gott att av bruttolöneökningen under tiden 1968--1973 har 60--90 procent fått behållas av individerna

Mandagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

sedan förändringar i skatter och bidrag har beaktats. Särskilt gynnsam har utvecklingen varit för barnfamiljerna – det är odisputabelt. Trots de höga marginalskatterna – man gör gällande att människorna ändå borde få behålla hälften – får inkomsttagare med ända upp till 100 000 kronors inkomst behålla mer än hälften av inkomsten.

Jag vill bara säga detta för att rätta till alla orimliga påståenden när det gäller skatterna.

Det är de kommunala skatterna som tynger låg- och mellangrupperna hårdast. Men det är också på det området som människorna kommer i kontakt med den service som samhället lämnar. Jag har varit med i det kommunala arbetet sedan 1936 och praktiskt taget hela tiden varit ordförande i kommunalfullmäktige, jag har varit med i landstingets förvaltningsutskott och känner till hur vi pressats när människorna vill ha mer och mer. Som herr Ekström sade har företagen krävt att kommunerna skulle vidta den och den serviceåtgärden. Företagen som tidigare kostade på gator, elledningar, vatten och avlopp, har sagt: "Det som är innanför staket sköter vi om, men det som är utanför är kommunens angelägenhet." Det är då naturligt att kostnaderna stiger för kommuner och landsting.

Låt mig ta några exempel. Från 1960 till nu har kommunalskatten ökat från 14:63 till litet över 24 kronor. Landstingsskatten har fördubblats på tio år; 1963 var den 5:04 och 1973 är den 9:27.

Kommunalskattens andel av den totala skatten för dem som varken har förvärvsavdrag eller makeavdrag är vid 20 000 kronor i inkomst 61,2 procent. Den som har 25 000 betalar 60 procent, den som har 30 000 betalar 57,4 procent och den som har 50 000 betalar 51,6 procent. Först när man kommer upp i 60 000 kronors inkomst är den kommunala skatten lägre relativt sett än den statliga, nämligen 49,4 procent. Vid 100 000 är den 42,4 procent och vid 300 000 är den nere i 34 procent. När det förekommer makeavdrag i familjen men inte förvärvsavdrag, blir för den som har 20 000 kronors inkomst kommunalskattens andel nära 90 procent av den totala skatten. Vid 25 000 kronors inkomst blir det 74,4 procent, vid 30 000 kronor 70 procent och vid 50 000 kronor 56 procent. Först när man kommer upp i 100 000 kronors inkomst är man under hälften i kommunalskatt eller 43,8 procent. Ju högre inkomst man har, desto lägre andel betalar man således i kommunalskatt eller tvärtom.

Varför är det nu på det här viset? Jo, kommunernas kostnader och investeringar har helt enkelt inte kunnat hållas inom ramen för skatteunderlaget, och orsaken har varit bl. a. befolkningsflyttningen. Kommuner med minskat befolkningsunderlag har endast delvis eller kanske inte alls kunnat utnyttja kommunala anläggningar. Kvar i kommunerna har blivit ett ökat antal tärande invånare – folkpensionärer och liknande. Med ökad befolkning har man fått ökad koncentration av människor, och det har medfört ökat bostadsbyggande med åtföljande krävande kollektiva anläggningar av olika slag: skolor, idrottsanläggningar, serviceinrättningar, gator och vägar. Till detta har kommit den ökande motortrafiken som krävt ombyggnad av stadsområden o. d.

Sedan har vi olika reformer: grundskolans utbyggnad, kommunaliseringen av gymnasierna, vidgad barn tillsyn, uppsökande verksamhet inom

socialvården, ökat ansvar för miljövården samt ansvar för bostadsförsörjningen. Och landstingen har ju fått en väldig ökning när det gäller sjukvården. 1960 gick hälso- och sjukvårdskostnaderna upp till 791 miljoner – 1972 var de uppe i den tiodubbla summan eller 7 817 miljoner. Som alla kommunalmän och landstingsmän vet är det sjukvårdskostnaderna som tynger mest. De uppgår till 80 procent av landstingens kostnader, och lönekostnaderna i landstingens verksamhet uppgår till omkring 70 procent. I mitt län beräknas sjukvårdskostnaderna nästa år komma upp i över 400 miljoner, och vi får öka dem med i runt tal 17 miljoner.

Ja, så är det. Kraven bara ökar. Och säger man till människorna ute i bygderna – jag har framhållit detta tidigare – att det blir nödvändigt att höja landstingsskatten eller kommunalskatten om vi bygger detta lasarett eller denna skola eller denna verkstad, så bryr de sig helt enkelt inte om det. De vet vad det betyder och de bara kräver att få detta.

Vi måste ha klart för oss att det är på det sättet. Där kommer ju människorna in på vad samhället ger dem, och de förstår sambandet mellan skatter och vad de får för skatterna på ett helt annat sätt än ni försöker göra gällande, då ni säger att skatterna är nästan bortkastade pengar. Det är ju inte på det sättet – annat än möjligen för den som säger: Jag har så stora inkomster och så stor förmögenhet att jag klarar mig bra ändå. Så var det ju förr innan socialdemokraterna fick något inflytande härvidlag.

Fru talman! Det må vara nog om detta. Jag skall så säga några ord om momsen på livsmedel – man kräver ju att mervärdesskatten på baslivsmedel skall tas bort. Principen för mervärdesskatten är att den skall verka neutralt, bl. a. på konsumtionen. Konsumenten skall vid val av olika konsumtionsvaror inte påverkas av skatten. Det är den princip vi har slagit fast. Men då är förutsättningen att skatten är generell och att den utgår med en enhetlig skattesats. Så är det nu, med undantag för reduceringsregeln på byggnadsområdet, som jag inte här skall gå in på. Varje procent ger mellan 900 miljoner och 1 miljard. I nuvarande budget ger mervärdesskatten 13,3 miljarder och i nästkommande budget beräknas den ge 14 miljarder, vill jag minnas. På livsmedel utgör mervärdesskatten 4 miljarder. Slopas den helt på livsmedel minskar alltså statsinkomsterna med 4 miljarder. Om det läggs på andra varor – vi har inte fått klart för oss hur man där vill ha det – så måste procentsatsen på de varorna öka från nuvarande 17,65 till 26,5 procent. Detta har kommunisterna nu förstått. Tidigare ansåg de att man skulle göra en sådan omläggning, men när de nu har kommit underfund med att det inte går, så säger de i stället: Vi föreslår en höjning av skatten på förmögenhet, arv och gåvor, en höjning av bolagsskatten, ändring av avskrivningsreglerna till 1968 års nivå och slopande av rätten till avdrag för gälldränta över 125 000 kronor osv. Och på det sättet får de hux flux, enkelt, genialt och sympatiskt fram 7 000 miljoner – 7 miljarder kronor att spela med! Om vi andra vore lika skickliga i att plocka fram pengar, så vore det ju ingen konst. Men alla vet att det där är orealistiskt. Det finns inte någon som helst saklig grund för förslaget att plocka fram pengarna på det sättet. Och därmed kan inte heller kommunisterna lösa problemet att ta bort

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

mervärdeskatten så där enkelt.

Mittenpartierna nöjer sig med att slopa mervärdeskatten på baslivsmedel. Men som finansministern sade tidigare i dag skulle det kosta 3 miljarder kronor, och han frågade hur herr Fälldin ville skaffa de pengarna. På det svarade herr Fälldin så där finurligt som herr Hedlund alltid brukade göra, att det har man inte tänkt på; man kanske skulle kunna ta det successivt, ett år på mjölken och ett annat år på margarinet. Om man går successivt fram, så går det att klara. Ja, men det kostar ändå 3 miljarder kronor, det är ett faktum. Det verkar som om kostnaderna inte bekymrade förslagsställarna. Det är så lätt att kräva en sänkning av skatterna, men samtidigt driver man en politik som skulle öka statens utgifter och skärpa skattetrycket ännu mer.

I år har vi i skatteutskottet haft ett rekordartat antal motioner om avdrag hit och avdrag dit. Herr Löfgren jämrade sig över avdrag och bidrag och sade att det måste vi ta bort. Men herr Sjöholm, herr Löfgrens partikamrat, har här i riksdagen sagt att om man skulle ha bifallit alla framförda motionsyrkanden om avdrag, så skulle staten inte ha fått in ett enda skatteöre. Det var hans uppfattning, så folkpartist han är. Då frågade jag om inte herr Sjöholm kunde tala med sina partikamrater och övertyga dem om det. Det är vi som hittills har haft det jobbet, sade jag, och om herr Sjöholm ville hjälpa oss med det, så vore det mycket bra.

Dessutom har det också framställts krav på åtgärder som skulle öka kommunernas och statens utgifter väsentligt.

Men låt mig säga ännu några ord om ändringen av mervärdeskatten på livsmedel, som vi så ofta får förslag om. En sådan ändring skulle förorsaka svårigheter för skattskyldiga, för deras kunder och för skattemyndigheterna, svårigheter som kunde bli nog så svåra att bemästra. Skall exempelvis alla livsmedel eller endast vissa undantas från skatt? Vi vet inte var moderaterna står i det fallet eller om man där vill ha någon ändring över huvud taget, men mittenpartierna vill göra undantag för vissa livsmedel. Och då blir det ju nödvändigt att definiera vilka varuslag det skall gälla. Hur man än gör kommer det att uppstå gränsdragningsproblem. Och i detaljhandeln blir det nödvändigt att göra en särbehandling av livsmedel, eftersom vår detaljhandel har ett varusortiment som omfattar väsentligt mer än bara livsmedel. Om detta krav tillgodosågs skulle detaljhandeln troligen bli tvungen att hålla livsmedlen skilda från annan försäljning – och inte kommer det då att förbättra våra möjligheter att klara skatteflykten! Då måste kontrollen bli ytterst svår, när man skall skilja ut vad det är fråga om för försäljning. Och det skulle minsann inte bli lätt att hålla efter mindre nogräknade skattskyldiga.

Skall vidare undantaget gälla i varje led? Har man tänkt igenom det problemet? Skall det gälla såväl produktion som distribution och försäljning till konsument? Där måste man i så fall också fråga vad som menas med konsument. Även det är en fråga som måste lösas. Och skall undantaget föranleda rätt till avlyftning av ingående moms på produktion och distribution av livsmedel? Det har ännu inte diskuterats och än mindre klargjorts.

Detta är några problem som man inte bekymrat sig om men som skatteutredningen måste ta itu med och lösa om man över huvud taget

skall differentiera mervärdeskatten.

Fru talman! Det här var bara några randanmärkningar. Jag har inte satt ihop något anförande; jag har nu bara plockat litet bland mina papper.

Tillåt mig till sist citera vad Sander i Dagens Nyheter säger beträffande mittenpartiernas krav. Han säger: "De vill ha en skattereform som tillgodoser och gynnar ekonomisk tillväxt, sänkt pensionsålder, vårdnadsbidrag för barn under tre år, förbättrade kommunikationer, krafttag för arbetsmiljön samt nyskapande investeringar och ett bättre samhälle." Det låter fint. "Men hur skall det gå till? Med sänkta skatteinkomster. Hur går det då med sociala reformer som kräver ökade skatter? Som bidrager till ökade statsutgifter. Krafttag för arbetsmiljön tar resurser som behövs för nyskapande investeringar. Hur skall man kombinera sänkt skatt, ökade transfereringar och höjd investeringstakt? Det förutsätter en ekonomisk tillväxt av hittills okänd styrka", skriver Sander. Och det är så riktigt. Ingen av oss kunde bättre ha definierat mittens illusionsnummer.

Ekvationen går helt enkelt inte ihop. Det är, fru talman, inte saklig politik att kräva kostnadskrävande reformer och samtidigt lova en sänkning av skatten. Det är inte saklig politik att föra en skattekritik som om skatterna vore bortkastade pengar. Det är inte saklig politik att klaga på skatterna och statsutgifterna utan att ange vägar till sparsamhet och var den sparsamheten skall sättas in. Oppositionen kan i valrörelsen tala om att man yrkat en oändlig massa avdrag på skatten, förbättringar för barnfamiljerna och för folkpensionärerna, ja alla populära ting som över huvud taget kan tänkas ut av borgerliga riksdagsledamöter. Men samtidigt kan man också tala om för väljarna att om de röstar på oppositionen skall de få sänkta skatter. Det är, fru talman, det verkliga illusionsnumret.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Brandt ställde frågan till mig, vad vi menar med vårt förslag om lägre skatter för folkpensionärerna. Vi har krävt att folkpensionen i princip skall vara skattefri genom att grundavdraget för folkpensionärerna skall vara 90 procent av basbeloppet. Eftersom grundavdraget avtrappas vid högre inkomster får de mycket stora inkomsttagarna, som har ett förminskat grundavdrag eller inget grundavdrag alls, inte någon nytta av en sådan ändring, men den skulle spela en mycket stor roll för alla de pensionärer som har mindre eller medelstora pensioner upp till avtrappningen av grundavdraget.

Herr Brandt berörde momsens på livsmedlen. Det är klart att det inte rör sig om så våldsamma belopp, om man skulle ta bort momsens på mjölk och smör; vi har begärt att skatteutredningen skall se över vad det skulle komma att innebära. Det skulle inte heller ur kontrollsynpunkt bli särskilt besvärligt, eftersom det i allmänhet inte finns mer än en leverantör på det området. Men detta har vi som sagt begärt att skatteutredningen skall undersöka.

Sedan man hört herr Brandts långa tal med försvar för de höga skatterna och allt tal om hur nödvändigt det är att vi fortsätter att ta ut höga skatter, blir man beklämd när man tänker på att han också är

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

Mandagen den
4 juni 1973

Den ekonomiska
politiken m. m.

ordförande i skatteutredningen. Man undrar vad det är för slags förslag den skall komma fram till. En sak kan finansministern antagligen vara ganska säker på: För herr Brandt bestämma där kommer han att uppfylla de önskuingar som finansministern har framställt till utredningen i direktiven, nämligen att de förslag den kommer fram till inte får leda till ett mindre skatteuttag än det vi för närvarande har.

Sedan blir jag också litet fundersam när jag hör herr Brandt tala om den eventuella höjning av arbetsgivaravgiften som har diskuterats. Beträffande den så säger han: Det är klart att vi ska ha kvar skatteutredningen. Men om de fackliga organisationerna träffar en överenskommelse är han tydligen beredd att expediera den beställningen. Det tycker jag är felaktigt. Skatterna skall avgöras i Sveriges riksdag och inte på Blasieholmen.

Herr JOSEFSON i Arrie (c) kort genmäle:

Fru talman! När herr Brandt talar om hur oppositionen skulle kunna föra sin valpropaganda kommer otvivelaktigt tanken, om herr Brandt här demonstrerade hur han för sin propaganda beträffande de borgerliga partiernas olika ståndpunkter. Han gav en totalt felaktig bild av de ställningstaganden vi har gjort.

Jag har inte talat om skatterna som bortkastade pengar. Jag har vid flera tillfällen betonat vikten av att vi ser skatterna i starkt samband med den service samhället ger. Det är alldeles självklart att man skall se dem så. Vad jag har tagit upp nu och tidigare är att vi skall försöka få fram ett så rättvist skattesystem som möjligt. Ett skattesystem som inte ger de orättvisor det nuvarande skattesystemet medför.

Herr Brandt betonade också att vi har fått en skattesänkning under de senaste åren. Jag vill fråga: Vad räknar herr Brandt till statlig skatt? Är det endast den statliga inkomstskatten? I så fall är hans påstående riktigt. Men vi har samtidigt med sänkningen av den fått en höjning av mervärdeskatten med fem procent och en fyraprocentig arbetsgivaravgift! I de propositioner som framlagts 1970 och 1972 har klart uttalats att det var fråga om en omläggning av skatten från direkt till indirekt skatt och att de totala avgifterna skulle bli ungefär desamma för den enskilde.

Människorna bryr sig inte om i fall skatterna höjs, de bara ställer nya krav på samhället, säger herr Brandt. Härvidlag har förmodligen skatteutskottets ordförande en annan uppfattning än vad finansministern har. Denne har vid flera tillfällen starkt understrukt att den direkta skatten – den statliga och kommunala – är så hög att den inte kan höjas ytterligare. Jag anser att det för den enskilde måste synas meningsfullt att göra en arbetsinsats – detta är nödvändigt om vi skall bibehålla en god utveckling i vårt land – och då finns det en gräns för hur högt beskattningen kan gå.

Att slopa momsens kostar 3 miljarder kronor har det sagts. Vad har vi från centern och folkpartiet begärt när det gäller momsens? Vi har begärt att man skall utreda olika alternativa system för att reducera mervärdeskattens fördyrande inverkan på viktiga livsmedel. Vi har nämnt olika alternativ för att åstadkomma detta, och jag anser att ni skall bemöta de

förslag vi har framställt och inte något helt annat än det vi har framfört i våra motioner.

Svårigheterna för handeln har också nämnts. Väljer man ett system som nära överensstämmer med det som nu tillämpas på grund av prisstoppet bör det inte bli några svårigheter för handeln. Det är en av de vägar vi har föreslagit i vår motion, nämligen att man skall införa ett konsumtionsstöd som reducerar momsens fördyrande inverkan.

Vi har rätt att begära att våra förslag skildras sådana de är och inte ges ett helt annat innehåll.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Brandt sade en hel del om hur kommunalskatterna hade höjts. Han har väl redovisat riktiga siffror, och kommunalskatterna har gått i höjden under det senaste årtiondet. Men vad herr Brandt inte nämnde var anledningen till att kommunalskatterna höjts. Höjningen har orsakats inte bara av de krav människorna ställt på kommunerna och kommunernas investeringar för att göra förbättringar utan också av ålägganden som kommunerna fått genom de beslut vi har fattat inte minst i riksdagen.

Sedan skulle jag vilja rekommendera herr Brandt att räkna ut hur mycket momsen har påverkat kommunalskatten. Det är avsevärt. Man får inte glömma sådana saker. Jag vill också rekommendera herr Brandt att räkna ut hur mycket momsen har ökat skatteuttaget i herr Brandts hemkommuner - både primärkommunen och landstingskommunen. Jag försäkrar herr Brandt att det blir ganska överraskande siffror,

Med anledning av herr Brandts höga visa om höjning av kommunalskatterna och landstingsskatterna skulle jag vilja be herr Brandt att också ta hänsyn till den uppgörelse som är träffad mellan finansdepartementet och kommunförbunden om att försöka hålla skatterna nere åtminstone i två år. Jag trodde herr Brandt kände till den överenskommelsen.

Herr Brandt talade om hur krångligt det skulle bli att ta bort momsen på livsmedel. Jag håller med herr Brandt om detta - så till vida att det kommer att bli krångligt, om man lägger över olika skatteuttag på handeln. Resultatet kommer att bli en fördyring, och de som till sist får betala den fördyringen är konsumenterna. Men det finns ju andra vägar. Finansministern har föreslagit oss en annan väg när det gällde att hindra livsmedelspriserna att gå upp på grund av jordbruksavtalet. Varför inte pröva den vägen? Det finns säkert en hel del saker att göra.

Jag hoppas att herr Brandt såsom ordförande i utredningen bevakar just handelns intressen och ser till att man inte får ett krångligt system där. Men det är ju resultat man vill nå, så att man får ner kostnaderna för livsmedel.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Fru talman! Man talar alltid om att Sträng tar pengarna, och man avser då den statliga skatten. Vi har alltså inte diskuterat *indirekt* skatt här över huvud taget, utan vad vi nu diskuterar är den *direkta* skatten.

Vi skall i utredningen undersöka möjligheterna att tillämpa en

Nr 108

Måndagen den
4 juni 1973

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

differentierad mervärdeskatt. Nu säger herr Josefson i Arrie att det yrkande som har ställts gäller en utredning. Allright, men detta skall ju vi syssla med i skatteutredningen! Jag har här försökt att förklara att det inte är den statliga skatten som tynger låg- och mellaninkomstgrupperna mest, utan att det faktiskt är kommunalskatten som gör det. Det förstår människorna, och det finns ingen som kan vederlägga att det förhåller sig på det sättet. Det är kommunalskatten som har ätit upp de sänkningar av den statliga skatten som regeringen har föreslagit och som riksdagen har beslutat.

När jag nämnde hur den borgerliga propagandan bedrivs sade herr Josefson att det kanske bara är som Brandt säger i valpropagandan. Nej, den borgerliga propagandan har ni fört här. För ni ut den diskussion som har förts här i dag, är det helt enkelt ett illusionsnummer. Ni har en mängd yrkanden om ökade statliga utgifter samtidigt som ni pläderar för och försöker inbilla människorna att det går att sänka skatten.

För att jag inte skall glömma bort det vill jag sedan fråga herr Magnusson i Borås en sak. När ni nu skall höja grundavdraget för folkpensionärerna – det avtrappas nu, såsom herr Magnusson sade, vid 52 500 kronor – skall då avtrappningen komma först mellan 67 000 och 70 000 kronor? Upp till denna inkomst får alltså folkpensionärer skattelättnad genom ert förslag. Men inte nog med det, utan om ingenting sker höjs marginalskatten till 75 procent mellan 52 500 och 67 000 eller 70 000 kronor i stället för att den nu är 60 procent. Hur löser ni det problemet? Jag vill se den ändring av skatteskalen som eliminerar detta besvär.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande dessa betänkanden till kl. 19.30.

§ 5 Interpellation nr 88 ang. nyttjanderätten till mark och vatten, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr LUNDBERG (s), som yttrade:

Fru talman! Enligt gällande grundlag, som bl. a. bygger på Kristoffers landslag av 1442, äger kronan betydande mark-, vatten- och andra naturtillgångar. Äganderätten får icke avhändas kronan, men nyttjanderätten till viss egendom har upplåtits till svenska medborgare. Våra allemansrättigheter bygger på principen att kronan aldrig upplåtit sin egendom till enskilt ägande, utan förvärv har varit begränsat till nyttjandet.

I expeditionsutskottets skrivelse nr 187 år 1865 understrykes att "Rikets Ständer anse, att Kronan icke längre bör sålunda släppa ifrån sig denna för Staten nödvändiga egendom, utan att kraftiga åtgärder ofördröjligen böra vidtagas till densammes bevarande för det allmänna". Det konstateras även att "De enskilde, hvilka icke till dessa kronoskogar kunna åberopa annan rätt, än den som Kronan till dem upplåtit på sådana villkor, att den äfven kan genom en förändrad lagstiftning inskränkas eller återtagas."

Åbokommitténs expert Carl W. U. Kuylenstierna konstaterar i åbokommitténs år 1916 avgivna betänkande, s. 90, bl. a.: "Därjämte funnos emellertid rättigheter av annan art, vilka svårigen kunde självständigt utbrytas eller vilkas utbrytande vid avvitrningarna i varje fall aldrig avsetts i förordningarna. Dylika rättigheter voro rätt till mulbete för hemman, torp eller fåbodlägenheter, rätt till fiske, slätter m. m."

I samtliga dessa fall kunde enligt nyssnämnda princip allmänningarnas upplåtande som rekognitionsskog ej lända till inskränkning i de redan existerande rättigheterna. Denna regel har fått sitt uttryck i 12 § instruktionerna för bergskollegium den 16 oktober 1723 och den 22 juni 1773. Kollegium anbefalldes där att vid allmänningars upplåtande till bruk noga tillse att de som av ålder därstädes haft rättigheter av antytt slag skulle vid sitt nyttjande därav bibehållas. Om förbehåll skett i upplåtelsebrevet eller ej har icke varit avgörande för rättigheternas bestånd. En huvudregel för praxis har nämligen varit den, att kronan ej kunde bortgiva eller försälja vad den ej själv ägde.

Till allemansrätten har alltid hört bl. a. en självklar rätt att få nyttja stigar eller vägar som av ålder anlagts av och varit farvägar för befolkningen. Likaså upplät kronan med nyttjanderätt mark- och vattenområden till viss bygghetskap, exempelvis sjöbodar och båtplatser. Detta har av ålder tillkommit den bygdebefolkning som saknade i mantal satt jord eller som saknade vissa för sin utkomst livsviktiga nyttigheter. Denna allemansrätt har i äldre tid respekterats.

Denna rätt kvarstår i den grundlag, som ännu gäller, även om den kommit bort i det nya grundlagsförslaget. Kronan anses icke ha rätt att avhända sig äganderätten, som är grunden och en förutsättning för att allmogens urgamla nyttjanderätter skall bestå. De egendomslösas rätt bygger på att kronan verkligen genom domstolar och ämbetsverk respekterar och bevakar kronans äganderätt gentemot de privilegierade grupperna.

Tyvärn upplever vårt folk bolagens livsyttringar som hårda, brutala och hänsynslösa rättskränkningar mot äldre rätt och rättspraxis och mot de egendomslösa bland befolkningen. Allemansrätten, som är livsviktig för de egendomslösas trivsel och tillgång till naturupplevelser bland fauna och flora, håller på att spolieras. Bygdestigar och vägar, som under många släktled brutits och trampats av allmogen har nu med järnstänger och annat stängsel avstängts av mäktiga bolag och tjänstemän. Gamla boplatser, sjöbodar med gistvallar, utsätts för skövling. Befolkningen som i generationer bott, levt och fått en knapp men livsuppehållande bärgning ur jord, skog och fiske får i dag uppleva att mäktiga bolag, som tagit kronans mark och allmänhetens urgamla nyttjanderätter, uppträder som marodörer mot både bygdebefolkning, fauna och flora. Bolagen utnyttjar kvadratmilaområden för sitt maktbegär, sätter månghundraårig urminneshävd ur spel och trakasserar befolkningen på olika sätt.

En 75-årig pensionär i Hyssna, som bebor en gammal torpstuga och inget högre önskar än att få leva i fred och lugn, har enligt Borås Tidning av den 15 maj av en sommarstugeägare fått sin utfartsväg blockerad. Sommargästen från Göteborg försöker att isolera den gamle mannen, som varit med om att skapa den vägförbindelse som nu finns. Detta lär ske

trots, att sommarstugeägaren — göteborgaren - efter dom i både tingsrätt och hovrätt förra året fick böta för sina tilltag att trakassera pensionären.

Det är orimligt att en sommarstugeägare kan få handla så omdömeslöst och rättslöst mot en pensionär, som bör få leva i fred efter ett hårt liv och slippa undan den tunga bördan som varje rättsförfarande innebär för en äldre person.

Dessa omdömeslösa inkräktare borde avskiljas från möjligheter att förvärva en sommarstuga. Rättsväsendet borde fungera så, att pensionärer och andra som utsätts för dylikt uppträdande från inflyttade sommarvärdar som saknar vanligt vett, vetande, hut och hyfsning, kan skyddas från alla trakasserier, som leder till utnötning av bygdebefolkningen. Det bör vara samhällets skyldighet att ge erforderligt skydd.

För något år sedan påtalade jag bl. a. att Korsnäsbolaget i Uppland brast i fråga om samhällsansvar och hänsynstagande gentemot befolkningen. Bolaget bestred då sitt intrång i gamla rättigheter och ansåg att man ådagalagt stort ansvar och hänsyn till befolkningen etc. Avståndet mellan bolagets vackra påståenden och handling är stort.

Eftersom bolagen förfogar över jurister, lantmätare och obegränsade ekonomiska och personella tillgångar kan de praktiskt taget få sin önskan och vilja igenom i alla frågor.

Påståendet att bolaget kan uppvisa ägandehandlingar som omspanner en tidrymd från år 1663 till 1835 bygger på de förfalskade "köpe- och betalningskvitton" som bl. a. Karl XI påtalade i sin reduktionsproposition av år 1689. Där sägs bl. a. att "Först att dhet Kongl.Reductions-Collegium hafver tvärt emot 1655 åhrs stadgas 27 § försåldt åthskillige godz uthan Hans Kongl.Maj:ttts nådige villie och vetskap, hvilket Hans Kongl.Maj:tt rättvijsligen hafver ändrat och sådana kiöp förklarar af intet värde, som ock att samma godz skulle till Hans Kongl.Maj:tt och cronan erkiennes.

Att dhen förra Reductions-Commissionen har låtit dhe kiöpegodz för löhner och ofruchtbare capitaler opåtalde, när kiöparen allenast hafver upvijst klart kiöpebref och qvittance på contante penningar, där doch nu helt annorlundades finnes, att icke allenast sådana kiöp för löhner eller andre praetensioner äre af Hennes Maj:tt Dråttning Christine vordne förbudne, uthan och, det som mehr ähr, att inga penningar äro lefvererade, fast så i kiöpebrefvet är infört".

Att kammarkollegium åt adeln och ridderskapet uppsatt "kiöpehandlingar och qvittance" som var förfalskningar är väl förklarligt men icke försvarligt med tanke på att Axel Oxenstierna redan år 1611 tillförsäkrade adeln och ridderskapet ca 800 av de högsta ämbetena, däribland domarmakten, och att de Geer, som inflyttade år 1627, gjordes till Sveriges mäktigaste man på det ekonomiska området. Ett förvärv av egendom och makt på det angivna sättet borde väl inte i dag kunna åberopas som laga fång, och detta med starkare praxis och rättskraft än urminneshävd och nyttjanderätt. (Se sekreta utskottets protokoll och utlåtande av den 26 februari 1689 samt adelns och ridderskapets handlingar och protokoll).

Trots att Korsnäs-Marma AB icke kan vara obekant med vad jag anfört, har en fiskare i Gårdskär, Uppsala län, med anknytning till

förfäder som varit fiskare och här haft sjöbod och fiskehamn i flera generationer – minst 200 år – fått följande brev av den 27 april 1973:

”Genom koncernens skogvaktare – – – (namn uteslutet) – – – har vi fått erfara att Ni håller på att uppföra en byggnad (sjöbod) på vår mark vid Rönngrund, Gårdskär.

Något löfte härtill har ej givits, varför Ni omgående ombedes ta bort påbörjad byggnation liksom återställa marken i ursprungligt skick. För det fall så ej kommer att ske inom 14 dagar anser vi oss nödsakade att vidtaga rättsliga åtgärder.

Högaktningsfullt

FASTIGHETS AB DALA-LJUSNE.”

I skrivelse av den 9 maj påvisade fiskaren att hans tidigare sjöbod var murknad och att landhöjningen tvingar till en flyttning knappt 10 meter samt att kommunen inget hade att erinra mot byggnationen. Den 17 maj kom svar så lydande:

”Beträffande fiskebod vid Häggskär (Rönngrund), Gårdskär.

Härmed bekräftas mottagandet av Ert brev av den 9 maj 1973. Vi ändrar icke vår ståndpunkt i denna fråga utan ombedes Ni omedelbart ta bort påbörjad byggnation liksom återställa marken i ursprungligt skick.

För det fall så ej kommer att ske före den 25 maj 1973 kommer vi att vidtaga rättsliga åtgärder.

Högaktningsfullt

FASTIGHETS AB DALA- LJUSNE.”

Bolaget vet att den ”uppsagde” fiskaren, som är i 60-årsåldern, skall försörja sig på fiske. Under ca 200 år har i olika släktled fiskebod och båtplats nyttjats utan intrång av utomstående, och kronan som ägare har aldrig ingripit. Förvärv av exempelvis Holmsångers kronosäteri, Sågarbo m. fl. kronoegendomar, Leufsta etc. skedde från år 1689 på sätt som angivits tidigare i denna redogörelse. Vid förrättningar åren 1749 -1765 utnyttjade de Geer adelsmannen Anckarström för att komma över delar av kustområdet och en del skär.

Hur dessa förvärv skedde framgår bl. a. av riksdags-, utskotts- och adelns och ridderskapets s. k. rättshandlingar och protokoll. Det rättsläget, under vilket det aktuella markområdet ockuperades, framgår bl. a. av hovrättsnotarien Carl Esterbergs memorial. (Protokoll från 1765 s. 499).

”Ödmjukt memorial.

Ett sammansvurit band av girige och vanartade medborgare hafva nu i flera år igenom et konstigt anlagt växelvangleri jemmerligen plundradt land och folck; påfölgderne deraf äro så allmänt bekanta som högst beklageliga; blått ifrån 1757 till 1764 års slut har cronan och penningelöntagare derigenom förlorat 104 618 680 dal:r k:rmt, utan at räkna enskylltas förlust och the stora summor, som associerade i Växellcontoirren en fått uppbära.

Hela landet ropar på hämd och suckar efter hielp.

Hämnden lærer hvar man finna vara otillräckelig, om den sträcker sig endast till de nu anklagade associerade, och hielp lærer hvart barn finna

blifva platt omöjelig, så länge alla de öfriga af detta rofferiband få sitta oroad i deras olagliga inkräkningar; ty deras ofantelige bancolån gifva dem nog styreka att hädanefter som hittills kunna sättia hvad pris the behaga på Banquens sedlar och således contracerera alla de författningar, som till coursens fällande vidtagne blifva.

The om bancolånen utfärdade förordningar hafva endast tillåtit lån på fast egendom till upodlingar, förbättringar och förlag; man må förden-skull väl stadna i förundran, at vederbörande kunnat bevilja visse personer så hiskeligen stora lån i Banquen, som Höglofl. Secreta Utskottets nyligen upgifne berättelse om växelvinglerierne omförmäler.

En jämlikhet medborgare emellan kan ej tillåta, att den ena skall få nyttja flera millioners bancolån, då en annan ej kan med det ringaste blifva förhulpen. Det är ock ganska troligt, at sådane omåttelige lån hafva til skadelige afsigters utöfvande blifvit gjorde.

I anseende hvartill, och som det nödigt att så väl lära känna medborgare, hvilcka likasom Pharaos gräshoppor plågat oss, som att få kunskap om de faselige hemligheter, med mera. föränlåtes jag härmedelst ödmjukel. underställa, om icke Secrete Utskottet kunde anmodas at icke allenast till Riksens Höglofl. Ständers plena, ofördröjeligen uppgifva såväl en omständelig förteckning på alla de personer, hvicka hafva över hundradetusende dal:rs k:mts bancolån, utan ock i synnerhet namngifva de personer, som upptagit de uti förberörde berättelse omförmälte ganska stora lån samt hvartil desse sednare lån kunna finnas hafva blifvit använde.

Af detta memorial utbeder jag mig äfven få lemna de öfrige respective stånden del. Stockholm den 14 Oktober 1765.

Carl Esterberg"

I samma protokoll anförs i en annan skrivelse av Esterberg:

"Att man i våra tider så mycket hörer talas och skrivas emot en befarad allmän corruption, torde ej vara at så alldeles slå i vädret. Jag har med bestörtning fått förnimma, huru åtskillige svenske män, och dem man til äfventyrs hållit för rikets och frihetens pelare, hafva med våra nu anklagade växelassocierade delt rofvet" . . . "Man känner nog det brukade valspråket: Små tjuftar hängas up, men de stora låter man gå och at tjuften blir ej hängd för det han stäl, men för det han stäl så litet, att han ej har att dela med sig. Detta lära associerade hafva tröstat sig med i deras rofferier, och hvarcken kan man skylla dem före at hafva tagit för knapt till eller sparat at skaffa sig vänner af den orätta mammon."

På s. 500 i samma protokoll säger vice häradshövding C.A. Lindelöf bl. a. " Utaf det betänkande, som Riksens Högloft. Justitiaedeputation till Högloft. R.o.A. ingifvit och härstädes blifvit den 5 i denna månaden upläst, har jag inhämtat, det högvälbemälte deputation beskrivit, huru Borgmästaren Kierman och dess associerade, Brukspatronen Le Febure och Handelsmänne Carl och Claes Grill, i de förflutne åren och intill nu påstående riksdag idkat en åckersam och hela riket tryckande, hög och skadelig växelhandel, hvarigenom de bragt högre och lägre medborgare i riket til obeskrifveligt lidande och däraf följande fattigdom, nöd och elände, hvilket dageligen förökt sig."

Eftersom bl. a. Grillarna för de överkomna medlen bl. a. köpte flera

bruk i Uppland, i samband med den brottsliga verksamheten, kan dessa fakta inte vara okända för bolagen. Ty trots att ägarna av olika skäl och intressen under åren skiftat till formen, så finns representanter för den gamla dynastin kvar i ägarkretsen.

Norrlandskommittén förklarade i sitt år 1871 avgivna betänkande, "att komitén funne den åsigt, att staten egde både rätt och pligt att genom lagbud så ordna den enskilda skogshushållningen, att den ej strede mot det allmänna bästa, icke kunna på någon giltig grund bestridas."

I proposition 1973:90 uttalas "att även en formell medverkan från statschefens sida vid tillkomsten av politiska beslut skulle kunna bli en belastning för den symbolställning som statschefen bör inta". Det förefaller att de egendomslösa i rättstillämpningen och i fråga om likhet inför lag och rätt när det gäller bolags- och andra mäktiga intressen skall intaga en liknande hållning och ha endast ett teoretiskt rättsskydd.

Dala-Ljusne AB har exempelvis enligt uppgift ca 90 000 hektar markområden i Uppland. Detta bolag har sent gått in i mark- och vattendynastin i Uppland. Befolkningens urminneshävd till olika nyttjanderätter har sitt ursprung i månghundraåriga sedvanerätter. De stora markområden bolagen fick nyttjanderätt till avsåg endast skog till kolfångst så länge järnbruken fortsatte sin drift. Trots detta fortsätter bolagen att ta ut råvara till annan verksamhet och uppträda som mark-, vattenrområdes-, miljö-, samt trivselseförstörare för befolkningen. Gamla nyttjanderätter på gamla kronoallmänningar etc., som nyttjats av befolkningen under många generationer, ockuperas av bolagen.

Sedan landskapen kartlades genom flygfoton och bolagen tilläts att godtyckligt utsätta märken för fotograferingen har okupation av kronans och enskild egendom i fråga om nyttjanderätter ånyo upplevt en renässans från 1600-, 1700- och 1800-talens "baggeböletid" och rättslöshet. Gränser flyttas, gränspålar sätts upp, strandområden, som vidgats genom landhöjningen, holmar och skär beslagts av bolag. Vägar, som i århundraden nyttjats, avstängs med järnstänger etc. Sjöbodar och båtplatser, som nyttjats av befolkningen i århundraden, görs till spekulationsobjekt av bolag etc. Regional utveckling och hushållning med mark och vatten blir en teoretisk tillgång för befolkningen om inte kronan bevakar sin äganderätt och rättsligt skyddar urgamla allmoge- och nyttjanderätter. Befolkningen kan knappast finna sig i att bolag och stora markägare lägger sig till med kvadratmilaområden och tror sig ha rätt och makt att fortsätta sin för befolkningen, fauna och flora utmanande ägarmakt.

Då ett tillrättaläggande av de två här angivna och liknande kränkande ingrepp mot enskilda och grupper är brådskande, och då rättelse bör ske utan tidsutdräkt från myndigheternas sida, tvingas jag att framställa en interpellation i frågan trots att ett statsrådssvar inte kan ges förrän under höstriksdagen. Men detta bör inte utesluta att ett tillrättaläggande dessförinnan kan ske.

Med hänvisning till det anförda hemställes om riksdagens tillstånd att till herr jordbruksministern få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet och regeringen uppmärksammat de många rättskränkningar som bolag och större markägare gör sig skyldiga till

gentemot allmänheten, kronan, enskilda medborgare och allemansrätten genom att dessa bolag och större markägare ockuperar kronans mark, vatten, holmar och skär och godtyckligt flyttar gränser samt utestänger allmänheten från gamla färdvägar och markområden?

2. Anser regeringen att markägare som övertog markområden genom lagstridiga åtgärder, som exempelvis skedde åren omkring 1689 och 1765, i dag skall tillmätas starkare skydd av rättspraxis, makt och rätt än de medborgare som genom urminnesrätt hävdad och nyttjat denna rätt?

3. Anses den här nämnda flygfotograferingen och därpå tillverkade kartor med godtyckligt inritade gränser, bygdevägar och ägofigurer ha starkare rättsställning än gamla kartor och gränser?

4. Anser regeringen att nu förekommande godtycke, lagspråk och tolkning av föreskrifter, som för många är lika obegripliga som en mäsas på latin, överensstämmer med Europeiska naturvårdsdeklarationens principer av den 12 februari 1970? Där fastslås att "Naturen ger människan tillgångar och värden nödvändiga för hennes materiella välbefinnande, kroppsliga och själsliga välbefinnande och andliga liv". Anser regeringen att denna deklaration skall gälla även för de stora egendomslösa grupperna, som drivs bort från urgamla nyttjanderätter och tvingas till dyra och årlånga processer om sin rätt?

5. Om så ej är fallet, kan man förvänta snabba åtgärder för att rätta vad som brister, och för att ge vårt folk i dess helhet rätt att under ansvar nyttja, bruka och ha tillgång till de värden ett demokratiskt fosterland i jämlikhet bör bjuda och säkra åt alla medborgare?

Denna anhållan bordlades.

§ 6 Anmäldes och bordlades finansutskottets betänkanden:

nr 30 i anledning av propositionen 1973:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1972/73 i vad avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar,

nr 31 i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1973/74 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar,

nr 32 angående tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1972/73 samt

nr 33 angående statsregleringen för budgetåret 1973/74.

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 18.03.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert